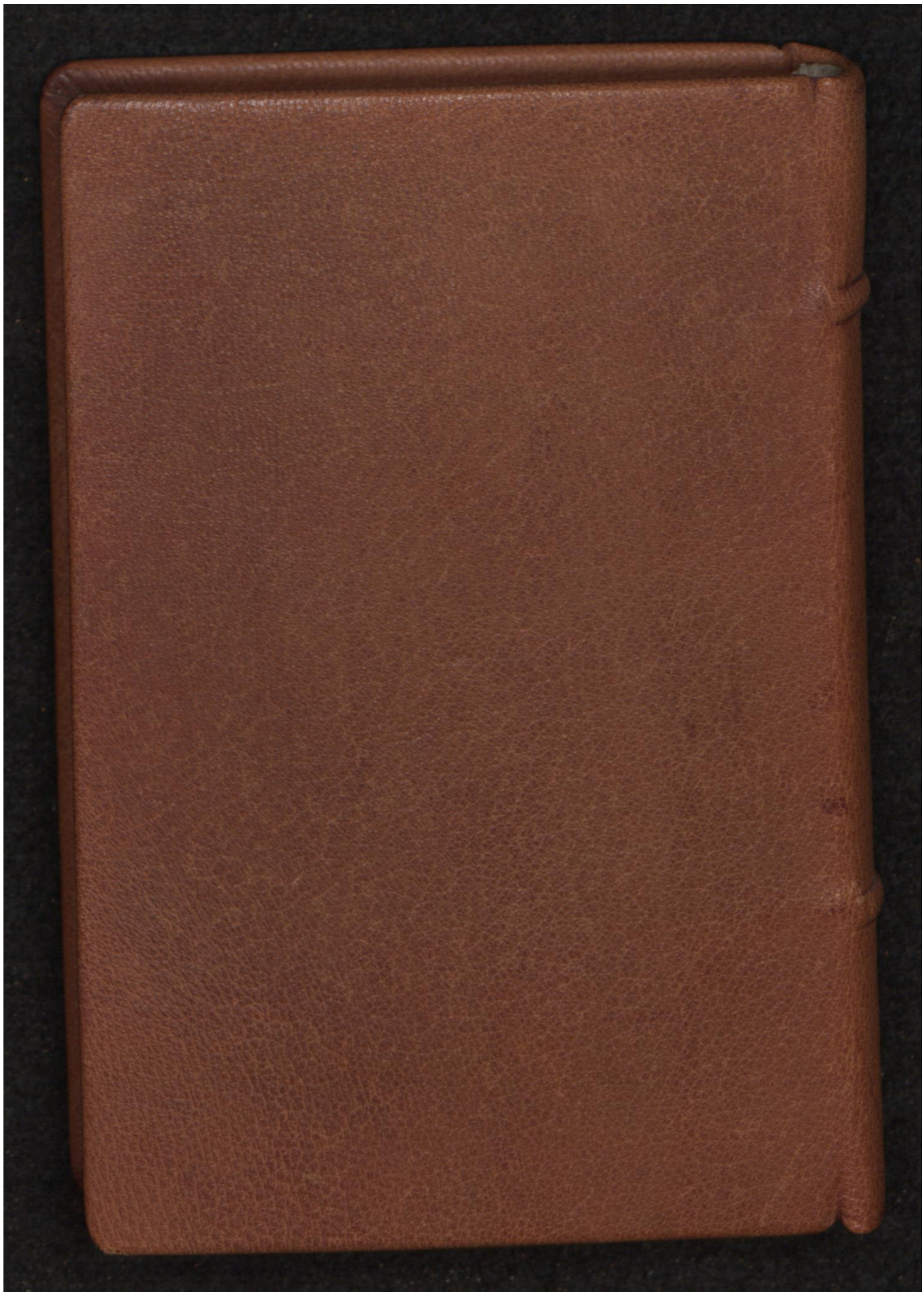

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di
Firenze.
CFMAGL. 4.6.91

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di
Firenze.
CFMAGL. 4.6.91

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di
Firenze.
CFMAGL. 4.6.91

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di
Firenze.
CFMAGL. 4.6.91

h. 6. 91

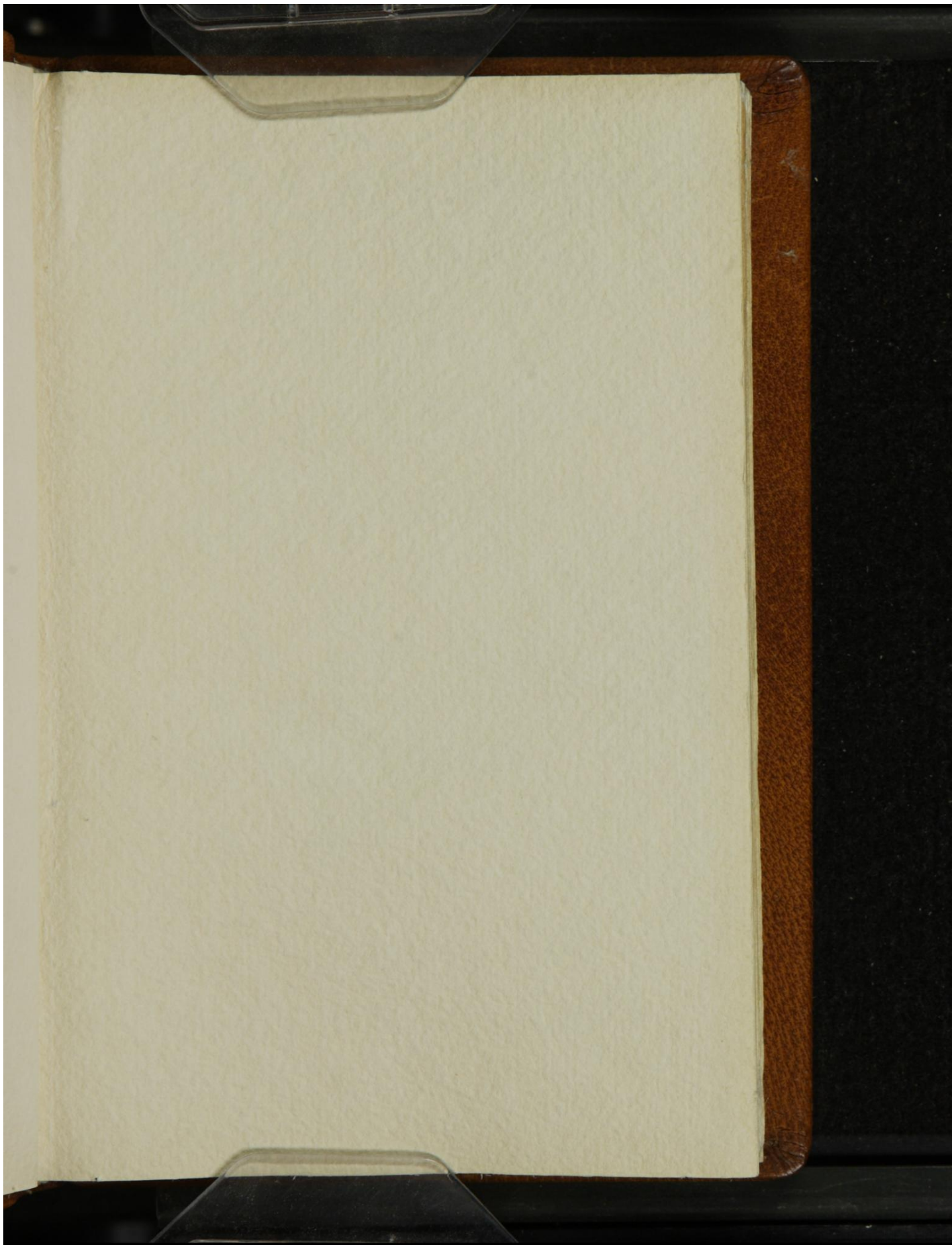

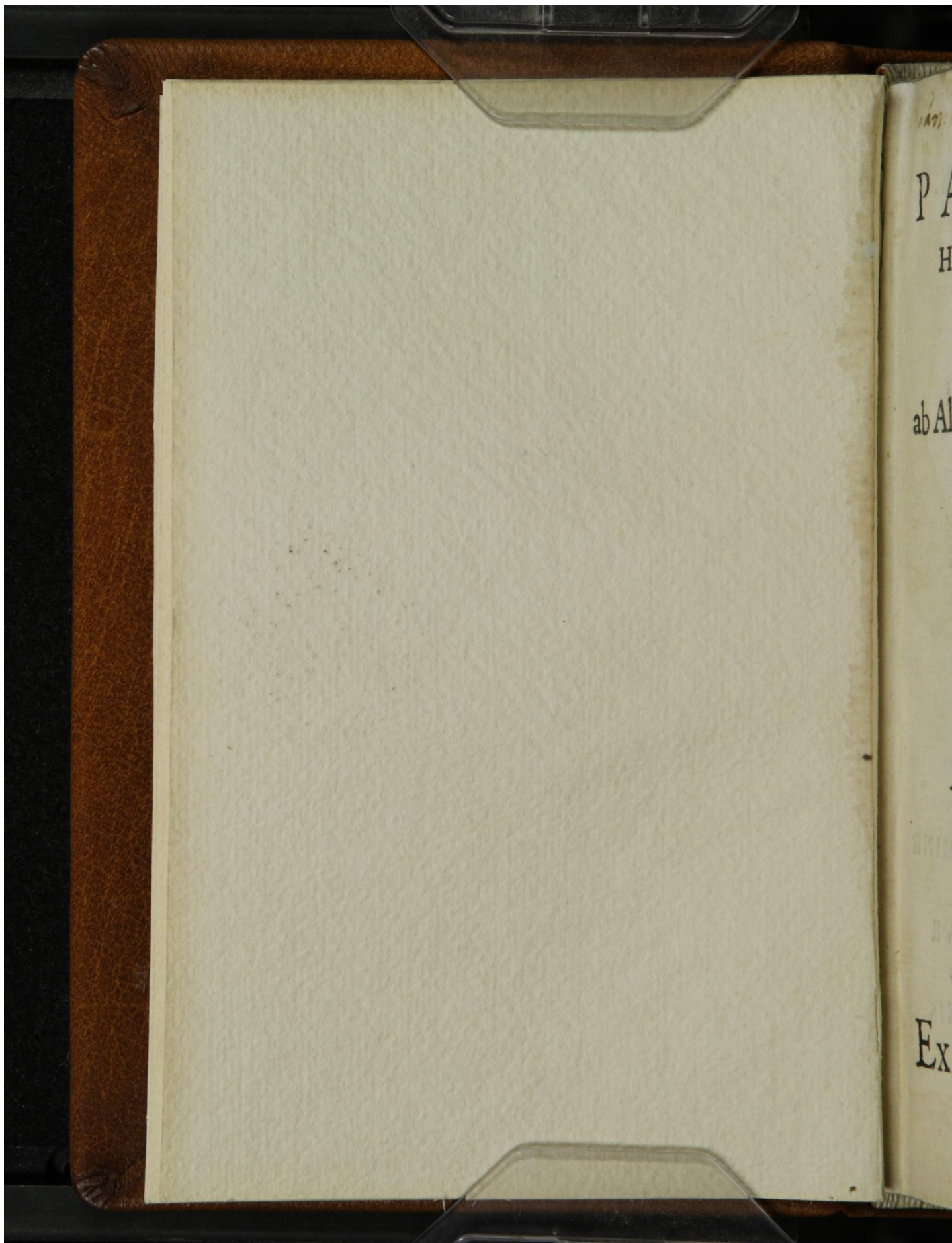

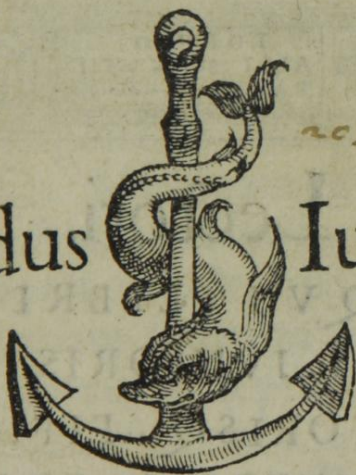

Joan. de C. VELLEII *Provincialis*
PATERCVLI
HISTORIAE . ROMANAE *A. 1*
AD . M . VINICIVM . COS.
LIBRI . II *2253*

ab Aldo Manutio, Paulli F. Aldi N.
emendati,
et Scholiis illustrati.

2057
Aldus Iunior

4691
VENETIIS . ∞ . DLXXI
Ex Aedibus Manutianis
29

2 Effigies Aldi Senioris.

Lectori.

QVI . LIBRI

CVM . ALDI . IUNIORIS . NOMINE
SENIORISQ . EFFIGIE
IN . POSTERVM . EDENTVR
I EOS . TANTVM . SCITO
MANVTIANAE . EDITIONIS
ESSE

CLARISS. PHILOSOPHO
OCTAVIANO . FERRARIO
MEDIOLANENSI
ALDVS . MANVTIVS
PAVLLI . F. ALDI . N.
S . P . D .

ITTO ad te , OCTAVIA-
NE doctissime , idemq. o-
mnium humanissime, mu-
nusculum leuidense, cuius
modi ab exigua doctri-
na , tenuiq. proficiscuntur ingenio . in
quo uelim spectare homines, non quid
tua uirtus postulet, sed quid tenuitas
mea possit . Maximam ego semper ex
Historiae Romanae lectione utilitatem
cepisse me fateor: ideoque, ut ei aliquo
modo gratiam referrem , quantum in
me fuit, elaborauit, ut praecipuos Lati-
nae linguae historicos, Sallustium, &
Caesarem, a mendis uindicarem. quod
cum , maximo meo labore , sim cona-
tus , an assecutus sim , quod optabam,
aliorum esto iudicium . mea certe cum

A 2 tibi,

4
tibi, tuiq. similibus, placebunt, satis
amplum tulisse me laborum meorum
fructum existimabo. Ad Velleium
postea, doctorum uirorum admonitu,
me conuerti: maiorum uigiliarum
opus. nam, etsi uolumen exiguae sit
magnitudinis, cum tamen ueterum li-
brorum omni prorsus ope careamus,
ingenio tantum, & aliorum scriptorū
testimonio, nitendum fuit. Mendosa
plurima erant: sanare non omnia li-
cuit: multa tamen ad nitorem, spe-
ciemq. pristinam restituiimus. nec for-
tasse inanis iudicabitur opella nostra,
quaecumque fuerit. quod si cognoue-
ro, ad alia fiam alacrior. Hoc uero,
quidquid est, tibi *πατριώτην*, qui me
Patremq. meum sic ames, ut omni offi-
ciorum genere complectaris, quē ego
ut alterum parentem aequē colo, ac di-
ligo, quem Pater meus in ore, atque in
amore, semper habet, quem boni, do-
ctiq. omnes, & recte de uera uirtute iu-
dicantes, obseruant, extollunt, &
quantum licet, imitari cupiunt. Vale.
Venetiis, Idibus Febr. ∞ D L X X

5
C. VELLEII. PATERCVLI
HISTORIAE. ROMANAE
A D. M. VINICIVM
COS.

LIBER. PRIMVS

★ ★ tempeſtate diſtraetus a duce ſuo
Neſtore, Metapontum condidit. Teucer, non re-
ceptus a patre Telamone, ob ſegnitiā non uindi-
catae fratris iniuriae, Cyprum appulſus, cogno-
mine patriae ſuae Salamina conſtituit. Pyrrhus,
Achillis filius, Epirum occupauit; Philippus
Ephyram in Theſprotia. at rex regum Agame-
mnon, tempeſtate in Cretā inſulam reiectus, tres
ibi urbes ſtatuit, a patriae nomine unam, a ui-
ctoriae memoria, Mycenās, Tegeam, Perga-
mum. idem mox, ſcelere patruelis fratris Aegi-
ſthi, hereditarium exercentis in eum odium, &
facinore uxoris oppreſſus, occiditur. regni poti-
tur Aegithus per annos VII. hunc Oreſtes, ma-
tremque, cum ſocia conſiliorum omnium ſorore
Electra, uirilis animi femina, obtruncat. fa-
ctum eius a dijs comprobatum ſpatio uitae, & fe-
licitate imperij apparuit: quippe uixit annis XC.
regnauit LXX. qui ſe etiam a Pyrrho, Achillis
filio, uirtute uindicauit. nam quod, pactae eius,

A 3 Menelai,

Menelai, atque Helenae filiae Hermiones nuptias occupauerat, Delphis eum interfecit. Per haec tempora Lydus, & Tyrrhenus fratres cum regnarent in Lydia, sterilitate frugum compulsi, sortiti sunt, uter cum parte multitudinis patria decederet. sors Tyrrhenum contigit. peruectus in Italiam, & loco, & incolis, & mari nobile, ac perpetuum a se nomen dedit. Post Orestis interitum, filij eius, Penthelus, & Tisamenus, regnauere triennio. Tum, fere anno octogesimo post Troiam captam, centesimo & uigesimo, quam Hercules ad deos excesserat, Pelopis progenies, quae omni hoc tempore pulsus Heraclidis, Peloponnesi imperium obtinuerat, ab Herculis progenie expellitur. duces recuperandi imperij fuere, Teminus, Cresphontes, Aristodemus quorum atauus fuerat. Eodem fere tempore Athenae sub regibus esse desierunt: quarum ultimus rex fuit Codrus, Melanthi filius, uir non praeter-eundus: quippe, cum Lacedaemonij graui bello Atticos premerent, respondissetq. Pythius, quorum dux ab hoste esset occisus, eos futuros superiores; deposita ueste regia, pastorem cultum induit; immixtusq. castris hostium, de industria, imprudenter, rixam ciens, interemptus est. Codrum cum morte aeterna gloria, Athenienses secuta uictoria est. quis eum non miretur, qui iis artibus mortem quaesierit, quibus ab ignauis uita quaeri solet? Huius filius Medo primus Archon Athe-

morte di
Codrus

Athenis fuit. ab hoc poſteri apud Atticos dicti Medontidae . ſed ij, inſequentesq. Archontes, uſque ad Charopem, dum uiuerent, cum honorem uſurpabant. Peloponneſi, digredientes finibus Atticis, Megaram mediam Corintho, Athenisq. urbem condidere . ea tempeſtate & Tyria claſſis, plurimum pollens mari, in ultimo Hispaniae tractu, in extremo noſtri orbis termino inſulã circumfuſam Oceano, per exiguo a continenti diuiſam fretto, Gades condidit . ab iiſdem poſt paucos annos in Africa Vtica condita eſt . Excluſi ab Heraclidis Oreſtis liberi, iactatiq. cum uarijs caſibus, tum ſaeuitia maris, quindecimo anno ſedem cepere circa Leſbum inſulam . Tum Graecia maximis concuſſa eſt motibus : Achaei, ex Laconica pulſi, eas occupauere ſedes, quas nunc obtinent : Pelasgi Athenas commigrauerunt : acerq. belli iuuenis, nomine Theſſalus, natione Theſprotius, cum magna ciuium manu, eam regionem armis occupauit, quae nunc ab eius nomine Theſſalia appellatur, antea Myrmidonum uocitata ciuitas . Quo nomine, mirari conuenit eos, qui, Iliaca componentes tempora, de ea regione ut Theſſalia commemorant . quod cum alij faciant, Tragici frequentiſſime faciunt . quibus minime id concedendum eſt . nihil enim ex perſona poetae, ſed omnia ſub eorum, qui illo tempore uixerunt, dixerunt . quod ſi quis a Theſſalo, Herculis filio, eos appellatos Theſſalos dicet : red-

A 4 denda

denda erit ei ratio, cur numquam ante hunc insequentem Thessalum ea gens id nominis usurpauerit. Paullo ante Haletes, sextus ab Hercule, Hippotis filius, Corinthum, quae antea fuerat Ephyre, claustra Peloponnesi continentem, in Isthmo condidit. Neque est, quod miremur ab Homero nominari Corinthum. nam ex persona poetae & hanc urbem, & quasdam Ionum colonias ijs nominibus appellat, quibus uocabantur aetate eius, multo post Ilium captum conditae. Athenienses in Euboea Chalcida Erethriam colonis occupauere; Lacedaemonij in Asia Magnesiam. Nec multo post Chalcidenses, orti, ut praediximus, Atticis, Hippocle, & Megasthene ducibus, Cumas in Italia condiderunt. huius classis cursum esse directum alij columbae antecedentis uolatu ferunt, alij nocturno aeris sono, qualis Cerialibus sacris cieri solet. Pars horum ciuium magno post interuallo Neapolim condidit. utriusque urbis eximia semper in Romanos fides facit eas nobilitate, atque amoenitate sua dignissimas. sed alijs diligentior ritus patrij mansit custodia: Cumanos Osca mutauit uicinia. Vires autem ueteres earum urbium hodieq. magnitudo ostentat moenium. Subsequenti tempore magna uis Graecae iuuentutis, abundantia uirium sedes quaeritans, in Asiam se effudit. nam & Iones, duce Ione profecti Athenis, nobilissimam partem regionis maritimae occupauere, quae hodieq. appellatur

pellatur Ionia; urbesq. constituere, Ephesum, Mile-
tum, Colophona, Prienen, Lebedum, Myuntem,
Erythram, Clazomenas, Phocaeam; multasq.
in Aegaeo, atque Icario occupauere insulas,
Samum, Chium, Andrum, Tenum, Pharum,
Delum, aliasq. ignobiles. Et mox Aeolij, eadem
profecti Graecia, longissimisq. acti erroribus,
non minus illustres obtinuerunt locos; clarasq.
urbes condiderunt, Smyrnam, Cymen, Larissam,
Myrinam, Mitylenemque, & alias urbes, quae
sunt in Lesbo insula. Clarissimum deinde Homeri
illuxit ingenium, sine exemplo maximum: qui ma-
gnitudine operum, & fulgore carminum solus ap-
pellari Poeta meruit. in quo hoc maximum est,
quod neque ante illum, quem ille imitaretur, ne-
que post illum, qui eum imitari posset, inuentus
est. neque quemquam alium, cuius operis pri-
mus auctor fuerit, in eo perfectissimum, praeter
Homerum, & Archilochum, reperiemus. Hic
longius a temporibus belli, quod composuit, Troi-
ci, quam quidam rentur, abfuit. nam ferme ante
annos DCCCCL. floruit, intra ∞ natus est. quo
nomine, non est mirandum, quod saepe illud usur-
pat. * hoc enim ut ho-
minum, ita saeculorum notatur differentia.
quem si quis caecum genitum putat, omni-
bus sensibus orbis est. Insequenti tempore im-
perium Asiaticum ab Assyrijs, qui id obtinuerant
annis ∞ LXX, translatum est ad Medos, ab-
hinc

Lode' de
Ho Mer

hinc annos ferme DCCLXX. quippe Sardanapa-
 lum, eorum regem, mollitjs florentem, & ni-
 mium felicem malo suo, tertio & tricesimo lo-
 co ab Nino, & Semiramide, qui Babylona condi-
 derant, natum, ita ut semper successor regni pa-
 terni foret filius, Pharnaces Medus imperio, ui-
 taq. priuauit. Ea aetate clarissimus Graij nomi-
 nis Lycurgus Lacedaemonius, uir generis regij,
 fuit seuerissimarum iustissimarumq. legum au-
 ctor, & disciplinae conuenientissimae uir; cu-
 ius quamdiu Sparta diligens fuit, excelsissime
 floruit. Hoc tractu temporum ante annos v. &
 LX, quam urbs Romana conderetur, ab Elis-
 sa Tyria, quam quidam Dido autumant, Cartha-
 go conditur. Circa quod tempus Caranus, uir ge-
 neris regij, sextusdecimus ab Hercule, profectus
 Argis, regnum Macedoniae occupauit. a quo
 Magnus Alexander cum fuerit septimusdecimus,
 iure materni generis Achille auctore, paterni
 Hercule gloriatus est. Aemilius Sura de annis
 populi Romani. Assyrij, principes omnium gen-
 tium, rerum potiti sunt, deinde Medi, postea
 Persae, deinde Macedones. exinde, duobus re-
 gibus, Philippo, & Antiocho, qui a Macedoni-
 bus oriundi erant, haud multo post Carthaginem
 subactam, deuictis, summa imperij ad populum Ro-
 manum peruenit. Inter hoc tempus, & initium
 Nini regis Assyriorum, qui princeps rerum poti-
 tus, intersunt anni ∞ DCCCCXCV. Huius tēpo-
 ris

ris aequalis Hesiodus fuit, circa CXX. annos distinctus ab Homeri aetate, uir perelegantis ingenij, & mollissima dulcedine carminum memorabilis, otij, quietisq. cupidissimus, ut tempore tanto uiro, ita operis auctoritate, proximus. qui uitauit, ne in id, quod Homerus, incideret: patriamque, & parentes, testatus est; sed patriam, quia multatus ab ea erat, contumeliosissime. Dum in externis moror, incidi in rem domesticam, maximiq. erroris, & multum discrepantem auctorum opinionibus. Nam quidam, huius temporis tractu, aiunt, a Tuscis Capuam, Nolamq. conditam, ante annos fere DCCCXX. quibus equidem assenserim. sed M. Cato quantum differt? qui dicat, Capuam ab eisdem Tuscis conditam, ac subinde Nolam; stetisse autem Capuam, antequam a Romanis caperetur, annis circiter CCLX. quod si ita est; cum sint a Capua capta anni CCXL, ut condita est, anni sunt fere D. Ego (pace diligentiae Catonis dixerim) uix crediderim, tam mature tantam urbem creuisse, floruisse, concidisse, surrexisse. Clarissimum deinde omnium ludicrum certamen, & ad exercitandam corporis, animiq. uirtutem efficacissimum, Olympiorum initium habuit, auctore Iphito Elio. is eos ludos, mercatumq. instituit ante annos, quam tu, M. Vinici, consulatum inires, DCCCCI. v. hoc sacrum eodem loco instituisse fertur abhinc annos ferme ∞ CCL. Atreus, cum Pelopi patri funebres

Lode 22
Hesiodo

bres ludos faceret . quo quidem in ludicro omnis generis certaminum Hercules uictor exstitit . Tum Athenis perpetui Archontes esse desierunt , cum fuisset ultimus Alcmaeon : coeperuntq. in denos annos creari . quae consuetudo in annos LXX. mansit : ac deinde annuis commissa est magistratibus resp. Ex ijs , qui denis annis praefuerunt , primus fuit Charops , ultimus Eryx ; ex annuis , primus Creon . Sexta Olympiade , post duo & uiginti annos , quam prima constituta fuerat , Romulus , Martis filius , ultus iniurias , aui , Romam Urbem Parilibus in Palatio condidit . a quo tempore ad uos consules anni sunt DCCLXXXII. id actum post Troiam captam annis CDXXXVII. id gessit Romulus , adiutus legionib. Latini , aui sui : (libenter enim ijs , qui ita proderunt , accesserim) cum aliter firmare urbem nouam , tam uicinis Veientibus , alijsq. Etruscis , ac Sabinis , cum imbelli , & pastoralis manu uix potuerit . quamquam , iam Asylo facto inter duos lucos , auxit . Hic centum homines electos , appellatosq. Patres , instar habuit consilij publici . hanc originem nomen Patriciorum habet . Raptus uirginum Sabinarum ,

*

*

*

*

*

quam timuerat hostis , expetit . nam biennio adeo uaria fortuna cum consulibus conflixerat , ut plerumque

rumque superior fuerit, magnamq. partem Graeciae in societatem suam perduceret. Quin Rhodij quoque, fidelissimi antea Romanis, tum dubia fide, speculati fortunam, proniores regis partibus fuisse uisi sunt: & rex Eumenes in eo bello medius fuit animo, neque fratris iniurijs, neque suae respondit consuetudini. Tum senatus populusq. Romanus L. Aemilium Paullum, qui & praetor, & consul triumphauerat, uirum in tantum laudandum, in quantum intelligi uirtus potest, consulem creauit, filium eius Paulli, qui ad Cannas quam tergiuersanter perniciosam reip. pugnam inierat, tam fortiter in ea mortem obierat. is Perseum ingenti proelio apud urbem nomine Pydnam in Macedonia, fustum, fugatumque, castris exsuit; deletisq. eius copijs, destitutum omni spe coegit e Macedonia profugere: quam ille linquens, in insulam Samothraciam profugit, templiq. se religioni supplicem credidit. ad eum Cn. Octavius praetor, qui classi praeerat, peruenit; & ratione magis, quam ui, persuasit, ut se Romanorum fidei committeret. ita Paullus maximum, nobilissimumq. regem in triumpho duxit. quo anno & Octauij, praetoris naualis, & Anicij, regem Illyriorum Gentium ante currum agentis, triumphi fuere celebres. Quam sit assidua eminentis fortunae comes Inuidia, altissimisq. adhaereat, etiam hoc colligi potest, quod, cum Anicij, Octauijq. triumphum nemo interpellaret, suere,

Lode di Inuidia
Eni

Inuidia

fuere, qui Pauli impedire obniteretur: cuius tantum priores excessit, uel magnitudine regis Persei, uel specie simulacrorum, uel modo pecuniae, ut bis millies centies HS aerario contulerit, & omnium ante actorum comparationem amplitudine uicerit. Per idem tempus, cum Antiochus Epiphanes, qui Athenis Olympicum inchoauit, tum regem Syriae, Ptolemaeum puerum Alexandriae obsideret; missus est ad eum legatus M. Popilius Laenas, qui iuberet incepto desistere: mandataq. exposuit; & regem, deliberaturum se dicentem, circumscripsit uirgula, iussitque, prius responsum reddere, quam egrederetur finito arenae circulo. sic cogitationem regiam Romana disiecit constantia; obeditumq. imperio. Lucio autem Paullo, magnae uictoriae compoti, quattuor filij fuere. ex ijs duos, natu maiores, unum P. Scipioni, P. Africani filio, nihil ex paterna maiestate, praeter speciem nominis, uigoremq. eloquentiae, retinenti, in adoptionem dederat; alterum Fabio Maximo: duos, minores natu, praetextatos, quo tempore uictoriam adeptus est, habuit. Is cum in concione extra urbem, more maiorum, ante triumphi diem, ordinem actorum suorum commemoraret, deos immortales precatus est, ut, si quis eorum inuideret operibus, ac fortunae suae, in ipsum potius saeuirent, quam in remp. quae uox, ueluti oraculo emissa, magna parte eum spoliavit sanguinis sui. nam alterum

terum ex ijs, quos in familia retinuerat, liberis, ante paucos triumphi, alterum post pauciores amissit dies. Aspera circa haec tempora censura Fulvii Flacci, & Postumii Albini fuit. quippe Fulvii censoris frater, & quidem consors, Cn. Fulvius senatu motus est ab ijs censoribus. Post uictum, captumq. Perseum, qui quadriennio post in libera custodia Albae decessit, Pseudophilippus, a mendacio simulatae originis appellatus, qui se Philippum, regiaeque stirpis, ferebat, cum esset ultimae, armis occupata Macedonia, assumptis regni insignibus, breui temeritatis poenas dedit. quippe Q. Metellus praetor, cui ex uirtute Macedonici nomen inditum, praeclara uictoria ipsum, gentemque superavit, & immani etiam Achaeos, rebellare incipientes, fudit acie. Hic est Metellus Macedonicus, qui porticus, quae fuere circumdatae duabus aedibus sine inscriptione positae, quae nunc Octaviae porticibus ambiuntur, fecerat; quique hanc turmam statuarum equestris, quae frontem aedium spectant, hodieque maximum ornamentum eius loci, ex Macedonia detulit. cuius turmae hanc causam referunt: Magnum Alexandrum impetrasse a Lysippo, singulari talium auctore operum, ut eorum equitum, qui ex ipsius turma apud Granicum flumen ceciderant, expressa similitudine figurarum, faceret statuas, & ipsius quoque ijs interponeret. Hic idem, primus omnium Romae aedem ex mar-

more

more in ijs ipsis monumentis molitus, uel magnificentiae, uel luxuriae princeps fuit. Vix ullius gentis, aetatis, ordinis hominem inueneris, cuius felicitatem fortunae Metelli compares. nam, praeter excellentes triumphos, honoresq. amplissimos, & principale in rep. fastigium, extantumq. uitae spatium, & acres, innocentesq. pro rep. cum inimicis contentiones, quattuor filios sustulit, omnes adultae aetatis uidit, omnes reliquit superstites, & honoratissimos. mortui eius lectum pro Rostris sustulerunt quattuor filij, unus consularis, & censorius, alter consularis, tertius consul, quartus candidatus consulatus, quem honorem adeptus est. Hoc est nimirum magis, feliciter de uita migrare, quam mori. Vniuersa deinde, ut praediximus, instincta in bellum Achaia, cum pars magna, eiusdem Metelli Macedonici uirtute, armisque, tracta erat, maxime Corinthijs in arma, cum grauibus etiam in Romanos contumelijs, instigantibus. destinatus ei bello gerendo consul Mummius. Et sub idem tempus, magis, quia uolebant Romani, quidquid de Carthaginiensibus diceretur, credere, quam quia credenda afferebantur, statuit senatus Carthaginem excidere. ita eodem tempore P. Scipio Aemilianus, uir auitis P. Africani, paternisq. L. Paulli uirtutibus simillimus, omnibus belli, ac togae dotibus, ingenijque, ac studiorum eminentissimus saeculi sui, qui nihil in uita, nisi laudandum, aut fecit,
aut

aut dixit, ac sensit, quem, Paulo genitum, adoptatum a Scipione, Africani filio, diximus, aedilitatem petens consul creatus est. Bellum Carthagini, iam ante biennium a prioribus consulibus illatum, maiore vi intulit; cum ante in Hispania murali corona, in Africa obsidionali donatus esset; in Hispania uero etiam ex prouocatione, ipse modicus uirum, immanis magnitudinis hostem interemisset. Eamque urbem, magis inuidia imperij, quam ullius temporis noxiae, inuisam Romano nomini, funditus sustulit, fecitque suae uirtutis monumentum, quod fuerat aui eius clementiae. Carthago diruta est, cum stetisset annis DCLXVII, abhinc annos CLXXVII. Cn. Cornelio Lentulo, L. Mummio cos. Hunc finem habuit Romani imperij Carthago aemula; cum qua bellare maiores nostri coepere Claudio, & Fulvio cos. ante annos CCXCVI, quam tu, M. Vinici, consulatum inires. ita per annos CXV. aut bellum inter eos populos, aut belli praeparatio, aut infida pax fuit. neque se Roma, iam terrarum orbe superato, securam sperauit fore, si nomen usquam stantis maneret Carthaginis. adeo odium, certaminibus ortum, ultra metum durat, & ne in uictis quidem deponitur, neque ante inuisum esse desinit, quam esse desiit. Ante triennium, quam Carthago deleteretur, M. Cato, perpetuus diruendae eius auctor, L. Censorino, M. Manlio cos. mortem obiit. Eodem anno, quo Carthago concidit, L.

B Mummio

L. od. di
sci vi. ne

Mummius Corinthū, post annos DCCCCLII, quā ab Halete, Hippotis filio, erat condita, funditus eruit. uterque imperator, deuictae a se gentis nomine honoratus, alter Africanus, alter appellatus est Achaicus. nec quisquam ex nouis hominibus prior Mummio cognomen uirtute partum uindicauit. Diuersi imperatoribus mores, diuersa fuere studia. quippe Scipio tam elegans liberalium studiorum, omnisq. doctrinae & auctor, & admirator fuit, ut Polybium, Panaetiumque, praecellentes ingenio uiros, domi militiaeq. secum habuerit. neque enim quisquam hoc Scipione elegantius interualla negotiorum otio dispunxit: semperq. aut belli, aut pacis seruiit artibus: semper inter arma, ac studia uersatus, aut corpus periculis, aut animum disciplinis exercuit. Mummius tam rudis fuit, ut, capta Corintho, cum maximorum artificum perfectas manibus tabulas, ac statuas in Italiam portandas locaret, iuberet praedici conducentibus, si eas perdidissent, novas eos reddituros. Non tamen puto dubites, Vinici, quin magis pro rep. fuerit, manere adhuc rudem Corinthiorum intellectum, quam in tantum ea intelligi; & quin hac prudentia illa imprudentia decori publico fuerit conuenientior.

Cum facilius cuiusque rei in unum contracta species, quam diuisa temporibus, oculis, animisq. inhaereat; statui priorem huius uoluminis, poste-

Scipione

posterioremq. partem, non inutuli rerum notitia
in artum contracta, distinguere, atque huic loco
inserere, quae quoque tempore, post Romam a
Gallis captam, deducta sit colonia iussu senatus.
nam militarium & caussae, & auctores, & ipsa
rum praefulgent nomina. huic rei per idem tem-
pus ciuitates propagatas, auctumq. Romanum no-
men communionem iuris, haud intempestiue subtex-
turi uidemur. Post septem annos, quam Galli
urbem ceperunt, Sutrium deducta colonia est,
& post annum Setina, nouemq. interiectis annis
Nepe; deinde, interpositis duobus & triginta,
Aricini in ciuitatem recepti. abhinc annos au-
tem CCCL, Sp. Postumio, Veturio Caluino cos.
Campanis data est ciuitas, partiq. Samnitium
sine suffragio: & eodem anno Cales deducta
colonia. Interiecto deinde triennio Fundani, &
Formiani in ciuitatem recepti, eo ipso anno, quo
Alexandria condita est. insequentibusq. consuli-
bus, a Sp. Postumio, Philone Publilio censori-
bus Acerranis data ciuitas. & post triennium
Tarracinam deducta colonia. interpositoq. qua-
driennio, Luceria; ac deinde, interiecto trien-
nio, Sueffa Aurunca, & Saticula, Intera-
mnaq. post biennium. Decem deinde hoc munere
anni uacauerunt. tunc Sora, atque Alba dedu-
ctae coloniae, & Carseoli post biennium. at
quinctum Fabio, Q. Decio Mure quartum cos.

B 2 quo

quo anno Pyrrhus regnare coepit, Sinuessam,
 Minturnasq. missi coloni, post quadriennium Ve-
 nusiam. interiectoq. biennio, M. Curio, & Ru-
 fino Cornelio cos. Sabinis sine suffragio data ciui-
 tas. id actum ante annos ferme CCCXX. at Col-
 sam, & Paestum abhinc annos ferme CCC, Fa-
 bio Dorfone, & Claudio Canina cos. interiecto
 quinquennio, Sempronio Sopho, & Appio Cae-
 ci filio cos. Ariminum, Beneuentum coloni mis-
 si; & suffragij ferendi ius Sabinis datum. at ini-
 tio primi belli Punici Firmum, & Castrum colo-
 nis occupata. & post annum Aesernia, postq.
 XXII. annos. Aesulum, & Alsum, Fregel-
 laeq. post biennium; proximoq. anno, Torquato,
 Sempronioq. cos. Brundisium, & post triennium
 Spoletium: quo anno Floraliu ludorum factum
 est initium. postq. biennium deducta Valentia,
 & sub aduentum in Italiam Hannibalis, Cre-
 mona, atque Placentia. Deinde, neque dum
 Hannibal in Italia moratur, neque proximis post
 excessum eius annis, uacauit Romanis colonias
 condere; cum esset in bello conquirendus potius
 miles, quam dimittendus, & post bellum uires re-
 fouendae magis, quam spargendae. Cnaeo autem
 Manlio Volsone, & M. Fulvio Nobiliore cos. Bo-
 nonia deducta colonia, abhinc annos ferme
 CCXVII. & post quadriennium, Pisaurum,
 ac Potentia; interiectoq. triennio, Aquileia, &
 Grauisca,

Grauisca, & post quadriennium Luca. Eodem tempore tractu, quamquam apud quosdam ambigitur, Puteolos, Salernumque, & Buxentum missi coloni: Auximum autem in Picenum, abhinc annos ferme CLXXXVII. ante triennium, quam Cassius censor, a Lupercali in Palatium uersus, theatrum facere instituit: cui in demoliendo eximia ciuitatis seueritas, & consul Caepio restitere. quod ego inter clarissima publicae uoluntatis argumenta numerauerim. Cassio autem Longino, & Sextio Caluino, qui Sallues apud Aquas, quae ab eo Sextiae appellantur, deuicit, consilibus, Fabrateria deducta est, abhinc annos ferme CLVII. & post annum, Scylacium, Mineruium, Tarentum, Neptunia, Carthagoq. in Africa prima, ut praediximus, extra Italiam, colonia condita est. de Dertona ambigitur. Narbo autem Marcius in Gallia, M. Porcio, Q. Marcio cos. abhinc annos circiter CLIII. deducta colonia est. post tres, & uiginti annos in Vagiennis Eporaedia, Mario sexies, Valerioq. Flacco cos. Neque facile memoriae mandauerim, quae, nisi militaris, post hoc tempus deducta sit.

Cum haec particula operis uelut formam propositi excesserit: quamquam intelligo, mihi, in hac tam praecipiti festinatione, quae me, rotae, prouergitis, ac uerticis modo, nusquam patitur consistere, paene magis necessaria prae-

B 3 tereunda,

tereunda, quam superuacua amplectenda: nequeotamen temperare mihi, quin rem, saepe agitatam animo meo, neque ad liquidum ratione perductam, signem stylo. Quis enim abunde mirari potest, quod eminentissima cuiusque professionis ingenia, in eam formam, & in idem artati temporis congruens spatium, & quemadmodum clausa capsula, alioq. saepio diuersi generis animalia, nihilo minus separata alienis, in unum quoque corpus congregantur; ita cuiusque clari operis capacia ingenia in similitudinem et temporum, & profectuum semetipsa ab alijs separauerunt? Vna, neque multorum annorum spatio diuisa, aetas, per diuini spiritus uiros, Aeschylum, Sophoclem, Euripidem, illustrauit tragoedias: una priscam illam, & ueterem sub Cratino, Aristophane, & Eupolide comoediam: ac nouam comicam Menandrus, aequalesq. eius aetatis magis, quam operis, Philemon, ac Diphilus, & inuenere intra paucissimos annos, neque imitanda reliquere. Philosophorum quoque ingenia, Socratico ore defluentia, omnium, quos paullo ante enumerauimus, quanto post Platonis, Aristotelisq. mortem florere spatio? Quid ante Isocratem, quid post eius auditores, eorumq. discipulos clarum in oratoribus fuit? adeo quidem artatum angustijs temporum, ut nemo memoria dignus alter ab altero uideri nequuerint. neque hoc in Graecis,

Graecis, quam in Romanis, euenit magis. nam, ni
si aspera, ac rudia repetas, & inuenti laudanda
nomine, in Attio, circaq. eum Romana tragoedia
est: dulcesq. Latini leporis facetiae per Caeci-
lium, Terentiumque, & Afranium sub pari aeta-
te nituerunt. Historicos, (ut & Liuium quoque
priorum aetati adstruas) praeter Catonem, &
quosdam ueteres, & obscuros, minus LXXX. annis
circumdatus aeuum tulit. ut nec poetarum in an-
tiquius, ceterius ue processit ubertas. at oratio,
ac uis forensis, perfectumq. prosae eloquentiae
decus, ut idem separetur Cato, (pace P. Crassi,
Scipionisque, & Laelii, & Gracchorum, & Fan-
nij, & Ser. Galbae dixerim) ita uniuersa sub prin-
cipe operis sui erupit Tullio: ut delectari ante eum
paucissimis, mirari uero neminem possis, nisi aut
ab illo uisum, aut qui illum uiderit. Hoc idem eue-
nisse grammaticis, plasticis, pictoribus, sculptori-
bus, ut quisque temporum institerit notis, repe-
riet, eminentia cuiusque operis artissimis tempo-
rum claustris circumdata. Huius ergo, praece-
dentisq. saeculi, ingeniorum similitudines congre-
gantis & in studium par, et in emolumentum, caus-
sas cum semper requiro, numquam reperio, quas
esse ueras confidam, sed fortasse uerisimiles, inter
quas has maxime. Alit aemulatio ingenia: &
nunc inuidia, nunc admiratio incitationem accen-
dit: naturaue, quod summo studio petatum est,

B 4 adscendit

adscendit in summum: difficilisq. in perfecto mora est: naturaliterque, quod procedere non potest, recedit. & , ut primo ad consequendos, quos priores ducimus, accendimur: ita, ubi aut praeteriti, aut aequari eos posse desperauimus, studium cum spe senescit, & , quod assequi non potest, sequi desinit, & , uelut occupatam relinquens materiam, quaerit nouam: praeteritoq. eo, in quo eminere non possumus, aliquid, in quo nitamur, conquirimus: sequiturque, ut frequens, ac mobilis transitus maximum perfecti operis impedimentum sit. Transit admiratio ad condicionem temporum, & ad urbium. Vna urbs Attica pluribus annis eloquentiae, quam uniuersa Graecia, operibusq. floruit; adeo ut corpora gentis illius separata sint in alias ciuitates, ingenia uero solis Atheniensium muris clausa existimes. Neque ego hoc magis miratus sim, quam, neminem Argium, Thebanum, Lacedaemonium oratorem aut, dum uixit, auctoritate, aut post mortem memoria dignum existimatum. quae urbes, & multae aliae, talium studiorum fuere steriles, nisi Thebas unum os Pindari illuminaret. nam Alcmana Lacones falso sibi uindicant.

25
C. VELLEII. PATERCVLI
HISTORIAE. ROMANAE
A D. M. VINICIVM
COS.

LIBER. SECVNDVS

POTENTIAE Romanorum prior Sci-
pio uiam aperuerat, luxuriae posterior
aperuit. quippe, remoto Carthaginis
metu, sublataq. imperij aemula, non gradu, sed
praecipiti cursu a uirtute descitum, ad uitia trans-
cursum; uetus disciplina deserta, noua inducta;
in somnum a uigiliis, ab armis ad uoluptates, a
negotiis in otium conuersa ciuitas. tum Scipio Na-
sica in Capitolio porticus, tum, quas praediximus,
Metellus, tum in circo Cn. Octavius multo amoe-
nissimam moliti sunt: publicamq. magnificentiam
secuta priuata luxuria est. Triste deinde, & con-
tumeliosum bellum in Hispania, duce latronum Vi-
riatho, secutum est: quod ita uaria fortuna gestum
est, ut saepius Romanorum gereretur aduersa.
sed, interempto Viriatho fraude magis, quam uir-
tute, Seruiliij Caepionis, Numantinum grauius
exarsit. haec urbs numquam x. plura, quam pro-
piae iuuentutis, armauit. sed, uel ferocia inge-
nij, uel inscitia nostrorum du cum, uel fortunae in-
dulgencia,

*Scipio
Roma*

604
 indulgentia, cum alios duces, tum Pompeium, magni nominis uirum, ad turpissima deduxit foedera, (hic primus e Pompeiis consul fuit) nec minus turpia, ac detestabilia Mancinum Hostilium consulem. sed Pompeium gratia impunitum habuit, Mancinum uerecundia. quippe, non recusando perduxit huc, ut per Fetiales nudus, ac post tergum religatis manibus, dederetur hostibus: quem illi recipere se negauerunt, sicut quondam Caudini fecerunt, dicentes, publicam uiolationem fidei non debere unius lui sanguine. Immanem deditio Mancini ciuitatis mouit dissensionem. quippe Ti. Gracchus, Ti. Gracchi, clarissimi, atque eminentissimi uiri, filius, P. Africani ex filia nepos, quo quaestore, & auctore id foedus ictum erat, nunc grauer ferens aliquid a se factum infirmari, nunc similis uel iudicii, uel poenae metuens discrimen, tribunus pl. creatus, uir alioqui uita innocentissimus, ingenio florentissimus, proposito sanctissimus, tantis denique adornatus uirtutibus, quantas perfecta & natura, et industria mortalis condicio recipit, P. Mucio Scaeuola, L. Calpurnio consulibus, abhinc annos CLXII desciiuit a bonis; pollicitusq. toti Italiae ciuitatem, simul etiam promulgatis agrariis legibus, omnibus statum concupiscentibus, summa imis miscuit; & in praeruptum, atque anceps periculum adduxit remp. Octauioq. collegae, pro bono publico

blico stanti, imperium abrogauit: III uiros
 agris diuidendis, coloniisq. deducendis creauit se,
 socerumq. suum consularem Appium, & Grac-
 chum fratrem, admodum iuuenem. tum P. Sci-
 pio Nasica, eius, qui optimus uir a senatu iudi-
 catus erat, nepos, eius, qui censor porticus in Ca-
 pitolio fuerat, filius, pronepos autem Cn. Scipio
 nis, celeberrimi uiri, P. Africani patruus, priua-
 tusque, & togatus, cum esset cōsobrinus Ti. Grac-
 chi, patriam cognationi praeferens, &, quid-
 quid publice salutare non esset, priuatim alienum
 existimans, ob eas uirtutes primus omnium ab-
 sens pontifex max. factus est, cum data laeua bra-
 chio togae lacinia, ex superiore parte Capitoli,
 summis gradibus insistens, hortatus est, qui sal-
 uam uellent remp. se sequerentur. Tum optima-
 tes, senatus, atque equestri ordinis pars melior,
 & maior, & intacta perniciosi consilijs plebs,
 inruere in Gracchum, stantem in area cum cater-
 uis suis, & concientem paene totius Italiae fre-
 quentiam. is fugiens, decurrensq. cliuo Capitoli-
 no, fragmine subsellij ictus, uitam, quam gloriosis-
 sime degere potuerat, immatura morte finiuit.

Hoc initium in urbe Roma civilis sanguinis, gla-
 diorumq. impunitatis fuit. inde ius ui obrutum,
 potentiorq. habitus prior; discordiaeque. ciuium,
 antea condicionibus sanari solitae, ferro diiudica-
 tae; bellaq. non causis inita, sed prout eorum

merces

mor. & di
 Gracch.

haec locutio
apud principii

merces fuit . quod haud mirum est . non enim ibi
consistunt exempla , unde coeperunt , sed quamli-
bet in tenuem recepta tramitem , latissime eua-
gandi sibi uiam faciunt : & , ubi semel recto de-
erratum est , in praeceps peruenitur : nec quis-
quam sibi putat turpe , quod alij fuit fructuosum .
Interim , dum haec in Italia geruntur , Aristoni-
cus , mortuo rege Attalo , a quo Asia populo Ro-
mano hereditate relicta erat , sicut relicta postea
est a Nicomede Bithynia , mentitus regiae stirpis
originem , armis eam occupat . is , uictus a M.
Perperna , ductusq. in triumpho , sed ne Aquil-
lio capite poenas dedit , cum , initio belli , Crassum
Mucianum , uirum iuris scientissimum , deceden-
tem ex Asia proconsulem interemisset . Et P. Sci-
pio Africanus Aemilianus , qui Carthaginem de-
leuerat , post tot acceptas circa Numantiam cla-
des , creatus iterum consul , missusq. in Hispaniam ,
fortunae , uirtutique , expertae in Africa , respon-
dit in Hispania ; & intra annum , ac tres menses ,
quam eo uenerat , circumdatam operibus Numan-
tiam , excisamq. aequauit solo . nec quisquam ul-
lius gentis hominum ante eum clariore urbium ex-
cidio nomen suum perpetuae commendauit memo-
riae . quippe , excisa Carthagine , ac Numantia ,
ab alterius nos metu , alterius uindicauit contu-
meliis . Hic , eum interrogante tribuno Carbone ,
quid de Ti. Gracchi caede sentiret , respondit : si

is

is occupandae reip. animum habuisset, iure caesum. Et, cum omnis concio acclamasset: Hostium, inquit, armatorum toties clamore non territus, qui possum uestro moueri, quorum nouerca est Italia? Reuersus in urbem, intra breue tempus, M. Aquillio, C. Sempronio cos. abhinc annos CL. post duos consulatus, duosq. triumphos, & bis excisos terrores reip. mane in lectulo repertus est mortuus, ita ut quaedam elisarum faucium in ceruice reperirentur notae. De tanti uiri morte nulla habita est quaestio: eiusq. corpus uelato capite elatum est, cuius opera super totum terrarum orbem Roma extulerat caput: seu fatalem, ut plures, seu conflata in insidiis, ut aliqui prodidere memoriae, mortem obiit. uitam certe dignissimam egit, quae nullius ad id temporis, praeterquam auito, fulgore uinceretur. Decessit anno ferme LVI. de quo si quis ambiget, recurrat ad priorem consulatum eius, in quem creatus est anno XXXVI. ita dubitare desinet. Ante tempus excisae Numantiae, praeclara in Hispania militia A. Bruti fuit, qui, penetratis omnibus Hispaniae gentibus, ingenti ui hominum, urbiumq. potius numero, aditis quae uix audita erant, Gallaeci cognomen meruit. Et ante eum paucis annis tam seuerum illius Q. Macedonici in his gentibus imperium fuit, ut, cum urbem, Contrebiam nomine, in Hispania oppugnaret, pulsas praecipiti loco quin-

quinque cohortes legionarias eodem protinus subire iuberet, facientibusq. omnibus in procinctu testamenta, uelut ad certam mortem eundum foret, non deterritus proposito, perseverantia duces, quem moriturum miserat, militem uictorem recepit. tantum effecit mistus timori pudor, spesq. desperatione quaesita. Hic uirtute, ac seueritate facti; at Fabius Aemilianus, Paulli exemplo, disciplinae in Hispania fuit clarissimus. Decem deinde interpositis annis, qui Ti. Gracchum, idem Caium, fratrem eius, occupauit furor, tam uirtutibus eius omnibus, quam huic errori similem, ingenio etiam, eloquentiaq. longe praestantiores. qui cum, summa quiete animi, ciuitatis princeps esse posset, uel uindicandae fraternae mortis gratia, uel praemuniendae regalis potentiae, eiusdem exempli tribunatum ingressus, longe maiora, & acriora repetens, dabat ciuitatem omnibus Italicis, extendebat eam paene usque Alpes; diuidebat agros; uetabat quemquam ciuem plus d. iugeribus habere: quod aliquando lege Licinia cautum erat: noua constituebat portoria; nouis coloniis replebat prouincias; iudicia a senatu transferebat ad equites; frumentum plebi dare instituerat; nihil immotum, nihil tranquilum, nihil quietum denique in eodem statu relinquebat: quin alterum etiam continuauit tribunatum. hunc L. Opimius consul, qui praetor Fregell

las

las exciderat, persecutus armis, unaq. Fulvium Flaccum, consularem, ac triumphalem uirum, aequae praua cupientem, quem C. Gracchus in locum Tiberij fratris III uirū nominauerat, eumq. socium regalis assumpserat potentiae, morte afficit. id unum nefarie ab Opimio proditum, quod capitis non dicam Gracchi, sed ciuis R. pretium se daturum, idq. auro repensurum proposuit. Flaccus, in Auentino armatos ad pugnam ciens, cum filio maiore iugulatus est. Gracchus profugiens, cum iam comprehenderetur ab iis, quos Opimius miserat, ceruicem Euporo seruo prae-buit, qui non segnius se ipse interemit, quam domino succurrerat. Quo die singularis Pomponij, equitis R. in Gracchum fides fuit, qui, more Coclitis, sustentatis in ponte hostibus, eius gladio se transfixit. Vt Tiberij Gracchi antea corpus, ita Caij, mira crudelitate uictorum, in Tiberim deiectum est. Hunc Ti Gracchi liberi, P. Scipionis Africani nepotes, uiua adhuc matre Cornelia, Africani filia, uiri optimis ingeniis male usi, uitae, mortisq. habuere exitum: qui si civilem dignitatis concupissent modum, quidquid tumultuando adipisci gestierunt, quietis obtulisset resp. Huic atrocitati adiectum scelus unicum. quippe iuuenis, specie excellens, necdum duodenicesimum transgressus annum, immunisq. delictorum paternorum, Fuluii Flacci filius, quem pater legatum de condi-

cōdicionibus miserat, ab Opimio interemptus est. quem cum haruspex Tuscus, amicus, flentem in uincula duci uidisset, Quin tu hoc potius, inquit, facis? protinusq. inliso capite in pontem lapideum iannae carceris, effusoq. cerebro expirauit. Crudelesq. mox quaestiones, in amicos, clientesq. Gracchorum, habitae sunt. sed Opimium, uirum alioqui sanctum, & grauem, damnatum postea iudicio publico, memoria ipsius saeuitiae, nulla civilis persecuta est misericordia. Eadem Rutilium, Popilliumque, qui consules asperrime in Tiberij Gracchi amicos saeuierant, postea iudiciorum publicorum merito oppressit inuidia. Rei tantae parum ad notitiam pertinen, interponetur. Hic est Opimius, a quo consule celeberrimum Opimiani uini nomen; quod iam nullum esse, spatio annorum colligi potest; cum ab eo sint ad te, M. Vinici, consulē, anni CLI. Factum Opimij, quod inimicitarum quaesita erat ultio, minor secuta auctoritas: & uisa ultio, priuato odio magis, quam publicae uindictae, data. Subinde, Porcio, Marcioq. cos. deducta colonia, Narbo Marcius. Mandetur deinde memoriae seueritas iudiciorum. quippe cos. Cato consularis, M. Catonis nepos, Africani sororis filius, repetundarum ex Macedonia damnatus est; cum lis eius IIII aestimaretur. adeo illi uiri magis uoluntatem peccandi intuebantur, quam modum: factaq. ad consilium dirigebant,

gebant, & quid, non in quantum, admissum foret, aestimabant. Circa eadem tempora M. Metelli fratres uno die triumphauerunt. Non minus clarum exemplum, & adhuc unicum Fuluij Flacci, eius, qui Capuam ceperat, filiorum, sed alterius in adoptionem dati, in collegio consulum fuit. adoptiuus in Acidiani Manlij familiam datus. nam censura Metellorum, patruelium, non germanorum fratrum fuit: quod solis contigerat Scipionibus. Tum Cimbri, & Teutoni transscendere Rhenum, multis mox nostris, suisq. cladibus nobiles. Per eadem tempora clarus eius Minucij, qui porticus, quae hodieq. celebres sunt, molitus est, ex Scordiscis triumphus fuit. Eodem tractu temporum nituerunt oratores Scipio Aemilianus, Laeliusque, Ser. Galba, duo Gracchi, C. Fannius, Carbo Papirius. Nec praetereundus Metellus Numidicus, & Scaurus, & ante omnes L. Crassus, & M. Antonius. Quorum aetati, ingeniisq. successere C. Caesar Strabo, P. Sulpicius. namque Mucius iuris scientia, quam propriae eloquentiae nomine, celebrior fuit. Clara etiam per idem aevi spatium fuere ingenia, in Togatis Afranij, in Tragoediis Pacuuij, atque Attij, usque in Graecorum ingeniorum comparisonem euecti, magnamq. inter hos ipsos facientis operi suo locum, adeo quidem, ut in illis limae, in hoc paene plus uideatur fuisse sanguinis. Celebre & Lucilij nomen fuit, qui ab P. Africano, Numantino bello, eques

C milita-

militauerat . quo quidem tempore iuuenis adhuc Iugurtha , ac Marius , sub eodem Africano militantes , in iisdem castris didicere , quae postea in contrariis facerent . Historiarum auctor iam tum Sisenna erat iuuenis , sed opus belli civilis Sullani post aliquot annos ab eo seniore editum est . Vetusior Sisenna fuit Coelius , aequalis Sisennae Rutilius , Claudiusq. Quadrigarius , & Valerius Antias . Sane , non ignoremus , eadem aetate fuisse Pomponium , sensibus celebrem , uerbis rudem , & nouitate inuenti a se operis commendabilem . Persequamur notam seueritatem censorum , Caesii Longini , Caepionisque , qui abhinc annos CLVII . Lepidum Aelium , augurem , quod sex millibus aed es conduxisset , adesse iusserunt . at nunc , si quis tanti habitet , uix ut senator agnoscitur : adeo mature a rectis in uitia , a uitiis in praua , a prauis in praecipitia peruenitur . Eodem tractu temporum & Domitij ex Aruernis , & Fabij ex Allobrogibus uictoria fuit nobilis . Fabio , Pauli nepoti , ex uictoria cognomen Allobrogico inditum . Notetur Domitiae familiae peculiaris quaedam , & , ut clarissima , ita artata numero felicitas . uti ante hunc , nobilissimae simplicitatis iuuenem , Cn. Domitium , fuere singulis omnino parentibus geniti , sed omnes ad consulatum , sacerdotiaque , ad triumphum autem paene omnes perueniunt insignia . Bellum deinde Iugurthinum gestum est per Q. Metellum , nulli secundum saeculi

culi sui. huius legatus fuit C. Marius, quem praediximus, natus equestri loco, hirtus, atque horridus, uitaq. sanctus, quantum bello optimus, tantum pace pessimus, immodicus gloriae, insatiabilis, impotens, semperq. inquietus. hic, per publicanos, aliosq. in Africa negotiantes, criminatus Metelli lentitudinem, trahentis iam in tertium annum bellum, & naturalem nobilitatis superbiam, morandiq. in imperiis cupiditatem, effecit, ut, cum, commeatu petito, Romam uenisset, consul crearetur, bellique, paene patrati a Metello, qui bis Iugurtham acie fuderat, summa committeretur sibi. Metelli tamen & triumphus fuit clarissimus, & meritum, uirtutiq. cognomen Numidici inditum. Vt paullo ante, Domitiae familiae, ita Caeciliae notanda claritudo est: quippe intra XII. ferme annos huius temporis consules fuere Metelli, aut censores, aut triumpharunt amplius XII. ut appareat, quemadmodum urbium, imperiorumque, ita gentium nunc florere fortunam, nunc senescere, nunc interire. At C. Marius L. Sullam, iam tunc, ut praecauentibus fatis, copulatum sibi quaestorem habuit, et per eum missum ad regem Bocchum, Iugurtha rege, abhinc annos ferme CXXXIX. potitus est: designatusq. iterum consul, in urbem reuersus, secundi consulatus initio Kal. Ian. eum in triumpho duxit. Effusa, ut praediximus, immanis uis Germanarum gentium, quibus nomen Cimbris, ac Teutonis erat,

C

2

cum

N. Marius
in Marius

cum Caepionem, Manliumq. consulem, & ante Carbonem, Silanumq. fudissent, fugassentq. in Galliis, & exsuissent exercitu, Scaurumq. Aurelium cos. & alios celeberrimi nominis viros trucidassent, populus R. non alium repellendis tantis hostibus magis idoneum imperatorem, quam Marium, estratus. tum multiplicati consulatus eius. Tertius, in apparatu belli consumptus, quo anno Cn. Domitius tribunus pl. legem tulit, ut sacerdotes, quos antea collegae sufficiebant, populus crearet. Quarto, trans alpes circa Aquas Sextias cum Tentonis confligit, amplius $\overline{\text{CL}}$. hostium, priore, ac postero die, ab eo trucidatis, gensq. excisa Tentonum. Quinto, citra alpes in campis, quibus nomen erat Raudis, ipse consul, & proconsul Q. Lutatius Catulus fortunatissimo decertauere proelio. caesa, aut capta amplius C M. hominum. Hac uictoria uidetur meruisse Marius, ne eius nati remp. paeniteret, ac bona malis repensasse. Sextus consulatus ueluti praemium ei meritorum datus. Non tamen huius consulatus fraudetur gloria; quo Seruili Glaucae, Saturniniq. Appuleij furorem, continuatis honoribus remp. lacerantium, & gladijs quoque, & cae de comitia discutientium, consul armis compefcuit; hominesq. exitiabiles in Hostilia curia morte multauit. Deinde, interiectis paucis annis, tribunatum iniit M. Liuius Diusus, uir nobilissimus, eloquentissimus, sanctissimus, meliore in omnia ingenio,

ingenio, animoque, quam fortuna usus: qui, cum senatui priscum restituere cuperet decus, & iudicia ab equitibus ad eum transferre ordinem; (quippe, eam potestatem nacti equites, Gracchanis legibus cum in multos clarissimos, atque innocentissimos viros saeuissent, tum P. Rutilium, uirum non saeculi sui, sed omnis aevi optimum, in interrogatum lege repetundarum, maximo cum gemitu ciuitatis, damnauerant) in iis ipsis, quae pro senatu moliebatur, senatum habuit aduersarium, non intelligentem, si qua de plebis commodis ab eo agerentur, ueluti inescandae, illicientaeq. multitudinis caussa fieri, ut, minoribus perceptis, maiora permitteret. Denique ea fortuna Drusi fuit, ut malefacta collegarum, quam eius optime ab ipso cogitata, senatus probaret magis; & honorem, qui ab eo deferebatur, sperneret; iniurias, quae ab alijs intendebantur, aequo animo reciperet; & huius summae gloriae inuideret, illorum modicam ferret. Tum conuersus Drusi animus, quando bene coepta male cedebant, ad dandam ciuitatem Italiae. quod cum moliens reuertisset e foro, immensa illa, & incognita, quae eum semper comitabatur, cinctus multitudine, in atrio domus suae cultello percussus, qui affixus lateri eius relictus est, intra paucas horas decessit. Sed, cum ultimum redderet spiritum, intuens circumstantium, maerentiumq. frequentiam, effudit uocem, conuenientissimam conscientiae suae:

C 3 Ecquando,

for. fortuna
aduersa

Ecquando, inquit, propinqui, amicique, similem mei ciuem habebit res? Hunc finem clarissimus iuuenis uitae habuit: cuius morum minime omit-
tatur argumentum. Cum aedificaret domum in Palatio in eo loco, ubi est, quae quondam Cicero-
nis, mox Censorini fuit, nunc Statilij Sisennae est; promitteretq. ei architectus, ita se eam aedifica-
turum, ut libera a conspectu, immunis ab omni-
bus hominibus esset, neque quisquam in eam de-
spicere posset: Tu uero, inquit, si quid in te artis est, ita compone domum meam, ut, quidquid agam, ab omnibus perspicere possit. In legibus Gracchi inter perniciosissima numerauerim, quod extra Italiam colonias posuit. id maiores (cum uiderent tanto potentiores Tyro Carthaginem, Massiliam Phocaea, Syracusas Corintho, Cyzicum, ac Byzantium Mileto, genitali solo) diligen-
ter uitauerant, ut ciues Romanos ad censendum ex prouinciis in Italiam reuocauerint. Prima autem extra Italiam colonia Carthago condita est. Mors Drusi, iam pridem tumescens, bellum excita-
uit Italicum. quippe L. Caesare, P. Rutilio cos. abhinc annos cxx. cum id malum in uniuersa Italia ab Asculanis esset, (quippe Seruium praetorem, Fonteiumq. legatum occiderant) ac deinde a Marsis exceptum, in omnes penetrasset regiones; arma aduersus Romanos cepit. quorum ut
} fort una atrox, ita caussa fuit iustissima. petebant enim eam ciuitatem, cuius imperium armis tuebantur:

tuebantur: per omnes annos, atque omnia bella, duplici numero se militum, equitumq. fungi, neque in eius ciuitatis ius recipi, quae per eos in id ipsum peruenisset fastigium, per quod homines, eiusdem & gentis, & sanguinis, ut externos, alienosq. fastidire posset. id bellum amplius CCC. iuentutis Italicae abstulit. Clarissimi autem imperatores fuerunt Romani eo bello, Cn. Pompeius, Cn. Pompeij Magni pater, C. Marius, de quo praediximus, L. Sulla, anno ante praetura functus, Q. Metellus, Numidici filius, qui meritum cognomen Pij consecutus erat. quippe expulsam ciuitate L. Saturnino tribuno pl. quod solus in leges eius iurare noluerat, pietate sua auctoritate senatus, consensu reip. restituit patrem. Nec triumphis, honoribusque, quam aut caussa exsiliij, aut exilio, aut reditu clarior fuit Numidicus. Italicorum autem fuerunt celeberrimi duces, Sillo Poppaedius, Herius Asinius, Insteius Cato, C. Pontidius, Telesinus Pontius, Marius Egnatius, Papius Mutilus. Neque ego, uerecundia, domestici sanguinis gloriae quidquam, dum uerum refero, subtraham. quippe multum Minatij Magij, atui mei, Asculanensis, tribuendum est memoriae: qui, nepos Decij Magij, Campanorum principis celeberrimi, & fidelissimi uiri, tantam hoc bello Romanis fidem praestitit, ut cum legione, quam ipse in Hirpinis conscripserat, Herculaneum simul cum T. Didio caperet, Pompeios

cum L. Sulla oppugnaret, Cosamq. occuparet. cuius de uirtutibus cum alij, tum maxime, dilucideq. Q. Hortensius in Annalibus suis retulit. cuius pietati plenam populus R. gratiam retulit; ipsum uiritim ciuitate donando, duos filios eius creando praetores, cum seni adhuc crearentur. Tam uaria, atque atrox fortuna Italici belli fuit, ut per biennium continuum duo Romani consules, Rutilius, ac deinde Cato Porcius ab hostibus occiderentur, exercitus P. R. multis in locis funderentur, utq. ad saga iretur, diuq. in eo habitu maneretur. Caput imperij sui Corfinium legerant, quod appellarent Italicum. Paullatim deinde recipiendo in ciuitatem, qui arma aut non ceperant, aut deposuerant maturius, uires refectae sunt, Pempeio, Sullaque, & Mario fluentem, procumbentemq. Remp. restituentibus. Finito ex maxima parte, nisi quae Nolani belli manebant reliquiae, Italico bello, (quo quidem Romani uictis, afflictisq. ipsi exarmati, quam integris uniuersis ciuitatem dare maluerunt) consulum inierunt Q. Pompeius, & L. Cornelius Sulla, uir, qui neque ad finem uictoriae satis laudari, neque post uictoriam abunde uituperari potest. hic, natus familia nobili, sextus a Cornelio Rufino, qui bello Pyrrhi inter celeberrimos fuerat duces, cum familiae eius claritudo intermissa esset, diu ita se gessit, ut nullam petendi consulum cogitationem habere uideretur. deinde post praeturam

Cornelius
Sulla

praeturam illustratus bello Italico, & ante in Gal-
lia legatione sub Mario, qua eminentissimos duces
hostium fuderat, ex successu animum sumpsit; {
petensq. consulatum, paene omnium civium suf-
fragiis factus est. sed eum honorem undequin-
quagesimo aetatis suae anno affecutus est. Per
ea tempora Mithridates, Ponticus rex, uir, ne-
que silendus, neque dicendus sine cura, bello acer
rimus, uirtute eximius, aliquando fortuna, sem-
per animo maximus, consiliis dux, miles manu,
odio in Romanos Hannibal, occupata Asia, neca-
tisq. in ea omnibus ciuibus R. quos quidem eadem
die, atque hora, redditis ciuitatibus litteris, in-
genti cum pollicitatione praemiorum interim ius-
serat, (quo tempore neque fortitudine aduersus
Mithridatem, neque fide in Romanos quisquam
Rhodiis par fuit. Horum fidem Mitylenaeorum
perfidia illuminauit, qui & Aquillium, aliosq.
Mithridati uinctos tradiderunt; quibus libertas,
in unius Theophanis gratiam, postea a Pompeio
restituta est) cum terribilis Italiae quoque uide-
retur imminere, sorte obuenit Sullae Asia prouin-
cia. is, egressus urbe, cum circa Nolam morare-
tur; (quippe ea urbs pertinacissime arma retine-
bat, exercituq. Romano obsidebatur, uelut paeni-
teret eius fidei, quam omnium sanctissimam bello
praestiterat Punico) P. Sulpicius, tribunus pl.
disertus, acer, opibus, gratia, amicitiiis, uigore
ingenij, atque animi celeberrimus, cum antea,
rectissima

2001 et
notitia di
Mithridate

1001 de
Mithridate

rectissima voluntate, apud populum maximam
 quaesisset dignitatem, quasi pigeret eum uirtutum
 suarum, & bene consulta ei male cederent, subi-
 to prauus, & praeceps, C. Mario, post LXX. an-
 num omnia imperia, & omnes provincias concupi-
 scienti, addixit, legemq. ad populum tulit, qua Sul-
 lae imperium abrogaretur, C. Mario bellum decer-
 neretur Mithridaticum; aliasq. leges pernicio-
 sas, & exitiabiles, neque tolerandas liberae ciui-
 tati, tulit: quin etiam Q. Pompeij consulis fi-
 lium, eundemq. Sullae generum, per emissarios fa-
 ctionis suae interfecit. Tum Sulla, contracto
 exercitu, ad urbem rediit, eamq. armis occupa-
 uit, XII. auctores nouarum, pessimarumq. re-
 rum, inter quos Marium, cum filio, & P. Sul-
 picio, urbe exturbauit, ac, lege lata, exsules fe-
 cit. Sulpicium etiam affecuti equites, in Lauren-
 tinis paludibus ingulauere, caputq. eius erectum,
 & ostentatum, pro Rostris, uelut omen imminen-
 tis proscriptionis, fuit. Marius post sextum con-
 sulatum, annoq. LXX. nudus, ac limo obrutus,
 oculis tantummodo, ac naribus eminentibus, ex-
 tractus arundineto, circa paludem Maricae, in
 quam se, fugiens consectantes Sullae equites,
 abdiderat, iniecto in collum loro, in carcerem
 Minturnensium, iussu II uiri, perductus est. ad
 quem interficiendum missus cum gladio seruus pu-
 blicus, natione Germanus, qui forte ab impera-
 tore eo bello Cimbrico captus erat, ut agnouit Ma-
 rium,

rium, magno eiulatu expromenti indignationem
casus tanti uiri, abiecto gladio, profugit e car-
cere. Tum ciues, ab hoste, misereri paulo an-
te principis uiri, docti, instructum eum uiatico,
collataq. ueste, in nauem imposuerunt. at ille, as-
secutus circa Aenariam filium, cursum in Afri-
cam direxit; inopemq. uitam in tugurio ruina-
rum Carthaginiensium, tolerauit; cum Marius,
adspiciens Carthaginem, illa intuens Marium, al-
ter alteri possent esse solatio. Hoc primum anno,
sanguine consulis Romani, militis imbutae manus
sunt: quippe Pōpeius, collega Sullae, ab exercitu
Cn. Pompeij proconsulis, seditione, sed quam dux
creauerat, interfectus est. Non erat Mario,
Sulpicioq. Cinna temperatior. itaque, cum ita ci-
uitas Italiae data esset, ut in octo tribus contri-
buerentur noui ciues; ne potentia eorum, & mul-
titude, ueterum ciuium dignitatem frangeret;
plusq. possent recepti in beneficium, quam aucto-
res beneficij; Cinna, in omnibus tribubus eos se
distributurum, pollicitus est. quo nomine, ingen-
tem totius Italiae frequentiam in urbem acciue-
rat. e qua pulsus, collegae, optimatumq. uiri-
bus, cum in Campaniam tenderet, ex auctorita-
te senatus, consulatus ei abrogatus est, suffe-
ctusq. in eius locum L. Cornelius Merula, flamen
Dialis. Haec iniuria homine, quam exemplo, di-
gnior fuit. Tum Cinna, corruptis primo centu-
rionibus, ac tribunis, mox etiam, spe largitionis,
militibus,

Marius
*Marius
infelice*

militibus, ab eo exercitu, qui circa Nolam erat,
 receptus est. is, cum uniuersus in uerba eius in-
 rasset, retinens insignia consulatus, patriae bel-
 lum intulit, fretus ingenti numero nouorum ci-
 uium, e quorum delectu CCC. amplius cohortes
 conscripserat, ac triginta legionum instar imple-
 uerat. Opus erat partibus, auctoritate, gratia
 cuius augendae, C. Marium, cum filio, de exsi-
 lio reuocauit, quiq. cum iis pulsierant. Dum bel-
 lum autem infert patriae Cinna, Cn. Pompeius,
 Magni pater, (cuius praeclara opera bello Mar-
 sico praecipue circa Picenum agrum, ut praescri-
 psimus, usa erat resp. quiq. Asculum ceperat,
 circa quam urbem, cum in multis aliis regionibus
 exercitus dispersi forent, v & LXX. ciuium
 Romanorum, amplius LX. Italicorum una die
 conflixerant) frustratus spe continuandi consula-
 tus, ita se dubium, mediumq. partibus praesti-
 tit, ut omnia ex proprio usu ageret, temporibusq.
 insidiari uideretur, & huc, atque illuc, unde
 spes maior affuisset potentiae, se, exercitumq. de-
 flecteret; sed, ad ultimum, magno, atrociq. proe-
 lio, cum Cinna conflixit. Cuius commissi, patra-
 tiq. sub ipsis moenibus, sociisq. urbis Romanae
 pugnantibus, spectantibusque, quam fuerit euen-
 tus exitiabilis, uix uerbis exprimi potest. Post
 hoc, cum utrumque exercitum, uelut parum bel-
 lo exhaustum, laceraret pestilentia, Cn. Pompe-
 ius decessit: cuius interitus uoluptas, amissorum
 aut

aut gladio, aut morbo ciuium paene damno re-
pensata est: populusq. Romanus, quam uino ira-
cundiam debuerat, in corpus mortui contulit. Seu
duae, seu tres Pompeiorum fuere familiae, pri-
mus eius nominis, ante annos fere CLXVIII,
Q. Pompeius cum Cn. Seruilio consul fuit. Cin-
na, & Marius, haud incruentis utrimque cer-
taminibus editis, urbem occupauerunt: sed prior
ingressus Cinna, de recipiendo Mario, legem tu-
lit. mox C. Marius, pestifero ciuibus suis redi-
tu, intrauit moenia. nihil illa uictoria fuisset cru-
delius, nisi mox Sullana esset secuta. neque licen-
tia immediocri saeuitum, sed excelsissimi quique
eminentissimae ciuitatis uiri uariis suppliciorum
generibus affecti. in iis consul Octavius, uir lenis-
simi animi, iussu Cinnae, interfectus est. Meru-
la autem, qui se sub aduentum Cinnae consulis ab-
dicauerat, incisus uenis, superfususq. altaribus
sanguine, quos saepe pro salute reip. flamen Dia-
lis precatus erat deos, eos in execrationem Cin-
nae, partiumq. eius tum precatus, optime de rep.
meritum spiritum reddidit. M. Antonius, prin-
ceps ciuitatis, atque eloquentiae, gladiis mili-
tum, quos ipsos facundia sua moratus erat, iussu
Marij, Cinnaeque, confossus est. Q. Catulus, &
aliarum uirtutum, & belli Cimbrici gloria, quae
illi cum Mario communis fuerat, celeberrimus,
cum ad mortem conquireretur, conclusit se loco,
nuper calce, arenaq. perpolito, illatoq. igni,
qui

qui vim odoris excitaret, simul exitiali hausto spiritu, simul incluso suo, mortem magis uoto, quam arbitrio inimicorum, obiit. Omnia erant praecipitia in rep. nec tamen adhuc quisquam inueniebatur, qui bona ciuis Romani aut donare auderet, aut petere sustineret. Postea id quoque accessit, ut saeuitiae causam auaritia praeberet, & mendus culpa ex pecuniae modo constitueretur; & qui fuisset locuples, fieret nocens, sui quisque periculi merces foret; nec quidquam uideretur turpe, quod esset quaestuosum. Secundum deinde consulum Cinna, & septimum Marius, in priorum dedecus, iniit; cuius initio, morbo oppressus, decessit, uir in bello hostibus, in otio ciuibz infestissimus, quietisq. impatientissimus. In huius locum successit Valerius Flaccus, turpissimae legis auctor, qua creditoribus quadrantem solui iusserat: cuius facti merita cum poena intra biennium consecuta est. Dominante in Italia Cinna, maior pars nobilitatis ad Sullam in Achaia, ac deinde post in Asiam perfugit. Sulla interim, cum Mithridatis praefectis, circa Athenas, Boeotiamq. & Macedoniam, ita dimicauit, ut & Athenas reciperet, & plurimo circa multiplices Piraei portus munitiones labore expleto, amplius CC. hostium interficeret, nec minus multa caperet. Si quis hoc rebellandi tempus, quo Athenae oppugnatae a Sulla sunt, imputat Atheniensibus, nimirum ueri, uetustatisq. ignarus est. adeo enim certa

cradelta

Natura 2,
no

ta Atheniensium in Romanos fides fuit, ut semper
& in omni re, quidquid sincera fide gereretur, id
Romani Attica fieri praedicarent. Ceterum tum
oppressi Mithridatis armis homines miserrimae
condicionis, cum ab inimicis tenerentur, oppugna-
bantur ab amicis, & animos extra moenia, cor-
pora, necessitati seruientes, intra muros habe-
bant. Transgressus deinde in Asiam Sulla, paren-
tem ante omnia, supplicemq. Mithridatem inue-
nit, quem multatum pecunia, ac parte nauium,
Asia, omnibusq. aliis prouinciis, quas armis oc-
cupauerat, decedere coegit: captiuos recepit: in-
perfugas, noxiosq. animaduertit: paternis, id-
est Ponticis, finibus contentum esse iussit. C. Fla-
uius Fimbria, qui praefectus equitum ante aduen-
tum Sullae, Valerium Flaccum, consularem ui-
rum, interfecerat, exercituq. occupato impera-
tor appellatus, forte Mithridatem pepulerat proe-
lio, sub aduentu Sullae se ipse interemit, adole-
scens, quae pessime ausus erat, fortiter exsecutus.
Eodem anno P. Laenas tribunus pl. Sex. Luci-
lium, qui priore anno tribunus pl. fuerat, saxo
Tarpeio deiecit; & cum collegae eius, quibus
diem dixerat, metu ad Sullam profugissent, aqua
igni. iis interdixit. Tum Sulla, compositis trans-
marinis rebus, cum ad eum, primum omnium Ro-
manorum, legati Parthorum uenissent, & in iis
quidam magi ex notis corporis respondissent, cae-
lestem eius uitam, & memoriam futuram, reue-
tus

Etus in Italiam, haud plura, quam xxx. armatorum millia aduersum CC. amplius hostium exposuit Brundisii. Vix quidquam in Sullae operibus clarius duxerim, quam quod, cum per triennium Cinnanae, Marianaeq. partes Italiam obsiderent, neque illaturum se bellum iis dissimulauit, nec, quod erat in manibus, omisit; existimauitque, ante frangendum hostem, quam ulciscendum ciuem; repulsoq. externo metu, ubi, quod alienum esset, uicisset, superaret, quod erat domesticum. Ante aduentum L. Sullae Cinna, seditione orta, ab exercitu interemptus est, uir dignior, qui arbitrio uictorum moreretur, quam iracundia militum. de quo uere dici potest, ausum eum, quae nemo auderet bonus, perfecisse, quae a nullo, nisi fortissimo, perfici possent; & fuisse eum in consultando temerarium, in exsequendo uirum. Carbo, nullo suffecto collega, solus toto anno consul fuit. Putares, Sullam uenisse in Italiam, non belli uindicem, sed pacis auctorem: tanta cum quiete exercitum per Calabriam, Apuliamq. cum singulari cura frugum, agrorum, hominum, urbium, perduxit in Campaniam; tentauitq. iustis legibus, & aequis condicionibus bellum componere: sed iis, quibus & pessima, & immodica cupiditas erat, non poterat pax placere. Crescebat interim in dies Sullae exercitus, confluentibus ad eum optimo quoque, & sanissimo. Felici deinde circa Capuam euentu

Hab. di.
Cinna

euentu Scipionem Norbanumq. consules super-
 rat: quorum Norbanus, acie uictus; Scipio, ab
 exercitu suo desertus, ac proditus, inuiolatus a
 Sulla dimissus est. adeo enim Sulla dissimilis fuit
 bellator, ac uictor, ut, dum uincit, iustissimo le-
 nior, post uictoriam audito fuerit crudelior. nam
 & consul, ut praediximus, exarmatum Q. Serto-
 rium, propinquantem mox bello facem, & multos
 alios, potitus eorum, dimisit incolumes: credo, ut
 in eodem homine duplicis, ac diuersissimi animi cō-
 spiceretur exemplum. Post uictoriam, qua descen-
 dens montem Tifata cum C. Norbano concurre-
 rat Sulla, gratus Dianae, cuius numini regio illa
 sacrata est, soluit; aquas salubritate in medendisq.
 corporibus nobiles ut potius agros omnes addu-
 xit deae, huius gratae religionis memoria, & in-
 scriptio, templi affixa posti, hodieq. testatur
 aerea crabula. Interea deinde cōsules Carbo III.
 & C. Marius septies consulis filius, annos natus
 xxvi. uir animi magis, quam aeni paterni, multa
 fortiterq. molitus, neque usquam inferior nomi-
 ne consulis, apud Sacriportum pulsus a Sulla acie,
 Praeneste, quod ante natura munitum praesidiis
 firmauerat, se, exercitumq. contulit. Ne quid
 umquam malis publicis deesset, in qua ciuitate sem-
 per uirtutibus certatum erat, certabatur sceleri-
 bus; optimusq. sibi uidebatur, qui fuerat pessi-
 mus. quippe, dum ad Sacriportum dimicatur, Da-
 masippus praetor Domitium Scaeuolam etiam pon-

D tificem

tificem maximum, & diuini, humaniq. iuris auctorem celeberrimum, & C. Carbonem praetoriū, consulis fratrem, & Antistium aedilicium, uelut fauentes Sullae partibus, in curia Hostilia trucidauit. Non perdat nobilissimi facti gloriam Calpurnia, Bestiae filia, uxor Antistij, quae, iugulato, ut praediximus, uiro, gladio se ipsam transfixit. quantum huius gloriae, famaeq. accessit? nūc uirtute eminet, patria latet. At Pontius Telesinus, dux Samnitium, uir domi, belliq. fortissimus, penitusq. Romano nomini infestissimus, contractis circiter XL. fortissimae, pertinacissimaeq. in retinendis armis iuuentutis, Carbone, ac Mario cos. abhinc annos XL. Kal. Nou. ita ad portam Collinam cum Sulla dimicauit, ut ad summum discrimen & eum, & remp. perduceret: quae non maius periculum adiit, Hannibalis intra tertium miliarium castra conspicata, quam eo die, quo circumuolans orāines exercitus sui Telesinus, dictitansq. adesse Romanis ultimum diem, uociferabatur eruendam, delendamq. urbem; adiiciens, nūquam defuturos raptores Italicae libertatis lupos, nisi silua, in quam refugere solerent, esset excisa. Post primam demum horam noctis & Romana acies respirauit, & ostium cessit. Telesinus postera die semianimis repertus est, uictoris magis, quam morientis, uultum praeferens: cuius abscissum caput ferri, gestariq. circa Praeneste Sulla iussit. Tum demum, desperatis rebus suis,

C. Ma-

Telesino
contra
i. Praenestum

C. Marius adolescens per cuniculos, qui, miro opere fabricati, in diuersas agrorum partes ferunt, conatus erumpere, cum foramine e terra emerisset, a dispositis in id ipsum interemptus est. Sunt, qui sua manu; sunt, qui concurrentem mutuis ictibus cum minore fratre Telefino, una obseffo, & erumpente, occubuisse prodiderint. utrumque cecidit, hodieq. tanta patris imagine non obscuratur eius memoria. de quo iuvene quid existimauerit Sulla, in promptu est. occiso enim demum eo, Felicis nomen assumpsit: quod quidem usurpasset iustissime, si eundem & uincendi, & uiuendi finem habuisset. Oppugnationi autem Praenestis, ac Marri praefuerat Offella Lucretius; qui, cum ante Marianarum fuisset partium, praetor ad Sullam transfugerat. Felicitatem diei, quo Samnitium, Telefiniq. pulsus est exercitus, Sulla perpetua ludorum Circensium honorauit memoria, quibus sine nomine Sullanae uictoriae celebrantur. Paulo ante, quam Sulla ad Sacriportum dimicaret, magnificis proeliis partium eius uiri hostium exercitum fuderant, duo Seruili apud Clusium, Metellus Pius apud Fauentiam, M. Lucullus circa Fidentiam. Videbantur finita belli civilis mala, cum Sullae crudelitate aucta sunt. quippe, dictator creatus, (cuius honoris usurpatio per annos cxx. intermissa. nam proximus post annum, quam Hannibal Italia excesserat: ut appareat populum Romanum usum dictatoris non tam desiderasse, quam timuisse

muisse potestatem imperii, quo priores ad uindican-
 dam maximis periculis remp. usi fuerant) immo-
 dicae crudelitatis licentia usus est. Primus ille,
 & utinam ultimus, exemplum proscriptionis inue-
 nit, ut, in qua ciuitate petulantis conuicii iudi-
 cium histrioni exoleti redditur, in ea iugulati ci-
 uis reip. constitueretur auctoramentum; pluri-
 mumq. haberet, qui plurimos interemisset; neque
 occisi hostis, quam ciuis, uberius foret praemium;
 fieretq. quisque merces mortis suae. Nec tamen
 in eos, qui contra arma tulerant, sed in multos
 insontes saeuitum. adiectum etiam, ut bona pro-
 scriptorum uenirent; exclusiq. paternis opibus
 liberi, etiam petendorum honorum iure prohibe-
 rentur; simulque, quod indignissimum est, senato-
 rum filii & onera ordinis sustinerent, & iura per-
 derent. Sub aduentum in Italiam L. Sullae, Cn.
 Pompeius, eius Pompeii filius, quem magnificen-
 tissimas res in consulatu gessisse bello Marsico,
 praediximus, xxiii. annos natus, abhinc an-
 nos cxlii. priuatis ut opibus, ita consiliis magna
 ausus, magnificeq. conata exsecutus, ad uin-
 dicandam, restituendamq. dignitatem patriae,
 Firmum ex agro Piceno, qui totus paternis
 eius clientelis refertus erat, contraxit exerci-
 tum. cuius uiri magnitudo multorum uolumi-
 num instar exigit: sed operis modus paucis eum
 narrari iubet. Fuit hic genitus matre Luci-
 lia, stirpis senatoriae, forma excellens, nou
 ea,

crudelitas
 di Sulla

Lodi, L.
 G. Polco

ea, qua flos commendatur aetatis, sed ex dignitate, constantiaq. in illam conueniens amplitudinem, fortunam quoque eius, ad ultimum uitae comitata est diem: innocentia eximius, sanctitate praecipuus, eloquentia medius; potentiae, quae honoris causa ad eum deferretur, non ut ab eo occuparetur, cupidissimus; dux bello peritissimus; cuius in toga (nisi ubi uereretur, ne quem haberet parem) modestissimus; amicitiarum tenax, in offensis exorabilis, in reconcilianda gratia fidelissimus, in accipienda satisfactione facillimus, potentia sua numquam, aut raro ad impotentiam usus, paene omnium uotorum expers, nisi numeraretur inter maxima, in ciuitate libera dominaq. gentium, ind gnari, cum omnes ciues iure haberet pares, quemquam aequalem dignitate conspicere. Hic, a toga uirili assuetus commilitio prudentissimi ducis parentis sui, bonum, & capax re et discendi ingenium singulari rerum militarium prudentia excoluit, ut a Sertorio Metellus laudaretur magis, Pompeius timeretur ualidius. Tum M. Perperna, praetorius, e proscriptis, gentis clarioris, quam animi, Sertorium inter cenam Etoscae interemit, Romanisq. certam uictoriam, partibus suis excidium, sibi turpissimam mortem pessimo auctorauit facinore. Metellus, & Pompeius ex Hispanis triumpharunt: sed Pompeius, hoc quoque triumpho, adhuc eques Romanus, ante diem, quam consulatum iniret, curru urbem inuectus est. quem

D 3 uirum,

loco della
madre
di popo

L 30

Perperna

virum, quis non miretur, per tot extraordinaria
 imperia in summum fastigium uectum, iniquo tu-
 lisse animo, C. Caesaris, in altero consulatu peten-
 do, senatum populumq. R. rationē habere. adeo fa-
 miliare est hominibus, omnia sibi ignoscere, nihil
 aliis remittere; & inuidiam rerum non ad caus-
 sam, sed ad uoluntatem, personasq. dirigere. Hoc
 consulatu Pompeius tribuniciam potestatem resti-
 tuit, cuius Sulla imaginem in iure reliquerat. Dū
 Sertorianum bellum in Hispania geritur, LXIV.
 fugitiui e ludo gladiatorio Capua profugientes,
 duce Spartaco, raptis ex ea urbe gladiis, primo
 Vesuium montem petiere, mox, crescente in dies
 multitudo, grauib, uariisq. casibus affecere
 Italiam: quorum numerus in tantum adoleuit, ut,
 qua ultimo dimicauere acie, XL. hominum se Ro-
 mano exercitui opposuerint. Huius patrati glo-
 ria penes M. Crassum fuit, mox Romanorum o-
 mnium principem. Conuerterat Cn. Pompeii perso-
 na totum in se terrarum orbem, & per omnia ma-
 iore ui habebatur: qui cum consul perquam lauda-
 biliter iurasset, se in nullam prouinciam ex eo ma-
 gistratu iturum, idq. seruasset, post biennium A.
 Gabinus tribunus legem tulit, ut, cum belli more,
 non latrociniorum, orbem classibus, iam non fur-
 tiuis expeditionibus, piratae terrerent, quasdam
 etiam Italiae urbes diripuissent; Cn. Pompeius
 ad eos opprimendos mitteretur; essetq. ei impe-
 rium aequum in omnibus prouinciis cum proconsu-
 libus,

libus, usque ad quinquagesimum miliarium a mari. quo S. C. paene totius terrarum orbis imperium uni uiro deferebatur: sed tamen idem hoc ante biennium in M. Antonii praetura decretum erat. sed interdum persona, ut exemplo nocet, ita inuidiam auget, aut leuat. in Antonio homines aequo animo passi erant. raro enim inuidetur eorum honoribus, quorum uis non timetur. Contra, in iis homines extraordinaria reformidant, qui ea suo arbitrio aut deposituri, aut retenturi uidentur, & modum in uoluntate habent. Dissuadebāt optimates: sed consilia impetu uicta sunt. Digna est memoria Q. Catuli cum auctoritas, tum uerecundia: qui cum, dissuadens legem, in concione dixisset, esse quidem praeclarum uirum Cn. Pompeium, sed nimium iam liberae reip. neque omnia in uno reponenda; adiecissetque, Si quid huic acciderit, quem in eius locum substituetis? succlamauit uniuersa concio, Te, Q. Catule. Tum ille, uictus consensu omnium, & tam honorifico ciuitatis testimonio, e concione discessit. Hic hominis uerecundiam, populi iustitiam mirari libet: huius, quod non ultra contendit; plebis, quod dissuadem, & aduersarium uoluntatis suae, uero testimonio fraudare noluit. Per idem tempus Cotta iudicandi munus, quod C. Gracchus, ereptum senatui, ad equites, Sulla ab illis ad senatum transtulerant, aequaliter inter utrumque ordinem partitus est. & Horoscii lege sua equitibus in thea-

D 4 tro

*Per idem tempus
disq. Catul.*

L 32

tro loca restituit. At Cn. Pompeius, multis, & praeclaris uiris in id bellum assumptis, descriptoq. in omnes recessus maris praesidio narium, breui, inexsuperabili manu, terrarum orbem liberavit, praedonesq. per multa proelia multis locis uictos, circa Ciliciam classe aggressus, fudit, ac fugauit. et, quo maturius bellum, tam late diffusum, conficeret, reliquias eorum contractas, in urbibus, remotoq. a mari loco, incerta sede constituit. Sunt, qui hunc carpant. sed, quamquam in auctore satis rationis est, tamen ratio quemlibet magnum auctorem faceret. data enim facultate, sine rapto uiuendi, rapinis arcuit. Cum esset in fine bellum Piraticum, & L. Lucullus, (qui, ante septem annos ex consulatu sortitus Asiam, Mithridati oppositus erat, magnasque, ac memorabiles res ibi gesserat, Mithridatem saepe multis locis fuderat, egregia Cyzicum liberarat uictoria, Tigranem, regum maximum, in Armenia uicerat, ultimamq. bello manum paene magis noluerat imponere, quam non potuerat, qui, alioqui per omnia laudabilis, & bello paene inuictus, pecuniae expellebatur cupidine) idem bellum adhuc administraret, Manilius tribunus pl. semper uenalis, & alienae minister potentiae, legem tulit, ut bellum Mithridaticum per Cn. Pompeium administraretur. Accepta ea, magnisq. certatum inter imperatores iurgiis, cum Pompeius Lucullo infamiam pecuniae, Lucullus Pompeio interminatam cupiditatem obiiceret imperii,

imperii, neuterq. ab eo, quod arguebatur, menti-
 tus argui posset. nam neque Pompeius, ut pri-
 mum ad remp. aggressus est, quemquam animo pa-
 rem tulit: & in quibus rebus primus esse debebat,
 solus esse cupiebat. neque eo uiro quisquam aut
 alia omnia minus, aut gloriam magis concupiit. in
 appetendis honoribus immodicus, in gerendis ue-
 recundissimus, ut qui eos, ut libentissime iniret,
 ita finiret aequo animo; & quod cupisset arbitrio
 suo sumere, alieno deponeret. & Lucullus, summus
 alioqui uir, profusae huius in aedificiis, conuicti-
 busque, & apparatus luxuriae primus auctor
 fuit: quem ob iniectas moles mari, & receptum
 suffossis montibus in terras mare, haud infacete
 Magnus Pompeius Xerxem togatum uocare as-
 sueuerat. Per id tempus a Q. Metello Creta insu-
 la in populi R. potestatem redacta est, quae, du-
 cibus Panare, & Laethene, xxiv. millibus iuue-
 num coactis, uelocitate pernicibus, armorum, la-
 borumq. patientissimis, sagittarum usu celeberrimis,
 per triennium Romanos exercitus fatigaue-
 rat. Ne ab huius quidem usura gloriae tempera-
 uit animum Cn. Pompeius, quin uictoriae par-
 tem conaretur uindicare. sed & Luculli, & Me-
 telli triumphum cum ipsorum singularis uirtus,
 tum etiam inuidia Pompeii apud optimum quem-
 que fecit fauorabilem. Per haec tempora M.
 Cicero, qui omnia incrementa sua sibi debuit,
 uir nouitatis nobilissimae, & ut uita clarus, ita
 inge-

*Mat. de
viva ex
c. l. en h. d.*

*l. d. de
si. l. de
v. n.*

ingenio maximus, qui effecit, ne, quorum arma uiceramus, eorum ingenio uinceremur; consul, Sergii Catilinae, Lentulique, & Cethegi, & aliorum utriusque ordinis uirorum coniurationem singulari uirtute, constantia, uigilia, curaque eripuit. Catilina metu consularis imperii urbe pulsus est. Lentulus consularis, & praetor iterum, Cethegusque, & alii, clari nominis uiri, auctore senatu, iussu consulis, in carcere necati sunt. ille senatus dies, quo haec acta sunt, uirtutem M. Catonis, iam multis in rebus conspicuam, atque praenitentem, in altissimo luminauit. Hic, genitus proauo M. Catone, principe illo familiae Porciae, homo uirtuti simillimus, & per omnia ingenio diis, quam hominibus, propior, qui numquam recte fecit, ut facere uideretur, sed quia aliter facere non poterat; cuique id solum uisum est rationem habere, quod haberet iustitiam, omnibus humanis uitiis immunis, semper fortunam in sua potestate habuit. hic, tribunus pl. designatus, adhuc admodum adolescens, cum alii suaderent, ut per municipia Lentulus, coniuratiq. custodirentur, paene inter ultimos interrogatus sententiam, tanti animi, atque ingenii, inuectus est in coniurationem, ut ardore oris orationem omnium, lenitatem suadentium societate consilii, suspectam fecerit: sic impendentia ex ruinis incendiisque urbis, & commutatione status publici pericula exposuit, ita consulis uirtutem amplificauit, ut uniuersus sena-

*leds. li.
Caton*

senatus in eius sententiam transiret, animaduertendumq. in eos, quos praediximus, censeret; maiorq. pars ordinis eius Catonem prosequerentur domum. At Catilina non segnius nota obiit, quā sceleris conandi consilia inierat: quippe, fortissime dimicans, quem spiritū supplicio debuerat, supplicio reddidit. Consulatus Ciceronis nō mediocre adiecit decus natus eo anno D. AVGVSTVS abhinc annos LXXXII. omnibus omnium gentium uiris magnitudine sua inducturus caliginē. Iam paene superuacaneum uideri potest, eminentium ingeniorum notare tempora. quis enim ignorat directos gradibus aetatis floruisse hoc tempore Ciceronem, Hortensium, saneq. Crassum, Catonem, Sulpicium, moxq. Brutum, Calidum, Coelium, Calpurnium, & proximum Ciceroni Caesarem; eorumq. uelut alumnos Coruinium, ac Pollionem Asinium, aemulumq. Thucydidis Sallustium, auctoresq. carminum Varronem, ac Lucretium, neque ullo in suspecti operis sui carmine minorem Catullum. Paene stulta est inhaerētium oculis ingeniorum enumeratio, inter quae maxime nostri acui eminent, princeps carminum Virgilius, Rabiriusque, & cōsecutus Sallustium Luuius, Tibullusque, & Naso, perfectissime in forma operis sui. nam uiuorum ut magna admiratio, ita censura difficilis est. Dum haec in urbe, Italiaq. geruntur, Cn. Pompeius memorabile aduersus Mithridatem, qui post Luculli profectionem magnas noui exercitus uires repa-

maior
Catilina

reparauerat, bellū gessit. At rex, fusus fugatusq.
 & omnibus exsutus copiis, Armeniā Tigranemq.
 socerum petit, regem eius temporis, nisi quia Lu-
 culli armis erat infractus, potentissimum. Simul
 itaque duos persecutus Pompeius, intrauit Arme-
 niam. prior filius Tigranis, sed discors patris, per-
 uenit ad Pompeiū, mox ipse supplex, & praesens
 se, regnumq. ditioni eius permisit, praefatus nemi-
 nē alium, neque Romanū, neque ullius gentis uirū,
 futurū fuisse, cuius se societati commissurus foret,
 quam Cn. Pompeium: proinde omnem sibi uel ad-
 uersam, uel secundam, cuius auctor ille esset, for-
 tunam tolerabilem futuram: non esse turpe, ab eo
 uinci, quem uincere esset nefas: neque ei inhoneste
 aliquem summitti, quem fortuna super omnes ex-
 tulisset. Seruatus regi honos imperii, sed multato
 ingenti pecunia: quae omnis, sicuti Pompeio
 moris erat, redacta in quaestoris potestatem, ac pu-
 blicis descripta litteris. Syria, aliaeque, quas oc-
 cupauerat, prouinciae, ereptae, & aliae restitu-
 tac populo Romano, aliae tum primum in eius po-
 testatem redactae, ut Syria, quae tum primum
 facta est stipendiaria. Finis imperii regis termi-
 natus Armenia.

Haud absurdum uidetur propositi operis regu-
 lae, paucis percurrere, quae cuiusque ductu gens,
 ac natio redacta in formulam prouinciae, stipen-
 dia pacta sit, notauimus facilius, ut quae partibus
 simul uniuersa conspici possint. Primus in Sicilia
 trans-

ij di vi
 grand n
 la p pco

transiecit exercitum consul Claudius, & prouin-
ciã eã, post annos ferme LII, captis Syracusis, fecit
Marcellus Claudius. Primus Africam Regu-
lus, nono ferme anno primi Punici belli: sed post
CCIV. annos P. Scipio Aemilianus, eruta Car-
thagine, abhinc annos CLXXXI. Africam in for-
mulam redegit prouinciae. Sardinia inter primũ,
& secundum bellum Punicum, ductu T. Manlij
consulis, certum recepit imperii iugum. Immane
bellicae ciuitatis argumentum, quod semel sub re-
gibus, iterum hoc T. Manlio consule, tertio Au-
gusto principe, certae pacis argumentum Ianus
Geminus clausus dedit. In Hispanias primi omniũ
duxere exercitus Cn. & P. Scipiones, initio se-
cundi belli Punici, abhinc annos CCL. inde ua-
rie possessa, & saepe amissa partibus, uniuersa,
ductu Augusti, facta stipendiaria est. Macedo-
niã Paullus, Mũmius Achaiã, Fuluius Nobilior
subegit Aetoliam: Asiam L. Scipio, Africani fra-
ter, eripuit Antiocho: sed beneficio senatus, po-
puliq. R. mox ab Attalis possessam regibus, M.
Perperna, capto Aristonico, fecit tributariam.
Cypro deuicta, nullis assignanda gloria est. quip-
pe Senatusconsulto ministerio Catonis, regis mor-
te, quam ille cõscientia acciuerat, facta prouincia
est. Creta, Metelli ductu, lōgissimae libertatis fine
multata. Et Syria, Pontusq. Cn. Pōpeii uirtutis
monumenta sunt. Gallias primum Domitio Fabio
nepote Paulli, qui Allobrogicus uocatus est,
intra-

intratas cū exercitu, magna mox clade nostra, saepe & affectauimus, & amisimus. sed fulgētissimū C. Caesaris opus in iis conspicitur; quippe, eius ductu, auspiciisq. infraētae, paene idem, quod totus terrarum orbis, ignauum conferunt stipendium. Ab eodem facta Numidicus Ciliciam perdomuit, uisa uicisset post bellum Antiochinum Vulso Manlius Gallograeciam. Bithynia, ut praediximus, testamento Nicomedis reliēta hereditaria. D. Augustus, praeter Hispanias, aliasq. gentes, quarum titulis forum eius praenitet, paene idem, facta Aegypto stipendiaria, quantum pater eius Gallia, in aerarium redditus contulit. At Ti. Caesar, quam certam Hispanis parendi confessionem extorserat, parem Illyriis, Dalmatisq. extorsit. Raetiam autem, & Vindelicos, ac Noricos, Pannoniamque, & Scordiscos nouas imperio nostro subiunxit prouincias. Ut has armis, ita auctoritate Cappadociam populo R. fecit stipendiariam. Sed reuertamur ad ordinem.

Secura deinde Cn. Pompeii militia, gloriae, laboris ne maioris, incertum est. Penetratae cum uictoria Media, Albania, Hiberia; ac deinde flexum agmē ad eas nationes, quae dextra, atque intima Ponti incolunt, Colchos, Heniochosque, & Achaeos. et, oppressus auspiciis Pompeii, insidiis filii Pharnacis, Mithridates, ultimus omnium iuris sui regum, praeter Parthicos.

Tum uictor omnium, quas adierat, gentium Pompeius,

peius, suoque, & ciuium uoto maior, & per omnia fortunam hominis egressus, reuertit in Italiam, cuius reditum fauorabilem opinio fecerat. quippe plerique, non sine exercitu uenturum in urbem, affirmabant, & libertati publicae statutorum arbitrio suo modum. Quo magis hoc homines timuerant, eo gratior ciuili tati imperatoris reditus fuit. omni quippe Brundisii dimisso exercitu, nihil, praeter nomen, imperatoris retinens, cum priuato comitatu, quem semper illi uacare, moris fuit, in urbem rediit; magnificentissimumq. de tot regibus per biduum egit triumphum; longeque maiorem omni ante se inlata pecunia in aerarium, praeterquam a Paulo, ex manubiis intulit. absente Cn. Pompeio, T. Ampius, & T. Labienus tribunus plebis legem tulerunt, ut s. ludis Circensibus corona aurea, & omni cultu triumphantium uteretur, scenicis autem praetexta, coronaque aurea. id ille non plus, quam semel, (& hoc sane nimium fuit) usurpare sustinuit. Huius uiri fastigium tantis auctibus fortuna extulit, ut primum ex Africa, iterum ex Europa, tertio ex Asia triumpharet: & quot partes terrarum orbis sunt, totidem faceret monumenta uictoriae suae. Numquam eminentia inuidia carent. Itaque & Lucullus, memor tamen acceptae iniuriae, & Metellus Creticus, non iniuste querens, (quippe, ornamentum triumphus eius, captiuos duces Pompeius subduxerat) & cum iis pars optimatum refragabatur;

Pompeio in
Italia

permissibile

Lucius et

Pompeio

inuidiam

tur, ne aut promissa ciuitatibus a Pompeio, aut
 benemeritis praemia, ad arbitrium eius, persol-
 uerentur. Secutus deinde est consulatus C. Cae-
 saris, qui scribenti manum iniicit, & quamlibet fe-
 stinantem, in se morari cogit. hic, nobilissima Iu-
 liorum genitus familia, & quod inter omnes an-
 tiquissimos constabat, ab Anchise, ac Venere de-
 ducens genus, forma omnium ciuium excellentissi-
 mus, uigore animi acerrimus, munificentiae effusis-
 simus, animo super humanam & naturam, & fide
 euectus, magnitudine cogitationum, celeritate bel-
 landi, patientia periculorum, Magno illi Alexan-
 dro, sed sobrio, neque iracundo, simillimus; qui
 denique semper & somno, & cibo in uitam, non in
 uoluptatem, uteretur; cum fuisset C. Mario san-
 guine coniunctissimus, atque idem Cinnae gener;
 cuius filiam ut repudiaret, nullo modo compelli po-
 tuit; cum M. Piso consularis Anniam, quae Cin-
 nae uxor fuerat, in Sullae dimisisset gratiam; ha-
 buissetq. fere xlii. annos, eo tempore, quo Sul-
 la rerum potitus est; magis ministris Sullae, adiu-
 toribusq. partium, quam ipso, conquirentibus eum
 ad necem, mutata ueste, dissimilemque fortunae
 suae indutus habitum, nocte urbe elapsus est.
 Idem postea admodum iuuenis, cum a piratis ca-
 ptus esset, ita se per omne spatium, quo ab iis re-
 tentus est, apud eos gessit, ut pariter iis terro-
 ri uenerationiq. esset; neque umquam aut nocte,
 aut die (cur enim, quod uel maximum est, si nar-
 rari

quasi
 di Caesar

rari uerbis speciosis non potest, omittatur? (aut ex calcearetur, aut discingeretur, in hoc scilicet, ne, si quando aliquid ex solito uariaret, suspectus iis, qui oculis tantummodo eum custodiebant, foret. Longum est narrare, quid, & quoties ausus sit, quanto opere conata eius qui obtinebat Asiā magistratus P. R. motu suo destituerit. Illud referatur, documentum tanti mox euasuri uiri; Quae nox eam diem secuta est, qua publica ciuitatium pecunia redemptus est, (ita tamen, ut cogeret, ante obsides a piratis ciuitatibus dari) cōtracta classe, & priuatus, & tumultuaria, inuectus in eum locum, in quo ipsi praedones erant, partem classis fugauit, partem mersit, aliquot naues, multosq. mortales cepit; laetusq. nocturnae expeditionis triumpho, ad suos reuersus est; mandatisq. custodiae, quos ceperat, in Bithyniam perrexit, ad proconsulem Iunium, (cum idem enim Asiam eam quam obtinebat) petens, ut auctor fieret sumendi de captiuis supplicii. quod cum ille, se facturū, negasset, uenditurumq. captiuos dixisset, (quippe sequebatur inuidia inertiam) incredibili celeritate reuectus ad mare, prius, quam de ea re ulli proconsulis redderentur epistolae, omnes, quos ceperat, suffixit cruci. Idem mox ad sacerdotium ineundum (quippe absens pontifex factus erat, cum in Cottae consularis locum paene puer a Mario, Cinnaq. Flamen Dialis creatus, uictoria Sullae, qui omnia ab iis acta fecerat irrita, amisset

E id

id sacerdotium) festinans in Italiam, ne conspiceretur a praedonibus, omnia tunc obtinentibus maria, & merito iam infestis sibi, quattuor scalmorum nauem, una cum duobus amicis, decemq. seruis, ingressus, effusissimum Hadriatici maris trāsiecit sinum. Quo quidem in cursu conspectis ut putabat, piratarum nauibus, cum exsuisset uestē, alligassetq. pugionem ad femur, alterutri se fortunae parans, mox intellexit, frustratum esse uisum suum, arborumq. ex longinquo ordinem antemnarum praebuisse imaginem. Reliqua eius acta in urbe, nobilissimaq. Dolabellae accusatio, & maior ciuitatis in ea fauor, quam reis praestari solet; contentionesq. ciuiles, cum Q. Catulo, atque aliis eminentissimis uiris, celeberrimae; & ante praeturam uictus, maximi pontificatus petitione, Q. Catulus, omnium confessione senatus princeps; & restituta in aedilitate, aduersante quidem nobilitate, monumenta C. Marii; simulq. reuocati ad ius dignitatis proscriptorum liberi; & praetura, quaesturaq. mirabili uirtute, atque industria obita in Hispania, cum esset quaestor sub Vetere Antistio, auo huius Veteris, consularis atque pontificis, duorum consularium, & sacerdotum patris, uiri in tantum boni, in quantum humana simplicitas intelligi potest; quo notiora sunt, minus egent stylo.

Hoc igitur cos. inter eum, & Cn. Pompeium, & M. Crassum inita potentiae societas, quae urbi, orbiq.

orbique terrarum, nec minus diuerso quoque tempore, ipsis exitiabilis fuit. Hoc consilium sequendi Pompeius caussam habuerat, ut tandem acta in transmarinis prouinciis, quibus, ut praediximus, multi obtrectabant, per Caesarem confirmarentur consulem: Caesar autem, quod animaduvertebat se, cedendo Pompeij gloriae, aucturum suam, & inuidia communis potentiae in illum relegata, confirmaturum vires suas: Crassus, ut, quem principatum solus assequi non poterat, auctoritate Pompeii, uiribus teneret Caesaris. Affinitas etiam inter Caesarem, Pompeiumque contracta nuptiis. quippe filiam C. Caesaris Cn. Magnus duxit uxorem.

In hoc consulatu Caesar legem tulit, ut ager Campanus plebei diuideretur, suatore legis Pompeio. ita circiter XX. ciuium eo deducta, & ius ab his restitutum post annos circiter CLII. quā bello Punico ab Romanis Capua in formam praefecturae redacta erat.

Bibulus collega Caesaris, cum actiones eius magis uellet impedire, quam posset, maiore parte anni domi se tenuit. quo facto dum augere uult inuidiam collegae, auxit potentiam.

Tum Caesari decretae in quinquēnium Galliae.

Per idem tempus P. Clodius, homo nobilis, disertus, audax, qui neque dicendi, neque faciendi ullū, nisi quem uellet, nosset modum, malorum propositorum exsecutor acerrimus, infamis etiam sororis

E 2 stupro,

Stupro, & actus incesti reus, ob initum inter religiosissima P. R. sacra adulterium; cum graues inimicitias cum M. Cicerone exerceret, (quid enim inter tam dissimiles amicum esse poterat?) & a patribus ad plebem transfiret, legem in tribunatu tulit: Qui ciuem R. damnatum interemisset, ei aqua, & igni interdiceretur. Cuius uerbis, etsi non nominabatur Cicero, tamen solus petebatur. ita uir optime meritis de rep. conseruatae patriae pretium calamitate exsilii tulit. Non caruerunt suspicione oppressi Ciceronis Caesar & Pompeius. Hoc sibi contraxisse uidebatur Cicero, quod inter xx. uiros diuidendo agro Campano esse nolisset. Idem intra biennium, sera Cn. Pompeii cura, uerum & cupito interitu, uotisq. Italiae, ac decretis senatus, uirtute, atque actione Annii Milonis, tribuni pl. dignitati, patriaeq. restitutus est. Neque, post Numidici exsilium, aut reditum, quisquam aut expulsus inuidiosus, aut receptus est laetius. Cuius domus, quam infeste a Clodio disiecta erat, tam speciose a senatu restituta est.

Idem P. Clodius in senatu, sub honorificentissimi ministerii titulo, M. Catonem a rep. relegauit. quippe legem tulit, ut is quaestor cum iure praetorio, adiecto etiam quaestore, mitteretur in insulam Cyprum, ad spoliandum regno Ptolemaeu, omnibus morum uitiis eam contumeliam meritum. sed ille, sub aduentum Catonis, uitae suae uim intulit: unde pecuniam longe sperata maiorem Cato

Romam

*exili. di
Cicerone*

Romam retulit: cuius integritatem laudari, nefas est: insolentia paene argui potest, quod, una cum consulibus, ac senatu effusa ciuitate, obuiam cum per Tiberim subiret nauibus, non ante is egressus est, quam ad eum locum peruenit, ubi erat exponenda pecunia.

Cum deinde immanes res, uix multis uoluminibus explicandas, C. Caesar in Gallia ageret; nec contentus plurimis, ac felicissimis uictoriis, innumerabilibusq. caesis, & captis hostium millibus, etiam in Britanniam transiecisset exercitum, alterum paene imperio nostro, ac suo quaerens orbem: inuictum par consulum Cn. Pompeius, & M. Crassus, alterum iniere consulatum, qui neque petitus honeste ab his, neque probabiliter gessus est.

Caesari, lege, qua Pompeius ad populum tulit, prorogatae in idem spatium temporis prouinciae: Crasso, bellum Parthicum in animo molienti, Syria decreta. qui uir, cetera sanctissimus, immunisq. uoluptatibus, neque in pecunia, neque in gloria concupiscenda aut modum norat, aut capiebat terminum. hunc proficiscentem in Syriam diris cum ominibus, tribuni pl. frustra retinere conati. quorum execrationes si in ipsum tantummodo ualuisent, utile imperatoris damnum saluo exercitu fuisset reip. Transgressum Euphratem Crassum, petentemq. Seleuciam, circumfusus immanibus copiis equitum, rex Orodes una cum parte ma-

iore Romani exercitus interemit. reliquias legionum C. Cassius, atrocissimi mox auctor facinoris, tum quaestor, conseruauit; Syriamq. adeo in P. R. potestate retinuit, ut transgressos in eam Parthos, felici rerum euentu, fugaret, ac funderet.

Per haec, insequentiaque, & quae praediximus, tempora, amplius CCCC. hostium a C. Caesare caesa sunt, plura capta. pugnatum saepe directa acie, saepe in agminibus, saepe eruptionibus. bis penetrata Britannia. nouem denique aestatibus, uix ulla non iustissimus triumphus emeritus. Circa Alexiam uero tantae res gestae, quantas audere, uix hominis; perficere, paene nullius, nisi dei, fuerit.

Septimo ferme anno Caesar morabatur in Gallis, cum medium iam ex inuidia Pompeii male cohaerentis inter Cn. Pompeium, & C. Caesarem concordiae pignus, Iulia, uxor Magni, decessit; atque omnia inter destinatos tanto discrimini duces dirimente fortuna, filius quoque paruus Pompeii, Iulia natus, intra breue spatium obiit. Tum, in gladios, caedesq. ciuium furente ambitu, cuius neque finis reperiiebatur, nec modus, tertius consulatus soli Cn. Pompeio, etiam aduersantium antea dignitati eius iudicio, delatus est. cuius ille honoris gloria, ueluti reconciliatis sibi optimatibus, maxime a C. Caesare alienatus est. sed eius consulatus omnem uim in coercitionem ambitus exercuit.

Quo

Quo tempore P. Clodius, a Milone, candidato consularis, exemplo inutili, facto salutari reip. circa Bouillas, contracta ex occurso rixa, iugulatus est. Milonem reum non magis inuidia facti, quam Pompeii damnauit uoluntas. quem quidem M. Cato palam lata absoluit sententia. quam si maturius tulisset, non defuissent, qui sequerentur exemplum; probarētque, eum ciuem occisum, quo nemo perniciosior reip. neque bonis inimicius uixerat.

Intra breue deinde spatium belli ciuilis exarsunt initia, cum iustissimus quisque & a Caesare, & a Pompeio uellet dimitti exercitus. quippe Pompeius in secundo consulatu Hispanias sibi decerni uoluerat, easq. per triennium absens ipse, ac praesidens urbi, per Afranium, & Petreium, consularem, ac praetorium, legatos suos administrabat; & iis, qui a Caesare dimittendos exercitus contendebant, assentabatur; iis, qui ab ipso, aduersabatur. qui si ante biennium, quam ad arma itum est, perfectis muneribus theatri, & aliorum operum, quae ei circumdedit, grauissima tentatus ualetudine, decessisset in Campania, (quo quidem tempore uniuersa Italia uota pro salute eius, primo omnium ciuium, suscepit) defuisset fortunae destruendi eius locus; & quam apud superos habuerat magnitudinem, inlibatam detulisset ad inferos.

Bello autem ciuili, & tot, quae deinde per con-

E 4 tinuos

Curio

tinuos xx. annos consecuta sunt, malis, non alius maiorem, flagrantiorēque, quam C. Curio, tribunus pl. subiecit facem, uir nobilis, eloquens, audax, suae, alienaeq. & fortunae, & pudicitiae prodigus, homo ingeniosissime nequam, & facundus malo publico. cuius animo, uoluptatibus, uel libidinibus, neque opes ullae, neque cupiditates sufficere possent. hic primo pro Pompeii partibus, idest, ut tunc habebatur, pro rep. mox, simulatione, contra Pompeium, & Caesarem, sed animo pro Caesare stetit. id gratis, an accepto centies HS fecerit, ut accepimus, in medio relinquemus. ad ultimum, saluberrimas, & coalescentis condiciones pacis, quas & Caesar iustissimo animo postulabat, & Pompeius aequo recipiebat, discussit, ac rupit, unice cauente Cicerone concordiae publicae. Harum, praeteritarumq. rerum ordo cum iustis aliorum uoluminibus promitur, tum, uti spero, nostris explicabitur.

Nunc proposito operi sua forma reddatur, si prius gratulatus ero Q. Catulo, duobus Lucullis, Metelloque, & Hortensio; qui cum sine inuidia in rep. floruissent, eminuissentq. sine periculo, quiescente, aut certe non praecipitata, fatali ante initium bellorum ciuiliū morte functi sunt.

Lentulo, & Marcello cos. post urbem conditā annis DCCIII. & anno LXXIIX, quam tu, M. Vinici, consulatum inires, Bellum ciuile exarsit.

Alterius ducis caussa melior uidebatur, alterius
erat

erat firmior. Hic omnia speciosa, illic ualentia. Pō
 peium senatus auctoritas, Caesarē militum arma-
 uit fiducia. consules, senatusq. caussae, non Pom-
 peio, summam imperii detulerunt. Nihil relictum
 a Caesare, quod, seruandae pacis caussa, tentari
 posset. nihil receptū a Pōpeianis; cū alter cōsul iu-
 sto esset ferocior; Lentulus uero salua rep. saluus
 esse non posset; M. autē Cato moriendū ante, quā
 ullam condicionem ciuis accipiendam reip. conten-
 deret; uir antiquus, & grauis Pompeii partes
 laudaret magis, prudens sequeretur Caesaris; &
 illa gloriosa, haec terribiliora duceret. Vt deinde,
 spretis omnibus, quae Caesar postulauerat, tan-
 tummodo contentus cum una legione titulum re-
 tinere prouinciae, priuatus in urbem ueniret,
 & se in petitione consulatus suffragiis P. R. com-
 mittere decreuerat: ratus bellandum Caesar,
 cum exercitu Rubiconem transiit: Cn. Pom-
 peius, consulesque, & maior pars senatus, re-
 licta urbe, ac deinde Italia, transmisere Dyr-
 rhachium. At Caesar Domitio, legionibusq.
 Corfinij, quae una cum eo fuerant, potitus, duce,
 aliisque, qui uoluerant abire ad Pompeium, sine di-
 latione dimissis, persecutus Brundisium, ita ut ap-
 pareret, malle integris rebus, & condicionibus fi-
 nire bellum, quam opprimere fugientes, cum trans-
 gressos reperisset consules, in urbem reuertit: red-
 ditaq. ratione consiliorum suorum in senatu, & in
 concione, ac miserrimae necessitudinis, cum alie-
 nis

pariorem
 in eorum
 quibus

Castore

nis armis ad arma compulsus esset, Hispanias petere decreuit. Feſtinationem itineris eius aliquandiu morata Maſſilia eſt, fide melior, quam conſilio prudentior, intempeſtine principalium armorum arbitria captans, quibus ii ſe debent interponere, qui non parentem coercere poſſunt. Exercitus deinde, qui ſub Afranio conſulari, ac Petreio praetorio fuerat, ipſius aduentu uigore, ac fulgore occupatus, ſe Caſaritradiſit. uterque legatorum, & quiſquis cuiusque ordinis ſequi eos uoluerat, remiſſi ad Pompeium. Proximo anno, cum Dyrrhachium, ac uicina ei urbi regio caſtris Pompeii teneretur, (qui, accitis ex omnibus tranſmarinis prouinciis legionibus, equitum, ac peditum auxiliis, regumq. & tetrarcharum, ſimulq. dynaſtarum copiis, immanem exercitum confecerat, & mare praefidiis claſſium, ut rebatur, ſaepſerat, quo minus Caſar legiones poſſet tranſmittere) ſua & celeritate, & fortuna C. Caſar uſus, nihil in mora habuit, quo minus &, cum uellet, ipſe, exercitusq. claſſibus perueniret, & primo paene caſtris Pompeii ſua iungeret, mox etiam obſidione, munimentisq. eum complecteretur. Sed inopia obſidentibus, quam obſeſis, erat grauior. Tum Balbus Cornelius, excedente humanam fidem temeritate, ingreſſus caſtra hoſtium, ſaepiusq. cum Lētulo collocutus, cōſule dubitante quanti ſe uenderet, illis incrementis fecit uiam, quibus non Hispaniae ſuae natus, ſed Hispanus in triumphum, & ponti-

& pontificatum assurgeret, fieretq. ex priuato cōsularis. Variatū deinde proeliis, sed uno longe magis Pōpeianis prospero, quo grauitè impulsī sunt Caesaris milites. Tum Caesar cum exercitu fatalem uictoriae suae Thessaliam petiit. Pompeius, longe diuersa aliis suadentibus, (quorum plerique hortabantur, ut in Italiam transmitteret: neque hercules quidquam partibus illis salubrius fuit: alii, ut bellum traheret, quod dignationi partem in die ipsi magis prosperum fieret) usus impetu suo, hostem secutus est. Aciem Pharsalicam, & illum cruentissimum Romano nomini diem, tantumq. utriusque exercitus profusum sanguinis, & collisa inter se duo reip. capita, effusumq. alterum Romani imperii lumen, tot talesq. Pompeianarum partium caesos uiros, non recipit enarranda hic scripturae modus. Illud notandum est: ut primum C. Caesar inclinatam uidit Pompeianorum aciem, neque prius, neque antiquius quidquam habuit, quam in omnes partes (ut militari & uerbo, & consuetudine utar) dimitteret. Pro dii immortales, quod huius uoluntatis erga Brutum suae post ea uir tam mitis pretium tulit. Nihil illa uictoria mirabilius, magnificentius, clarius fuit; quando neminem, nisi acie consumptum, ciuem patria desiderauit: sed munus misericordiae corrumpit pertinacia, cum libentius uitam uictoriam daret, quam uicti acciperent. Pompeius, profugiens cū duobus Lentulis consularibus, Sextoq. filio, & Fa

uonio

*claudius
di' Caesar*

uonio praetorio, quos uictores darent comites ei fortuna aggregauerat, aliis ut Parthos, aliis ut Africam peteret, (in qua fidelissimum partiū suarum haberet regem Iubam) suadentibus, Aegyptum petere proposuit, memor beneficiorum, quae in patrem eius Ptolemaci, qui tum puero, quam iuueni, propior regnabat, Alexandriae contulerat.

*ingrati
dine*

Sed quis in aduersis beneficiorum seruat memoriam? aut quis ullam calamitosis deberi putat gratiam? aut quando fortuna non mutat fidem? Misit itaque ab rege, qui uenientem Cn. Pompeium (is iam a Mitylenis Corneliam uxorem receptam in nauem, fugae comitem habere coeperat) consilio Theodoti, & Achillae exciperent, hortarenturque, ut ex oneraria in eam nauem, quae obuiam processerat, transscenderet. quod cum fecisset, princeps Romani nominis, imperio, arbitrioque Aegyptii mancipii, C. Caesare, P. Seruilio cos. iugulatus est. Hic, post tres consulatus, & totidem triumphos, domitumque terrarum orbem, sanctissimi, ac praestantissimi uiri, in id euecti, super quod adscendi non potest, duodessagesimum annum agentis, pridie natalem ipsius, uitae fuit exitus: in tantum in illo uiro a se discordante fortuna, ut, cui modo ad uictoriam terra defuerat, deesset ad sepulturam. Quid aliud, quam nimium occupatos dixerim, quos in aetate & tanti, & paene nostri saeculi, uiri fefellit quinquennium? cum a C. Atilio, &

*M. M. A.
P. Serui*

Q. Serui-

Q. Seruilio consulibus tam facilis esset annorum digestio . quod adieci , non ut arguerem , sed ne arguerer . Non fuit tamen maior in Caesarem , quam in Pompeium fuerat , regis , eorumque , quorum is auctoritate regebatur , fides . quippe cum uenientem eum tentassent insidiis , ac deinde bello laceffere auderent , utrique summo imperatorum , alteri superstiti meritas poenas lue re suppliciis . Nusquam erat Pompeius corpore , adhuc ubique Iubae nomine : quippe ingens partium eius fauor bellū excitauerat Africum . quod ciebat rex Iuba , & Scipio , uir consularis , ante biennium , quam exstingueretur Pompeius , lectus ab eo socer . eorumq. copias auxerat M. Cato , ingenti cū difficultate itinerum , locorumq. inopia , perductis ad eos legionibus : qui uir , cum summum ei a militibus deferretur imperiū , honoratiori parere maluit . Admonet promissae breuitatis fides , quanto omnia transcurso dicenda sint . Sequens fortunam suam Caesar , peruectus in Africā , quā occiso Curiōne , Iulianarum duce partium , Pompeiani obtinebant exercitus , ibi primo uaria fortunam expugnauit uia , inclinataeq. hostium copiae . Nec dissimilis ibi aduersus uictos , quam in priores , clementia Caesaris fuit . Victorem Africani belli C. Caesarem grauius excepit Hispaniense , (nam uictus ab eo Pharnaces uix quidquam gloriae eius adstruxit) quod Cn. Pompeius , Magni filius , adolescens , impetus ad bella maximi , ingens , ac terribi-

terribile conflauerat, undique ad eum adhuc
 paterni nominis magnitudinem sequētium, ex to-
 to orbe terrarum auxiliis confluentibus. Sua Cae-
 sarem in Hispaniam comitata fortuna est. sed nul-
 lum umquam atrocius, periculosiusq. ab eo ini-
 tum proelium, adeo ut, plus quam dubio Marte,
 descenderet equo, consistensq. ante recedentem
 suorum acie increpita prius fortuna, quod se in eū
 seruasset exitum, denunciaret militibus, uestigio
 se non recessurum: proinde uiderent, quem, &
 quo loco imperatorem deserturi forent. uerecun-
 dia magis, quam uirtute, acies restitutae, C. A.
 duce, quam a milite, fortius. Cn. Pompeius, gra-
 uis uulnere inuentus, inter solitudines auias in-
 teremptus est. Labienum, Varumq. acies abstu-
 lit. Caesar, omnium uictor, regressus in urbē, quod
 humanam excedat fidem, omnibus, qui contra se
 arma tulerant, ignouit, magnificentissimisq. gla-
 diatorii muneris, naumachiae, & equitum pedi-
 tumque, simul elephantorum certaminis spectacu-
 lis, epuliq. per multos dies dati celebratione, re-
 pleuit eam. Quinque egit triumphos. Gallici ap-
 paratus ex citro, Pontici ex acantho, Alexan-
 drini testudine, Africi ebore, Hispaniensis argen-
 to rasili constitit. Pecunia, ex manubiis lata, paul-
 lo amplius sexies milles HS. Neque illi tanto ui-
 ro, & tam clementer omnibus uictoriis suis uso,
 plus quinque mensium principalis quies contigit:
 quippe cū mēte Octobri in urbē reuertisset, idibus
 Mar-

color di
 Ceraro

Martiis, coniurationis auctoribus Bruto, & Cassio, quorum alterum, promittendo consulatum, non obligauerat, contra, differendo, Cassium offenderat; adiectis etiam consiliariis caedis familiarissimis omnium, & fortuna partium eius in summum euectis fastigium, D. Bruto, & C. Trebonio, aliisque clari nominis uiris, interemptus est. cui magnam inuidiam conciliarat M. Antonius, omnibus audendis paratissimus, consulatus collega, imponendo capiti eius Lupercalibus sedentis pro Rostris insigne regium, quod ab eo ita repulsum erat, ut non offensus uideretur. Laudandum experientia consilium est Pansae, atque Hirtii, qui semper praedixerant Caesari, ut principatum, armis quaesitum, armis teneret. ille, dictitans, mori se, quam timeri malle, dum clementiam, quam praestiterat, expectat, incautus ab ingratis occupatus est, cum quidem plurima praesagia, atque indicia dii immortales futuri obtulissent periculi. nam & haruspices praemonuerant, ut diligentissime iduum Martiarum caueret diem; & uxor Calpurnia, territa nocturno visu, ut ea die domi subsisteret, orabat; & libelli, coniurationem nuntiantes, dati, ab eo neque protinus lecti erant. Sed profecto ineluctabilis fatorum uis, cuius cum fortunam mutare constituit, consilia corrumpit. Quo anno id patrauere facinus Brutus, & C. Cassius, praetores erant, D. Brutus consul designatus. Hi una cum coniurationis globo, stipati gladiatorum

D. Bru-

D. Bruti manu, Capitolium occupauere, cum consul Antonius, (quem cum simul interimendum censuisset Cassius, testamentumq. Caesaris abolendum, Brutus repugnauerat, dictitans, nihil amplius ciuibus praeter tyranni, ita enim appellari Caesarem facto eius expediebat, petendum esse sanguinem) conuocato senatu, cum iam Dolabella, quem substituturus sibi Caesar designauerat consulem, fasces, atque insignia corripuisset consularia, uelut pacis auctor, liberos suos obsides in Capitolium misit, fidemq. descendendi tuto interfectores Caesaris dedit: & illud decreti Atheniensium celeberrimi exemplum, relatum a Cicerone, obliuionis praeteritarum rerum, decreto patrum comprobatum est. Caesaris deinde testamentum apertum est, quo C. Octauium, nepotem sororis suae Iuliae, adoptabat; de cuius origine, etiam si praeuentis & pauca dicenda sunt. Fuit C. Octauius, ut non patricia, ita admodum speciosa equestri genitus familia, grauis, sanctus, innocens, diues. Hic praetor inter nobilissimos uiros creatus, primo loco, cum ei dignatio Iulia genitā Atiā conciliaffet uxorem, ex eo honore sortitus Macedoniam, appellatusq. in ea imperator, decedens ad petitionem consulatus obiit, praetextato relicto filio, quem C. Caesar, maior eius auunculus, educatum apud Philippum uitricum, dilexit ut suum, natumq. annos xlix. Hispaniensis militiae affecutum se postea comitem habuit, nunquā aut
alio

alio usum hospitio, quam suo, aut alio uectum uehi-
culo: pontificatusq. sacerdotio puerum honora-
uit. Et paratis bellis civilibus, ad erudiendum li-
beralibus discipulis singularis indolem iuuenis,
Apolloniam eum in studia miserat, mox belli Ge-
tici, ac deinde Parthici habiturus commilitonem.
Cui ut est nunciatum de caede auunculi, cum pro-
tinus ex uicinis legionibus centuriones suam,
suorumq. militum operam ei polliceretur, neque
eam spernendam Saluidenus, & Agrippa dice-
rent; ille festinans peruenire in urbem, omnem or-
dinationem & necis, & testamenti Brundisii com-
perit. Cui aduentanti Romam, immanis amicorum
occurrit frequentia: & cum intraret urbem, solis
orbis super caput eius, curuatus aequaliter, ro-
tundatusque, in colorem arcus, ueluti coronam
tanti mox uiri capiti imponens, conspectus est.
Non placebat Atiae matri, Philippoq. uirico,
adiri nomen inuidiosae fortunae Caesaris: sed as-
serebant salutaria reip. terrarumq. orbis fata
conditorem, conseruatoremq. Romani nominis.
Spreuit itaque caelestis animus humana consilia;
& cum periculo potius summa, quam tuto humi-
lia, proposuit sequi; maluitq. auunculo, & Cae-
sari de se, quam uirico, credere; dictitans, nefas
esse, quo nomine Caesari dignus esset uisus. semet-
ipsum uideri indignum. Hunc protinus Antonius
consul superbe excipit; (neque is erat conte-
mptus, sed metus) uixq. admissio in Pompeianos
F hortos,

Augusto

hortos, loquendi secum tempus dedit; mox etiam, uelut insidiis eius petitus, scelestè insimulare coepit: in quo turpiter deprehensa eius uanitas est. Aperte deinde Antonii, ac Dolabellae consulum ad nefandam dominationem erupit furor. HS septies millies, depositum a C. Caesare ad aedem Opis, occupatum ab Antonio, actorum eiusdem, insertis falsis, ciuitatibusq. corruptis, commentariis. Atque omnia pretio temperata, uendente remp. consule. Idem, provinciam D. Bruto designato consuli decretam, Galliam occupare statuit: Dolabella transmarinas decreuit sibi: interq. naturaliter dissimillimos, ac diuersa uolentes crescebat odium. eoq. C. Caesar iuuenis quotidianis Antonii petebatur insidiis. Torpebat oppressa dominatione Antonii ciuitas. indignatio, & dolor omnibus, uis ad resistendum nulli aderat, cum C. Caesar, XIX. annum ingressus, mira ausus, ac summa consecutus, priuato consilio, maiorem senatu pro rep. animum habuit. primumq. a Calatia, mox a Casilino ueteranos exciuit paternos. Quorum exemplum secuti alii, breui in formam iusti coiere exercitus. mox, cum Antonius occurrisset exercitui, quem ex transmarinis prouinciis Brundisium uenire iusserat, legio Martia, et Quarta, cognita & senatus uoluntate, & tanti iuuenis indole, sublati signis, ad Caesarem se contulerunt. Eum senatus, honoratum equestri statua, quae hodieq. in Rostris posita aetate eius scriptura indicat,

cat, (qui honor non alii, per CCC annos, quam
L. Sullae, & Cn. Pompeio, & C. Caesari conti-
gerat) propraetorem una cum consulibus designa-
tis, Hirtio, & Pansa, bellum cum Antonio ge-
rere iussit. Ab eo, annum agente uicesimum, for-
tissime circa Mutinam administratum est; & D.
Brutus obsidione liberatus; Antonius turpi, ac
nuda fuga coactus deserere Italiam: consulū au-
tem alter in acie, alter post paucos dies ex uulne-
re mortem obiit. Omnia ante, quam fugaretur
Antonius, honorifice a senatu in Caesarem, exer-
citumq. eius decreta sunt, maxime auctore Cice-
rone: sed, ut recessit metus, erupit uoluntas, pro-
tinusq. Pompeianis partibus rediit animus. Bru-
to, Cassioq. provinciae, quas iam ipsi sine ullo S. C.
occupauerant, decretae. laudati, quicumque his
se exercitus tradidissent. omnia transmarina im-
peria eorum commissa arbitrio. quippe M. Bru-
tus, & C. Cassius, nunc metuentes arma Anto-
nii, nunc, ad augendam eius inuidiam, simulantes
se metuere, testati edictis, libenter se uel in per-
petuo exilio uicturos, dum resp. constaret con-
cordia, nec ullam belli ciuilis praebituros mate-
riam, plurimum sibi honoris esse in conscientia fa-
cti sui, profecti urbe, atque Italia, intento, ac pa-
ri animo, sine auctoritate publica, provincias,
exercitusq. occupauerant; & ubicumque ipsi es-
sent, praetexentes esse remp. pecunias etiam,
quae ex transmarinis prouinciis Romam ob quae-

F 2 storibus

Floribus deportabantur, a uolentibus acceperant. quae omnia senatus decretis comprehensa, & cōprobata sunt. Et D. Bruto, quod alieno beneficio uiueret, decretus triumphus. Pansae, atque Hirtii corpora publica sepultura honorata. Caesaris adeo nulla habita mentio, ut legati, qui ad exercitū eius missi erant, iuberentur, summo eo, milites alloqui. Non fuit tam ingratus exercitus, quam fuerat senatus. nam, cum eam iniuriam dissimulando Caesar ferret, negauere milites, sine imperatore suo ulla se audituros mandata. Hoc est illud tempus, quo Cicero, insito amore Pompeianarum partium, Caesarem laudandum, & tollendum censebat; cum aliud diceret, aliud intelligi uellet. Interim Antonius, fuga transgressus Alpes, primo per colloquia repulsus a M. Lepido, qui, pontifex maximus in C. Caesaris locum furto creatus, decreta sibi Hispania, adhuc in Gallia morabatur: mox saepius in conspectum ueniens militum, cum & Lepido omnes imperatores forent meliores, et multis Antonius, dum erat sobrius, per auersa castrorum proruto uallo militibus receptus est: qui titulo imperii ce debat Lepido, cum summa uirium penes eum foret. Sub Antonii ingressum in castra Iuuentius Laterensis, uir uita ac morte consentaneus, cum acerrime suasset Lepido, ne se cū Antonio, hoste iudicato, iungeret, irritus consilii, gladio seipse transfixit. Plancus deinde, dubia, id est sua fide,

de, diu, quarum esset partium, secum luctatus, ac
sibi difficile consentiens, & nunc adiutor D. Bru-
ti, designati consulis, collegae sui, senatuiq. se lit-
teris uenditans, mox eiusdem proditor; Asinius
autem Pollio, firmus proposito, & Iulianis parti-
bus fidus, Pompeianis aduersus; uterque exerci-
tus tradidere Antonio. D. Brutus, desertus pri-
mo a Planco, post etiam insidiis eiusdem petitus,
paullatim relinquente eum exercitu, fugiens, in
hospitis cuiusdam, nobilis uiri, nomine Cameli, do-
mo ab iis, quos miserat Antonius, iugulatus est;
iustissimasq. optime de se merito uiro C. Caesari
poenas dedit: cuius cum primus omnium amico-
rum fuisset, interfectus fuit, & fortunae, ex qua
fructum tulerat, inuidiam in auctorem relegabat,
censebatq. aequum, quae acceperat a Caesare, re-
tinere, Caesarem, qui illa dederat, perisse. Haec
sunt tempora, quibus M. Tullius continuis actio-
nibus aeternas Antonii memoriae inussit notas.
sed hic fulgentissimo, & caelesti ore, at tribunus
Canutius continua rabie lacerabat Antonium.
Vtrique uindicta libertatis morte stetit, sed tribu-
ni sanguine commissa proscriptio, Ciceronis uel sa-
tiato Antonio poena finita. Lepidus deinde a se-
natu hostis iudicatus est, ut ante fuerat Anto-
nius. Tum inter eum, Caesaremque, & Antoniū,
commercia epistolarum; & condicionum facta mē-
tio, cum Antonius & subinde Caesarem admone-
ret, quam inimicae ipsi Pompeianae partes foret;

Et in quod iam emersissent fastigium; Et quanto
 Ciceronis studio Brutus, Cassiusq. attolleretur; de
 nunciaretque, se cum Bruto, Cassioque, qui iam de-
 cem, Et septem legionum potentes erant, iunctu-
 rum vires suas, si Caesar eius aspernaretur con-
 cordiam; diceretq. plus Caesarem patris, quam
 se amici ultione debere. tum inita potentiae socie-
 tas, Et hortantibus, orantibusq. exercitibus, inter
 Antoniū etiā, Et Caesarē facta affinitas, cū esset
 priuigna Antonii desponsa Caesari. cōsulatumq.
 iniit Caesar pridie, quam uiginti annos impleret,
 x. Kal. Octobres, cum collega Q. Pedio, post
 V. C. annis DCCIX. ante LXXII. quam tu, M.
 Vinici, consulatum inires. Vidit hic annus Ven-
 tidium, per quam urbem inter captiuos Picentium
 in triumpho ductus erat, in ea consularem praete-
 xtā iungentem praetoria. Idē hic postea triūpha-
 uit. Furēte deinde Antonio, simulq. Lepido, quorū
 uterque, ut praediximus, hostes iudicati erant,
 cum ambo mallerent sibi nunciari quid passi essent,
 quam quid emeruissent, repugnante Caesare, sed
 frustra aduersus duos, instauratum Sullani exem-
 pli malum, proscriptio. Nihil tam indignum illo
 tempore fuit, quam quod aut Caesar aliquem pro-
 scribere coactus est; aut ab illo Cicero proscriptus
 est; abscissaq. scelere Antonij uox publica est,
 cum eius salutem nemo defendisset, qui per tot
 annos Et publicam ciuitatis, Et priuatam ciuium
 defenderat. Nihil tamen egisti, M. Antoni:

(cogit

M. Antonij
 de Cicero

(cogit enim excedere propositi formam operis ,
 erumpens animo , ac pectore indignatio) nihil ;
 inquam , egisti , mercedem caelestissimi oris , &
 clarissimi capitis abscissi numerando , auctoramen-
 toq. funebri ad conseruatoris ruondam reipub.
 tantiq. cos irritando necem . Rapuisti tu M. Ci-
 ceroni lucem sollicitam , & aetatem senilem , &
 uitam inferiorem te principe , quam sub te trium-
 uiro mortem : famam uero , gloriamq. factorum ,
 atque dictorum adeo non abstulisti , ut auxeris .
 Viuit , uiuetq. per omnium saeculorum memo-
 riam . Dumq. hoc uel forte , uel prouidentia , uel
 utcumque constitutum , rerum naturae corpus ,
 quod ille paene solus Romanorum animo uidit , in-
 genio complexus est , eloquentia illuminauit ,
 manebit incolume : comitem aevi sui laudem Ci-
 ceronis trahet ; omnisq. posteritas illius in te scri-
 pta mirabitur , tuum in eum factum execrabitur ;
 citiusq. in mundo genus hominum , quam cadet .
 Huius totius temporis fortunam ne deflere qui-
 dem quisquam satis digne potuit , adeo nemo expri-
 mere uerbis potest . Id tamen notandum est ,
 fuisse in proscriptos uxorū fidem summam , li-
 bertorum mediam , seruorum aliquam , filiorum
 nullam . adeo difficilis est hominibus utcumque
 conceptae spei mora . Ne quid ulli sanctum re-
 linqueretur , uel in dotem inuitamentumq. sce-
 leris , Antonius L. Caesarem auunculum , Lepidus
 Paullum fratrem proscripserant . Nec Planco

gratia defuit ad impetrandum, ut frater eius Plancus Plotius proscriberetur. Eoq. inter iocos militares, qui currum Lepidi, Planciq. secuti erant, inter execrationem ciuium usurpabant hunc uersum: De Germanis, non de Gallis, duo triumphant cōsules. Suo praeteritum loco referatur. neque enim persona umbram actae rei capit. Dum in acie Pharsalica, Africaq. de summa rerum Caesar dimicat, M. Coelius, uir eloquio, animoq. Curioni simillimus, sed in utroque perfectior, nec minus ingeniose nequam, cum in modica quidem seruari posset, quippe peior illi res familiaris, quam mens, erat, in praetura nouarum tabularum auctor exstitit; nequiq. senatus, & auctoritate coss. deterreri, accito etiam Milone Annio, qui, non impetrato reditu, Iulianis partibus infectus erat, in urbe seditionem magis, occulte autem bellicum tumultum mouens, primo summotus a rep. mox, consularibus armis, auctore senatu, circa Turios oppressus est. Incepto pari similis fortuna Milonis fuit; qui, Cōpsam in Hirpinis oppugnans, ictusq. lapide, tum P. Clodio, tum patriae, quam armis petebat, poenas dedit; uir inquires, & ultra fortem temerarius. Quatenus autem aliquid ex omīssis peto, notetur immodica & intempestiua libertate usos aduersus C. Caesarem, Marullum Epidium, Flauiumq. Caesetium, trib. pl. dum arguunt in eo regni uoluntatem, paene uim dominationis expertos. In hoc tamen

men

men saepe laceſſiti principis ira exceſſit, ut, cenſo-
 ria potius contentus nota, quam animaduer-
 ſione dictatoria, ſummoueret eos a rep. teſtare-
 turque, eſſe ſibi miſerrimū, quod aut natura ſua ei
 excedendū foret, aut minuenda dignitas. Sed ad or-
 dinem reuertendum eſt. Iam & Dolabella in Aſia
 C. Trebonium conſularem, cui ſuccedebat, fraude
 deceptum, Smyrnae occiderat, uirum aduerſus
 merita Caesaris ingratiſſimum, participemq. cae-
 dis eius, a quo ipſe in conſulare prouectus faſti-
 gium fuerat: & C. Caſſius, acceptis a Staio Mur-
 co, & Criſpo Marcio, praetoriis uiris, imperato-
 ribus, qui praeualidis in Syria legionibus, inclu-
 ſum Dolabellam, qui, praeoccupata Aſia, in Sy-
 riam peruenerat, Laodicea expugnat; ita tamen,
 ut ad ictum ſerui ſui Dolabella non ſegniter cerui-
 cem daret; & decem legiones in eo tractu ſui iu-
 ris fecerat. & M. Brutus C. Antonio, fratri M.
 Antonij in Macedonia, Vatinioq. circa Dyrrha-
 chium uolentes legiones extorſerat: ſed Anto-
 nium bello laceſſierat: Vatinium dignatione ob-
 ruerat: cum & Brutus cuiſlibet ducum praeſeren-
 dus uideretur; & Vatinus nulli nomini non eſſet
 poſtferendus. in quo deformitas corporis cum tur-
 pitudine certabat ingenij, adeo, ut animus eius
 digniſſimo domicilio incluſus uideretur. eratq.
 ſeptem legionibus ualidus. Et lege Pedia, quam
 conſul Pedius, collega Caesaris, tulerat, omni-
 bus, qui Caesarem patrem interfecerant, aqua,
 igniq.

*Ex iſta
 de Vatinio*

igniq. damnatis interdictum erat . quo tempore
 Capito , patruus meus , uir ordinis senatorii,
 Agrippae subscripsit in C. Cassium . Dumq. ea in
 Italia geruntur , acri , atque prospero bello
 Cassius Rhodum , rem immanis operis , ceperat ;
 Brutus Lycios deuicerat ; & inde in Macedoniam
 exercitus transiecerant ; cum per omnia repugnans
 naturae suae Cassius , etiam Bruticlementiam uin-
 ceret . Neque reperias , quos aut pronior for-
 tuna comitata sit , aut ueluti fatigata maturius
 destituerit , quam Brutum , & Cassium . Tum Cae-
 sar , & Antonius transiecerunt exercitus in Ma-
 cedoniam , & apud urbem Philippos cum M. Bru-
 to , Cassioq. acie concurrerunt . Cornu , cui Brutus
 praeerat , impulsis hostibus castra Caesaris cepit .
 nam ipse Caesar , etiam si infirmissimus uale tudine
 erat , obibat munia ducis , oratus etiam ab Arto-
 rio medico , ne in Castris remaneret , manifeste
 denunciatione quietis territo . Id autem in quo
 Cassius fuerat , fugatum , ac male multatum , in al-
 tiora se receperat loca . Tum Cassius , ex sua for-
 tuna euentum collegae aestimans , cum dimisisset
 euocatum , iussissetq. nunciare sibi , quae esset
 multitudo , ac uis hominum , quae ad se tenderet ,
 tardius eo nunciante , cum in uicino esset agmen
 cursu ad eum tendentium , neque puluere facies ,
 aut signa denotari possent ; existimans , hostes es-
 se , qui irruerent , lacerna caput circumdedit , ex-
 tentamq. cervicem interritus liberto praebeuit
 Deciderat

Deciderat Cassii caput, cum euocatus aduenit,
 nuncians Brutum esse uictorem. qui, cum impe-
 ratorem prostratum uideret; Sequar, inquit,
 eum, quem mea occidit tarditas, & ita in gladium
 occubuit. Post paucos deinde dies Brutus con-
 flexit cum hostibus, & uictus acie, cum in tumu-
 lum nocte ex fuga se recepisset, impetrauit a Stra-
 tone Aegeate, familiari suo, ut manum morituro
 commodaret sibi; reiectoq. laeuo super caput bra-
 chio, cum mucronem gladij eius dextera tenens,
 sinistrae admouisset mammillae, ad eum ipsum lo-
 cum, qua cor emicat, impellens se in uulnus,
 uno ictu transfixus, exspirauit. Protinus Messal-
 la, fulgentissimus iuuenis, proximus in illis castris
 Bruti, Cassiue. auctoritati, cum essent, qui eum
 ducem poscerent, seruari beneficio Caesaris ma-
 luit, quam dubiam spem armorum tentare amplius.
 Nec aut Caesari quidquam ex uictoriis suis fuit
 laetius, quam seruasse Coruinum; aut maius exem-
 plum hominis grati, ac pii, quam Coruinus in
 Caesarem fuit. Non aliud bellum cruentius cae-
 de clarissimorum uirorum fuit. Tum Catonis fi-
 lius cecidit. Eadem Lucillum, Hortensiumq. emi-
 nentissimorum ciuium filios fortuna abstulit. nam
 Varro ad ludibrium moriturus Antonii, digna illo,
 ac uera de exitu eius magna cum libertate omina-
 tus est. Drusus Liuius, Iuliae Augustae pater,
 & Varus Quinctilius, ne tentata quidem hostis
 misericordia, alter se ipse in tabernaculo inter-
 erit:

*Morte di
Bruto*

*prudenza
di Messala*

emit: Varus autem liberti, quem id facere coegerat, manu, cum se insignibus honorum velasset, iugulatus est. Hunc exitum M. Bruti partium septimum & trigesimum annum agētis fortuna esse voluit, corrupto animo eius in diem, quae illi omnes uirtutes unius temeritate facti abstulit. Fuit autem dux Cassius melior, quanto uir Brutus. e quibus Brutum amicum habere malles, inimicum magis timeres Cassium. in altero maior uis, in altero uirtus. Qui si uicissent, quantum reip. interfuit, Caesarem potius habere quam Antonium principem, tantum retulisset habere Brutum, quam Cassium. Cn. Domitius, pater L. Domitii, nuper a nobis uisi, eminentissimae, ac nobilissimae simplicitatis uiri, auus huius Cn. Domitii, clarissimi iuuenis, occupatus nauibus, tum magno sequentium consilia sua comitatu, fugae, fortunaeque se commisit, semetipso contentus duce partium. Staius Murcus, qui classi & custodiae maris praefuerat, cum omni commissa sibi parte exercituum, nauiumque Sex. Pompeium, Cn. Magni filium, qui ex Hispania reuertens, Siciliam armis occupauerat, petit. ad quem & e Brutianis castris, & ex Italia, aliisque terrarum partibus, quos praesenti periculo fortuna subduxerat, proscripti confluebant. quippe nullum habentibus statum quilibet dux erat idoneus; cum fortuna non electionem daret, sed perfugium ostenderet; exitialemque tempestatem fugientibus statio pro portu foret. Hic ad-

*Halitus
di. Brutus
idi. Cassius*

*Halitus
di. Brutus*

adolescens erat studijs rudis, sermone barbarus,
impetu strenuus, manu promptus, cogitatione ce-
ler, fide patri dissimilimus, libertorum suorum li-
bertus, seruorumq. seruus, speciosis inuidens,
ut pareret humillimis: quem senatus paene totus,
adhuc e Pompeianis constans partibus, post Anto-
nii a Mutina fugam, eodem illo tempore, quo Bru-
to, Cassioq. transmarinas provincias decreuerat,
reuocatum ex Hispania, ubi aduersus eum claris-
simum bellum Pollio Asinius praetorius gesserat,
in paterna bona restituerat, & orae maritimae
praefecerat. Istum, ut praediximus, occupata
Sicilia, seruitia, fugitivosq. in numerum exer-
citus sui recipiens, magnum modum legionum effe-
cerat; perq. Menam, & Menecratem, paternos li-
bertos, praefectos classium, latrocinis, ac praeda-
tionibus infestato mari, ad se, exercitumq. tuen-
dum raptu utebatur, cum eum non depuderet uin-
dicatum armis, ac ductu patris sui mare infestare
piraticis sceleribus. Fractis Brutianis, Cassia-
nisq. partibus, Antonius transmarinas obitu-
rus provincias substitit; Caesar in Italiam se re-
cepit, eamq. longe, quam sperauerat, tumultuoso
rem reperit. quippe L. Antonius consul, uitiorum
fratris sui consors, sed uirtutum, quae interdum in
illo erant, expers, modo apud ueteranos crimina-
tus Caesarem, modo eos, qui iuste diuisione prae-
diorum, nominatisq. colonis agros amiserant, ad
arma cōciens, magnum exercitum conflauerat.

Ex

Galus
di. Scyth
Poleo

Ex altera parte uxor Antonis Fulvia, nihil muliebre, praeter corpus, gerens, omnia armis, tumultuq. miscebat. Haec belli sedem Praeneste cepit. Antonius, pulsus undique uiribus Caesaris, Perusiam se contulerat; Plancus Antonianarum adiutor partium, spem magis ostenderat auxilii, quam opem ferebat Antonio. Vixit Caesar uirtute, & fortuna sua, Perusiam expugnauit; Antonium inuiolatum dimisit. in Perusinos magis ira militum, quam uoluntate saeuitum ducis. urbs incensa, cuius initium incendii princeps eius loci fecit Macedonicus, qui, subiecto rebus, ac penatibus suis igni, transfixum se gladio flammae intulit. Per eadem tempora exarserat in Campania bellum, quod, professus eorum, qui perdidierant agros, patrocinium, ciebat Ti. Claudius Nero, praetorius, & pontifex, Ti. Caesaris pater, magni uir animi, doctissimiq. ingenii. id quoque aduentu Caesaris sepultum, atque discussum est.

*Muta hinc
di fortuna*

Quis Fortunae mutationes, quis dubios rerum humanarum casus satis mirari queat? quis non diuersa praesentibus, contrariaq. expectatis aut speret, aut timeat? Liwia, nobilissimi, & fortissimi uiri, Drusi Claudiani, filia, genere, probitate, forma, Romanarum eminentissima, quam postea coniugem Augusti uidimus, quam transgressi ad eos sacerdotem, ac filiam, tum fugiens mox futuri sui Caesaris arma, cuius bimum hunc Tiberium Caesarem, uindicem Romani imperii, futurumq. eiusdem

dem Caesaris filium, gestans sinu, per auia itinerum uitatis militum gladiis uno comitante, quo facilius occultatretur fuga, peruenit ad mare, & cū uiro Nerone peruecta in Siciliam est. Quod alieno testimonium redderem, in eo non fraudabo auū meum. quippe C. Velleius, honoratissimo inter illos CCCLX. iud. loco a Cn. Pompeio lectus, eiusdem, Marciq. Bruti, ac Tironis praefectus fabrū, uir nulli secundus, in Campania, digressu Neronis a Neapoli, cuius ob singularem cum eo amicitiam partium adiutor fuerat, grauis iam aetate, & corpore, comes esse non posset, gladio se ipse transfixit. Inuiolatam excedere Italia Caesar passus Fuluiam, Plancumq. muliebris fugae comitem. nam Pollio Asinius cum septem legionibus, diu retenta in potestate Antonii Venetia, magnis, speciosisq. rebus circa Altinum, aliasq. eius regionis urbes editis, Antonium petens, uagum adhuc Domitium, quem digressum e Brutianis castris post eadem eius praediximus, & propriae classis factum ducem, consiliis suis illectum, ac fide data, iunxit Antonio. Quo facto quisquis aequum se praestiterit, sciat non minus a Pollio-
ne in Antonium, quam ab Antonio in Pollionem esse collatum. Aduentus deinde in Italiam Antonii, praeparatusq. contra eum Caesaris, habuit belli metum: sed pax circa Brundisium composita. Per quae tempora Rufi Saluidieni scelesti consilia patefacta sunt. qui, natus obscurissimis ini-
tiis,

itiis, parum habebat summam accepisse, & proximus a Cn. Pompeio, ipsoq. Caesare ex equestri ordine consul creatus esse, nisi adscendisset, quo infra se & Caesarem uideret, & remp. Tum, ex postulante consensu populi, quē grauis urebat infesto mari annona, cum Pompeio quoque circa Misenum pax inita: qui haud absurde cum in navi Caesarēque, & Antonium cena exciperet, dixit: In carnis suis se cenam dare. referens hoc dictum ad loci nomen, in quo paterna domus ab Antonio possidebatur. In hoc pacis foedere placuit, Siciliam, Achaiamq. Pompeio concedere: in quo tamen animus inquietus manere non potuit: id unum tantum modo salutare aduentu suo patirae attulit, quod omnibus proscriptis, aliisque, qui ad eū ex diuersis causis fugerant, reditum, salutemq. pactus est. quae res & alios clarissimos uiros, & Neronem Claudium, & M. Silanum, Sentiumq. Saturninum, & Aruntium Aetium restituit reip. Staiū autem Murcum, qui, aduentu suo clasisq. celeberrimae, uires eius duplicauerat, in simulatum falsis criminationibus, quia talem uirum collegam officii Mena. & Menecrates fastidierant, Pompeius in Sicilia interfecerat. Hoc tractu temporum Octauiam, sororem Caesaris, M. Antonius duxit uxorem. Redierat Pompeius in Siciliam, Antonius in transmarinas provincias: quas magnis momentis Labienus, ex Brutianis castris profectus ad Parthos, producto eorū exercitu in Syriam, interfecitq.

fectoq. legato Antonii, concusserat: qui uirtute,
 & ductu Ventidij una cum Parthorum copiis, ce-
 leberrimoq. iuuenum Pacoro regis filio, exstin-
 ctus est. Interim Caesar per haec tempora, ne, res
 disciplinae inimicissima, Otium corrumpere mili-
 tem, crebris in Illyrico, Dalmatiaq. expeditioni-
 bus, patientia periculorum, belliq. experientia
 durabat exercitum. Eadem tempestate Caluinus
 Domitius, cum ex consulatu obtineret Hispaniam,
 grauissimi, comparandiq. antiquis exempli auctor
 fuit: quippe primipili centurionem, nomine Vibil-
 lium, ob turpem ex acie fugā, fuste percussit. Cre-
 scente in dies & classe, & fama Pompeij, Caesar
 molē belli eius suscipere statuit. Aedificandis naui-
 bus, contrahendoq. militi, ac remigi, naualibusq.
 adfuescendo certaminibus, atque exercitationi-
 bus, praefectus est M. Agrippa, uirtutis no-
 bilissimae, labore, uigilia, periculo inuictus,
 parendiq. sed uni scientissimus, aliis sane im-
 perandi cupidus, & per omnia extra dilationes po-
 situs, consultisq. facta coniungens. Hic, in Auer-
 no, ac Lucrino lacu speciosissima classe fabricata,
 quotidianis exercitationibus militem, remigemq.
 ad summam & militaris, & maritimae rei perdu-
 xit scientiam. Hac classe Caesar, cum prius, de-
 spondente ei Nerone, cui ante nupta fuerat, Li-
 uiam, auspiciis reip. ominibus, duxisset eam uxo-
 rem, Pompeio, Siciliaeq. bellum intulit. Sed uirū,
 humana ope inuictum, grauitur eo tempore fortu-

na concussit. quippe longe maiorem partem clas-
 sis circa Veliam, Palinuriq. promontorium ador-
 ta uis Africi lacerauit, ac distulit. Ea patrando
 bello mora fuit, quod postea dubia, & interdum
 ancipiti fortuna gestum est. nam &, classis eodē
 loco uexata est tempestate; &, ut nauali primo
 praelio, apud Mylas, ductu Agrippae, pugnatū
 prospere; ita inopinato classis aduentu, grauis sub
 ipsius Caesaris oculis circa Tauromenium acce-
 pta clades: neque ab ipso periculum abfuit. Le-
 giones, quae cum Cornificio erant, legato Caesa-
 ris, expositae in terra, paene a Pompeio oppres-
 sae sunt. Sed ancipitis fortuna temporis, matura
 uirtute correctā. Explicatis quippe utriusque par-
 tis classibus, paene omnibus exsutus nauibus, Pō-
 peius Asiam fuga petiuit. iussuq. M. Antonii,
 cuius opem petierat, dum inter ducem, & suppli-
 cem tumultuatur, & nunc dignitatem retinet, nūc
 uitam precatur, a Titio iugulatus est: cui intan-
 tum durauit hoc facinore contractum odium, ut
 mox, ludos in theatro Pompeii faciens, execra-
 tione populi, spectaculo, quod praebebat, pellere-
 tur. Acciuerat gerens contra Pompeium bellum
 ex Africa Caesar Lepidum cum XII. semiple-
 nis legionibus. Hic uir omnium uanissimus, neque
 ulla uirtute tam longam fortunae indulgentiam
 meritus, exercitum Pompeij, quia propior fuerat,
 sequentem non ipsius, sed Caesaris auctoritatem,
 ac fidem, sibi iunxerat: inflatusq. amplius xx. le-
 gionum

gionum numero, in id furoris processerat, ut inutilis in aliena uictoria comes, quā diu moratus erat, dissidendo in consiliis Caesaris, & semper diuersa iis, quae aliis placebant, dicendo, totam uictoriam ut suam interpretaretur; audebatq. denunciare Caesari, excederet Sicilia. Non ab Scipionibus, aliisque ueteribus Romanorum ducum, quidquam ausum, patratumq. fortius, quam tunc a Caesare. Quippe cum inermis, & lacernatus esset, praeter nomen nihil trahens, ingressus castra Lepidi, euitatis, quae iussu hominis prauissimi tela in eum iacta erant, cum lacerna eius perforata esset lancea, Aquilam legionis rapere ausus est. Scires, quid interesset inter duces. Armati inermem secuti sunt; decimoq. anno, quam ad dissimilimam uitae suae potentiam peruenerat Lepidus, & a militibus, & a fortuna desertus, pulloq. uelatus amiculo, inter ultimam confluentium ad Caesarem turbam latens, genibus eius aduolutus est. Vita, rerumq. suarum dominium concessa ei sunt: spoliata quam intueri non poterat dignitas. Subita deinde exercitus seditio, qui, plerūque contemptus frequentiam suam, a disciplina desciscit; & quod cogere se putat posse, rogare non sustinet, partim seueritate, partim liberalitate discussa principis. Speciosumq. per id tempus adiectum supplementum Campanae coloniae. eius redditus erant publici, pro his longe uberiores redditus duodecies HS in Creta insula redditi, & aqua

G 2 promissa,

promissa, quae hodieq. singulare & salubritatis
 instar, & amoenitatis ornamentum est. Insigne
 coronae classicae, quo nemo umquam Romanorum
 donatus erat, hoc bello Agrippa singulari uirtu-
 te meruit. Victor deinde Caesar reuersus in Urbē,
 contractas emptionibus complures domos per pro-
 curatores, quo laxior fieret ipsius, publicis se usi-
 bus destinare professus est: Templumq. Apolli-
 ni, & circa porticus facturum promisit, quod ab
 eo singulari exstructum munificentia est. Qua ae-
 *state Caesar eam prospere Lepidum in Sicilia bene
 fortuna in Caesare, & rep. militauit a! Oriētem;
 quippe Antonius cum xlii. legionibus egressus
 Armeniam, ac deinde Mediam, & per eas regio-
 nes Parthos petens, habuit regem eorum obuium.
 primoq. duas legiones, cum omnibus impedimen-
 tis, tormentisque, & Statiano legato, amisit; mox
 saepius ipse, cum summo totius exercitus discrimi-
 ne, ea adiit pericula, quibus seruari se posse despe-
 rauerat; amissaq. non minus quarta parte mili-
 tum, captiui cuiusdam, sed Romani, consilio, ac fi-
 de seruatus; qui clade Crassiani exercitus captus,
 cum fortunam, non animum mutasset, accessit no-
 cte ad stationem Romanam; praedixitque, ne de-
 stinatum iter peterent, sed diuerso, siluestriq. per-
 uaderent. Hoc M. Antonio acto, illis legionibus
 saluti fuit: de quibus tamē, totoq. exercitu haud
 minus pars quarta, ut praediximus, militum; ca-
 lonū seruitiūq. desiderata est; impedimentorū uix
 ulla

ulla superfuit. Hāc tamē Antonius fugā suā, quia
uiuus exierat, Victoriā uocabat. Qui, tertiā aesta-
te reuersus in Armeniā, regē eius Artuasden,
fraude deceptū, catenis, sed, ne quid honori deesset,
aureis uinxit. Crescente deinde & amoris in
Cleopatrá incendio, & uitiorū, quae semper facul-
tatibus, licētiaque, & assentationibus aluntur, ma-
gnitudine, bellū patriae inferre cōstituit; cū ante,
nouum se Liberū Patrem appellari iussisset, cū, re-
dimitus hederis, coronaq. uelatus aurea, & thyr-
sum tenēs, cothurnisq. succinctus, curru, uelut Li-
ber Pater, uectus esset Alexandriae. Inter hunc
apparatum belli, Plancus non iudicio recta legen-
di, neque amore reip. aut Caesaris, (quippe haec
semper impugnabat,) sed morbo proditor, cū fuisset
humillimus assentator reginae, & infra ser-
uos cliens, cum Antonii librarius, cum obscenissi-
marum rerū & auctor, & minister, cum in omnia,
& in omnibus uenalis, cum ceruleatus, & nu-
dus, caputq. redimitus arundine, & caudam tra-
hens, genibus innixus, Glaucum saltasset, in con-
uiuio refrigeratus ab Antonio, ob manifestarum
rapinarum indicia, transfugit ad Caesarem. &
idem postea clementiam uictoris pro sua uirtute
interpretabatur; dictitans, id probatum a Caesa-
re, cui ille ignouerat. Mox autem hunc mox auū-
culum Titius imitatus est. Haud absurde Copo-
nius, uir praetorius, grauißimus pater, Silius socer,
cum recens transfuga, multa, ac nefanda Plan-

cus absenti Antonio, in senatu obiiceret: Multa, inquit, mehercules fecit Antonius, pridie, quam tu illum relinqueres. Caesare deinde, & Messalla Coruino cos. debellatum apud Actium; ubi longe, ante quam dimicaretur, exploratissima Iulianarum partium fuit victoria. Vigebat in hac parte miles, atque imperator, illam arcebant omnia. hinc reges firmissimi, illinc inopia affectissimi. nam uium haec magnitudo, modica ne celeritate, aduersa illa specie terribilior. hinc ad Antonium nemo, illinc ad Caesarem quotidie aliqui transfugiebant. Denique, in ore, atque oculis Antonianae classis, per M. Agrippam Leucas expugnata, Patrae captae, Corinthus occupata, bis ante ultimum discrimē classis hostiū superata. Rex Amyntas meliora, & utiliora secutus: nam de illis exemplis uitae natura Dolabella ad Caesarem, uirque clarissimus, Cn. Domitius, qui, solus Antonianarum partium, numquam reginam, nisi nomine, salutauit, maximo, & praecipiti periculo, transmisit ad Caesarem. Aduenit deinde maximi discriminis dies, quo Caesar, Antoniusque, productis classibus, pro salute alter, in ruinam alter terrarum orbis dimicauere. Dextrum nauium Iulianarum cornu M. Lario commissum, laeuum Arruntio, Agrippae omne classici certaminis arbitrium. Caesar, ei parti destinatus, in quam a fortuna uocaretur, ubique aderat: classis Antonii regimen Publicolae, Sosioque commissum. At in
terre

terra locatū exercitum Taurus Caesaris, Antonii
 regebat Canidius. Vbi initum certamen est, omnia
 in altera parte fuere, dux, remiges, milites; in al-
 tera nihil, praeter milites. prima occupat fugam
 Cleopatra: Antonius fugientis Reginae, quam
 pugnantis militis sui, comes esse maluit: & impe-
 rator, qui in desertores saeuire debuerat, desertor
 exercitus sui factus est. Illis, etiam detractō capi-
 te, in longum fortissime pugnandi durauit constan-
 tia; & desperata uictoria, in mortem dimicaba-
 tur. Caesar, quos ferro poterat interimere, uer-
 bis mulcere cupiens, clamitansque, & ostendens,
 fugisse Antonium, quaerebat, pro quo, & cū quo
 pugnarent. At illi, cū diu pro absente dimicassent
 duce, aegre summissis armis, cessere uictoriam; ci-
 tiusq. uitā, ueniāq. Caesar promisit, quam illis, ut
 ea precarentur, persuasum est. Fuitq. in confesso,
 milites optimi imperatoris, imperatorem fugacissi-
 mi militis functum officio. ut dubites, suo ne, an
 Cleopatrae arbitrio uictoriam temperaturus fue-
 rat, qui ad eius arbitrium direxit fugam. Idem lo-
 catus in terra fecit exercitus, cum se Canidius,
 praecipiti fuga, rapuisset ad Antonium. Quid il-
 le dies terrarum orbi praestiterit, ex quo in quem
 statum peruenerit fortuna publica, quis in hoc
 transcursu tam artati operis exprimere audeat?
 Victoria uero fuit clementissima; nec quisquam
 interemptus, nisi paucissimi, & ij, qui deprecari
 quidem pro se non sustinerent. Ex qua lenitate

G 4 ducis,

ducis, colligi potuit, quem aut initio triumvira-
tus sui, aut in campis Philippis, si licuisset, victo-
*riae suae factururus fuerit triumphum. ad solium
alarunt, in prisca gravitate celeberrimi fides, mox
diu clementia luctatus sua Caesar, servavit inco-
lumem. Non praetereatur Asinii Pollionis fa-
ctum, & dictum memorabile. namque, cum se post
Brundisiam pacem continuisset in Italia, neque
aut vidisset umquam reginam, aut post enerua-
tum, amore eius, Antonii animum, partibus eius
se miscuisset, rogante Caesare, ut secum ad bellum
proficisceretur Actiacum; Mea, inquit, in Anto-
nium maiora merita sunt, illius in me beneficia no-
tiora: itaque discrimine uestro me subtraham, &
ero praeda victoris. Proximo deinde anno, per-
secutus reginam, Antoniumq. Alexādriam, ulti-
mam bellis civilibus imposuit manum. Antonius
se ipse non segniter interemit, adeo ut multa defi-
diae crimina morte redimeret. At Cleopatra, fru-
stratis custodibus, illata aspide, morsu sane eius,
expers muliebris metus, spiritum reddidit. Fuitq.
& fortuna, & clementia Caesaris dignum, quod
nemo ex iis, qui contra eum arma tulerant, ab eo,
iussu ue eius interemptus. D. Brutum Antonii
interemit crudelitas. Sex. Pompeium, ab eodem
victum, idem Antonius, cum dignitatis quoque
servandae dedisset fidem, etiam spiritu priuavit.
Brutus, & Cassius ante, quam victorum experi-
rentur animum, uoluntaria morte obierunt.

Anto-

Uxor d
Cleopatra
d. M. A. n.

Antonii, Cleopatraeq. quis fuisset exitus, narra-
uimus. Canidius timidius decessit, quam profes-
sioni eius, qua semper usus erat, congruebat.
Ultimus autem ex intersectoribus Caesaris, Par-
mensis Casius, morte poenas dedit, ut dederat Tre-
bonius. Dum ultimam bello Aetico, Alexan-
drinoq. Caesar imponit manum, M. Lepidus, iu-
uenis, forma, quam mente, melior; Lepidi eius,
qui III uir fuerat reip. constituendae, filius;
Iunia, Bruti sorore, natus, interficiendi, simul
in Urbem reuertisset, Caesaris consilia inierat.
Tunc Urbis custodiis praepositus C. Maecenas, eque-
stris, & splendido genere natus, uir, ubi res ui-
giliam exigeret, sane exsomnia, prouidens, atque
agendi sciens; simul uero aliquid ex negotio remit-
ti posset, otio, ac mollitiis paene ultra feminam
fluens, non minus Agrippa Caesari carus, sed mi-
nus honoratus: quippe uixit, angusti clauis paene
contentus; nec minora consequi potuit, sed non tam
concupiuit. hic speculatus est per summam quietem
ac dissimulationem, praecipitis consilia iuuenis, &
mira celeritate, nullaq. cum perturbatione aut re-
ram, aut hominum oppresso Lepido, immane noui,
ac resurrecturi belli civilis restinxit initium.
et ille quidem male consultorum poenas exsoluit.
Aequetur praedictae Calpurniae Antistii Serui-
lia, Lepidi uxor; quae, uiuo igni deuorato, prae-
maturam mortem immortalis nominis sui pensauit
memoria. Caesar autem, reuersus in Italiam, at-

que urbem occursum, quo favore omnium hominum, aetatum, ordinum exceptus sit; quae magnificentia triumphorum eius, quae fuerit munerum, ne in operis quidem iusti materia, nedum huius tam recisi, digne exprimi potest. Nihil deinde optare a dijs homines, nihil dii hominibus praestare possunt, nihil uoto concipi, nihil felicitate consummari, quod non Augustus, post reditum in Urbem, reip. populoq. Rom. terrarumq. orbi repraesentauit. Finita uicesimo anno bella ciuilia, sepulta externa, reuocata pax, sopitus ubique armorum furor; restituta uis legibus, iudiciis auctoritas, senatui maiestas; imperium magistratuum ad pristinum reductum modum; tantummodo octo praetoribus allekti duo; prisca illa, & antiqua reip. forma reuocata; redijt cultus agris, sacris honos, securitas hominibus, certa cuique rerum suarum possessio; leges emendatae utiliter, latae salubriter; senatus sine asperitate, nec sine seueritate lectus. Principes uiri, triumphisque & amplissimis honoribus functi, hortatu Principis, ad ornandam Urbem illekti sunt. Consulatus tantummodo usque ad undecimum, quem continuaret Caesar, cum saepe obnitens repugnasset, impetrari potuit. nam dictaturam, quam pertinaciter ei deferebat populus, tam constanter repulit. Bella sub imperatore gesta, pacatusq. uictoriis terrarum orbis, & tot extra Italiam, domiq. opera, omne aevi sui spatium impensurum in id solum opus scriptorem fatigans.

Nos

*felicitas
latens
in Augusto*

Nos, memores professionis, uniuersam imaginem principatus eius oculis, animisq. subiecimus. Sepultis, ut praediximus, bellis civilibus, coalescentibusq. reip. membris, & coram altero, quae tam longa armorum series lacerauerat: Dalmatia xx. & cc. rebellis, ad certam confessionem pacata est imperii; Alpes, feris, multisq. nationibus celebres, perdomitae; Hispaniae, nunc ipsius praesentia, nunc Agrippae, quem usque in tertium consulatum, & mox collegium tribuniciae potestatis, amicitia Principis euexerat, multo, uarioq. Marte pacatae. In quos prouincias cum initio, Scipione, & Sempronio Longo eos. primo anno secundi Punici, abhinc annos ccl. Romani exercitus missi essent, duce Cn. Scipione, Africani patruo, per annos cc. in his multo, mutuoq. ita certatum est sanguine, ut, amissis P. R. imperatoribus, exercitibusque, saepe contumelia, etiam nonnumquam periculum Romano inferretur imperio. Illae enim prouinciae Scipiones consumpserunt: illae contumelioso xx. annorum bello sub duce Viriatho maiores nostros exercuerunt: illae, terrore Numantini belli, populum R. concusserunt. in illis turpe Q. Pompeii foedus, turpiusq. Mancini senatus cum ignominia dediti imperatoris, rescidit: illa tot consulares, tot praetorios assumptit duces; patrumq. aetate, in tantum Sertorium armis extulit, ut per quinquennium diudicari non potuerit, Hispanis, Romanis ne in armis

plus

plus esset roboris, & uter populus alteri pariturus foret. Has igitur provincias, tam diffusas, tam frequentes, tam feras, ad eam pacem abhinc annos ferme L. perduxit Caesar Augustus: ut, quae maximis bellis numquam uacauerant, eae sub C. Antistio, ac deinde P. Silio legato, ceterisque, postea etiam latrociniis uacarent. Dum pacatur Occidens, ab Oriente, ac Rege Parthorum signa Romana, quae Crasso oppresso Orodes, quae Antonio pulso filius eius Phraates ceperant, Augusto remissa sunt: quod cognomen illi uiro Planci sententia consensu uniuersi senatus, populiq. R. indidit. Erant tamen, qui hunc felicissimum statum odissent. quippe L. Murena, & Fannius Caepio, diuersis moribus, (nam Murena sine hoc facinore potuit uideri bonus, Caepio & ante hoc erat pessimus) cum inissent occidendi Caesaris consilia, oppressi auctoritate publica, quod ui facere uoluerant, iure passi sunt. neque multo post Rufus Egnatius, per omnia gladiatori, quam senatori, propior, collecto in aedilitate fauore populi, quem exstinguendis priuata familia incendiis in dies auxerat, in tantum quidem, ut ei praeturam continuaret, mox etiam consulatum petere ausus; cum esset omni flagitiorum, scelerumq. conscientia mersus; nec melior illi res familiaris, quam mens, foret; aggregatis simillimis sibi, interimere Caesarem statuit, ut, quo saluo, saluus esse non poterat, eo sublato, moreretur. Quippe ita se mores habent, ut publica

congrua
ad Augustum

congrua
ad Augustum

ca quisque ruina malit occidere, quam sua proteri,
& idem passurus, minus conspici. Neque hic prio-
ribus in occultando felicior fuit: abditusq. carceri,
cum consciis facinoris, mortem, dignissimam uita
sua, obiit. Praeclarum excellentis uiri factum, C.
Sentii Saturnini, circa ea tempora consulis, ne
fraudetur memoria. Aberat in ordinandis Asiae,
Orientisq. rebus Caesar, circumferens terrarum
orbi praesentia sua pacis suae bona: tum Sentius
forte & solus, & absente Caesare cos. cum alia,
prisca seueritate, summaq. constantia, uetere con-
sulum more, ac seueritate gessisset, protraxisset
publicanorum fraudes, punisset auaritiam, reges-
sisset in aerarum pecunias publicas, tum in comi-
tiis habendis praecipuum egit consulem. nam &
quaesturam petentes, quos indignos iudicauit,
profiteri uetuit; & cum, id facturos se, perseue-
rarent, consularem, si in campum descendissent,
uindictam minatus est. et Egnatium, florentem
fauore publico, sperantemque, ut praeturam Ae-
dilitati, ita consulatum praeturae se iuncturum,
profiteri uetuit; & cum id non obtinuisset, iura-
uit, etiam si factus esset consul suffragiis populi,
tamen se eum non renunciaturum. Quod ego fa-
ctum cuilibet ueterum consulum gloriae comparan-
dum reor, nisi quod naturaliter, Audita uisis lan-
damus libentius; et praesentia, inuidia; praeterita,
ueneratione prosequimur; & his nos obrui, illis in-
strui credimus. Ante triennium fere, quam Eгна-
tianum

in libro
leg. sua
min

tianum scelus erumperet, circa Murenæ, Caepio-
nisq. coniurationis tempus, abhinc annos L. M.
Marcellus, sororis Augusti Octaviae filius, quem
homines ita, si quid accidisset Caesari, successorem
potentiae eius arbitrabantur futurum, ut tamen
id per M. Agrippam secure ei posse contingere nō
existimarent; magnificentissimo munere aedilita-
tis edito, decessit, admodum iuuenis, sane, ut
aiunt, ingenuarum uirtutum, laetusq. animi,
& ingenii, fortunaeque, in quam alebatur, ca-
pax. Post cuius obitum Agrippa, qui, sub specie
ministeriorum principalium profectus in Asiam,
ut fama loquitur, ob tacitas cum Marcello effensio-
nes, praesenti se subduxerat tempori; reuersus in-
de, filiam Caesaris Iuliam, quam in matrimonio
Marcellus habuerat, duxit uxorem; feminam ne-
que sibi, neque reip. felicitis uteri. Hoc tractu tem-
porum, Ti. Claudius Nero, quo primo, ut praec-
diximus, Liua, Drusi Claudiani filia, desponden-
te Nerone, cui ante nupta fuerat, Caesari nupse-
rat, innutritus caelestium praeceptorum discipli-
nis, iuuenis, genere, forma, celsitudine corporis,
optimis studiis, maximoq. ingenio instructissi-
mus, qui protinus quantus est, sperari potuerat,
uisusq. praetulerit principem; quæstor, unde-
uicesimum annum agens, capessere coepit remp.
maximamq. difficultatem annonae, ac rei frumen-
tariae inopiam ita Ostiae, atque in urbe, manda-
to uictrici, moderatus est; ut per id, quod agebat,
quando

lodi

quantus euasurus esset, eluceret. Nec multo post missus ab eodem uitrice cum exercitu ad uisendas, ordinandasque, quae sub Oriente sunt, prouincias, praecipuis omnium uirtutum experimētis in eo tractu editis, cum legionibus ingressus Armeniam, redacta ea in potestatem P. R. regnum eius Artaxasdi tradidit. cuius rex quoque Parthorum tantum nominis fama territus, liberos suos ad Caesarem misit obsides. Reuersum inde Neronem, Caesar haud mediocris belli molem experiri statuit, adiutore operis dato fratre ipsius Druso Claudio, quem intra Caesaris penates enixa erat Liuia. quippe uterque, diuisis partibus, Raetos, Vindelicosque adgressi, multis urbium, & castellorum oppugnationibus, necnon directaque quoque acie feliciter functi, gentes, locis tutissimas, aditu difficilissimas, numero frequentes, feritate truces, maiore cum periculo, quam damno Romani exercitus, plurimo cum earum sanguine, perdomuerunt. Ante quae tempora censura Planci, & Paulli acta inter discordiam, neque ipsi honori, neque reip. usui fuit: cum alteri uis censoris, alteri uita deesset: Paullus uix posset implere censorem, Plancus timere deberet, ne quidquam obicere posset adolescentibus, aut obicientes audire, quod non agnosceret senex. Mors deinde Agrippae (qui nouitatem suam multis rebus nobilitauerat, atque in hoc perduxerat, ut & Neronis esset socer; cuiusque liberos, nepotes suos, D. Augustus, praepositis

Cels.

sitis Caii, ac Lucii nominibus, adoptauerat) ad-
 mouit propius Neronem Caesari. quippe filia
 eius Iulia, quae fuerat Agrippae nupta, Neroni
 nupsit. Subinde bellum Pannonicum, quod, in-
 choatum Agrippa, Marcoq. Vinicio, auctu, eos.
 magnum, atroxque, & perquam vicinum immine-
 bat Italiae, per Neronem gestum est. Gentes Pan-
 noniorum, Dalmatarumq. nationes, situmq. regio-
 num, ac fluminum, numerumque & modum ui-
 rium, excelsissimasque, & multiplices eo bello ui-
 ctorias tanti imperatoris, alio loco explicabimus.
 Hoc opus seruet formam suam. Huius uictoriae
 compos Nero, ouans triumphauit. Sed, dum in
 hac parte imperii omnia geruntur prosperrime, acce-
 pta in Germania clades sub legato M. Lollio, homi-
 ne in omnia pecuniae, quam recte faciendi, cupi-
 diore, & inter summam uitiorum dissimulationem
 uitiosissimo; amissaq. legionis v. Aquila uo-
 cauit ab Vrbe in Gallias Caesarem. Cura deinde,
 atque onus Germanici belli delegata Druso Clau-
 dio, fratri Neronis, adolescenti tot tantarumq.
 uirtutum, quot & quantas natura mortalis reci-
 pit, uel industria percipit; cuius ingenium utrum-
 bellicis magis operibus, an civilibus suffecerit ar-
 tibus, in incerto est. Morum certe dulcedo, ac sua-
 uitas, & aduersus amicos aequa, ac par sui aesti-
 matio inimitabilis fuisse dicitur. nam pulchritudo
 corporis proxima fraternae fuit. Sed illum, ma-
 gna ex parte domitorem Germaniae, plurimo eius
 gentis

ludo di
 Druso

gentis uarijs in locis profuso sanguine, fatorum iniquitas, consulem, agentem annum tricesimum, rapiat. Moles deinde eius belli translata in Nerone est, quod is sua & uirtute, & fortuna administravit; peragratusq. uictor omnes partes Germaniae, sine ullo detrimento commissi exercitus, quod praecipue huic duci semper curae fuit; sic perdomuit eam, ut in formam paene stipendiariae redigeret prouinciae. Tum alter triumphus, cum altero consulatu, ei oblatus est. Dum ea, quae praediximus, in Pannonia, Germaniaq. geruntur, atrox in Thracia bellum ortum, omnibus eius gentis nationibus in arma accensis, L. Pisonis, quem hodieq. diligentissimum, atque eundem lenissimum securitatis urbanae custodem habemus, uirtus compressit. Quippe, legatus Caesaris, triennio cum his bellauit; gentesq. ferocissimas, plurimo cum earum excidio, nunc acie, nunc expugnationibus, in pristinum pacis redegit modum; eiusq. patratiōne, Asiae securitatem, Macedoniae pacem reddidit. De quo uiro hoc omnibus sentiendum ac praedicandum est, esse mores eius uigore, ac lenitate mixtissimos, & uix quemquam reperiri posse, qui aut otium ualidius diligat, aut facilius sufficiat negotio, & magis, quae agenda sunt, curet sine ulla ostentatione agendi. Breui interiecto spatio, Ti. Nero, duobus consulatibus, totidemq. triumphis actis, tribuniciae potestatis consortione aequatus Augusto, ciuium, post unum, (& hoc,

H quia

quia uolebat) eminentissimus , ducum maximus ,
 fama fortunaq. celeberrimus , & uere alterum
 reip. lumen, & caput, mira quadam, & incredibi-
 li, atque inenarrabili pietate, (cuius caussae mox
 detectae sunt) cum C. Caesar sumpsisset iam uiri-
 lem togā , Lucius itē maturus esset uiris, ne fulgor
 suus orientium iuuenum obstaret initijs , dissimu-
 lata caussa cōsiliij sui, commeatum ab socero, atque
 eodem uitrico, acquiescendi a continuatione labo-
 rum, petijt . Quis fuerit eo tempore ciuitatis ha-
 bitus, qui singulorum animi, quae digredientium a
 tanto uiro omnium lacrymae, quam paene ei patria
 manum iniecerit, iusto seruemus operi. Illud etiam
 in hoc transcursu dicendum est , ita septem annos
 Rhodi moratum , ut omnes , qui procoss. le-
 gatique, in transmarinas profecti provincias , ui-
 sendi eius gratia, ad quem cōuenientes, semper pri-
 * uatos illa maiestas priuata numquam fuit , fasces
 suos summiserint , fastique sint , otium eius ho-
 noratius imperio suo . Sensit terrarum orbis, digres-
 sum à custodia Neronem Urbis. nam & Parthus,
 desciscens a societate Romana, adiecit Armeniae
 manum, & Germania, auersis domitoris sui oculis,
 rebellauit . At in Vrbe , eo ipso anno, quo, magni-
 ficentissimi gladiatorij muneris , naumachiaeque
 spectaculis , D. Augustus , abhinc annos xxx. se,
 & Gallo Caninio cos. dedicato Martis templo, ani-
 mos, oculosque P. R. repleuerat , foeda dictu, memo-
 riaque horrenda in ipsius domo tempestas erupit .
 Quippe

Quippe filia eius Iulia, per omnia tãti parentis, ac uiri immemor, nihil, quod facere, aut pati turpiter posset femina, luxuria, libidine infectum reliquit; magnitudinemq. fortunae suae peccandi licentia metiebatur; quidquid liberet, pro licito iudicans. Tum Iulius Antonius, singulare exemplum clementiae Caesaris, uiolator eius domus, ipse sceleris à se commissi ultor fuit; quem, uicto eius patre, non tantum incolumitate donauerat, sed sacerdotio, praetura, consulatu, prouincijs, honoratum etiam matrimonio sororis suae filiae, in artissimam affinitatem receperat. Quinctiusq. Crispinus, singularem nequitiam supercilio truci protegens, & Appianus Claudius, & Sempronius Gracchus, ac Scipio, aliq. minoris nominis, utriusque ordinis uiri, quasi cuiuslibet uxore uiolata, poenas pependere; cum Caesaris filiam, & Neronis uiolassent coniugem. Iulia relegata in insulam, patriaeque, & parentum subducta oculis. quam tamen comitata mater Scribonia, uoluntarij exsiliij permansit comes. Breue ab hoc intercesserat spatium, cum C. Caesar, ante alijs prouincijs adsidendum obitis, in Syriam missus, conuento prius Ti. Nerone, cui omnem honorem, ut superiori, habuit, tam uarie se ibi gessit, ut nec laudaturum magna, nec uituperaturum mediocris materia deficiat, cum rege Parthorum iuvene excelsissimae insulae, quam amnis Euphrates ambiebat, aequato utriusque partis numero, coijt. Quod spectaculum stantis ex diuerso

H 2 hinc

hinc Romani, illinc Parthorum exercitus, cum
 duo inter se eminentissima imperiorum, & homi-
 num coirent capita, perquam clarum, & memo-
 rabile, sub initia stipendiorum meorum, tribuno
 militum mihi uisere contigit. quem militiae gra-
 dum ante sub patre tuo, M. Vinicio, & P. Silio
 auspicatus, in Thracia, Macedoniaeque, mox Acha-
 ia, Asiaeque, & omnibus ad Orientem usus pro-
 uincijs, & ore, atque utroque maris Pontici late-
 re, haud iniucunda tot rerum, locorum, gentium,
 urbium recordatione perfruor. Prior Parthus
 apud Caium in nostra ripa, posterior hic apud re-
 gem in hostili epulatus est. Quo tempore M. Lollij,
 quem ueluti moderatorem iuuentae filij sui Au-
 gustus esse uoluerat, perfida, & plena subdoli, ac
 uersuti animi consilia, per Parthum indicata, Cae-
 saris ira euulgauit: cuius mors intra paucos dies
 fortuita, an uoluntaria fuerit, ignoro. Sed, quam
 hunc decessisse laetati homines, tam paullo post
 obisse Censorinum in iisdem provincijs, grauitur tu-
 lit ciuitas, uirum demerendis hominibus genitum.
 Armeniam deinde ingressus, prima parte introi-
 tus prospere gessit; mox in colloquium (cui se te-
 mere crediderat) circa Artageram grauitur a quo-
 dam, nomine Adduo, uulneratus, ex eo, ut corpus
 minus habile, ita animum minus utilem reip. habe-
 re coepit. Nec defuit conuersatio hominum, uitia
 eius assentatione alentium. etenim semper magnae
 fortunae comes adest Adulatio: per quae eo du-
 ctus

Etus erat, ut in ultimo, ac remotissimo terrarum orbis angulo consenescere, quam Romam regredi, mallet. Diu reluctatus, inuitusq. reuertens in Italiam, in urbe Lyciae (Limyram nominant) morbo obiit; cum ante annum ferme quinquagesimum Caesar, frater eius, Hispanias petens, Massiliae decessisset. Sed fortuna, quae subduxerat spem magni nominis, iam tum reip. sua praesidia reddiderat. quippe ante utriusque horum obitum, patre tuo P. Vinicio cos. Ti. Nero, reuersus Rhodo, incredibili laetitia patriam repleuerat. Non est diu cunctatus Caesar Augustus. neque enim quae dus erat, quē legeret; sed legendus, qui eminebat. Itaque, quod post Lucij mortem, adhuc Caio uiuo, facere uoluerat, eoq. uehementer repugnante Nerone, erat inhibitus, post utriusque adolescentiū obitum facere perseuerauit, ut & tribuniciae potestatis consortionem Neroni constitueret, multum quidem eo cum domi, tum in senatu recusante, & eum Aelio Cato Sentio cos. V. Kalend. Iul. post V. C. annis DCCLIV. abhinc annis XXVII. adoptaret. Laetitiam illius diei, concursumq. ciuitatis, & uota paene inferentium caelo manus, spemq. conceptae perpetuae securitatis, aeternitatisq. Romani imperij, nix in illo iusto opere abunde persequi poterimus, nedum hic implere tētemus. id unū dixisse iuuat, quā ille omnibus fuerit carus. tū refulsit certa spes liberorū parentibus, uiris matrimoniorum, dominis patrimonij, omnibus homi-

Cestria

H 3 nibus,

nibus, salutis, quietis, pacis, tranquillitatis; adeo, ut nec plus sperari potuerit, nec spei responderi felicius. Adoptatus eadē die etiam M. Agrippa, quem, post mortem Agrippae, Iulia enixa erat. sed in Neronis adoptione illud adiectum, his ipsis Caesaris uerbis: Hoc, inquit, reip. causa facio. Non diu uindictam, custodemq. imperij sui morata in Vrbe patria, protinus in Germaniam misit; ubi ante triennium sub M. Vinicio, auo tuo, clarissimo uiro, immensum exarserat bellum. erat & ab eo quibusdam in locis gestum, quibusdam sustentatum feliciter, eoq. nomine decreta ei cum speciosissima inscriptione operum ornamenta triumphalia. Hoc tempus me, functum ante tribunatu castrorum, Ti. Caesaris militem fecit. quippe, protinus ab adoptione missus cum eo praefectus equitum in Germaniam, successor officij patris mei, caelestissimorum eius operum per annos continuos IX. praefectus, aut legatus, spectator, & pro capitu mediocritatis meae, adiutor fui. Neque illi spectaculo, quo fructus sum simile condicio mortalis recipere uidetur mihi; cum per celeberrimam Italiae partem, tractum omnem Galliae prouinciarum, uerterem imperatorem, & ante meritis, ac uiribus, quam nomine, Caesarem reuisentes, sibi quisque, quam illi, gratularentur plenius. At uero militum conspectu eius elicite gaudio lacrymae, alacritasque, & salutationis noua quaedam exultatio, & contingendi manum cupiditas, non continentium protinus,

protinus, quin adijcerent, *Videmus te, imperator,*
saluum recepimus; ac deinde, *Ego tecum, impe-*
rator, in *Armenia*, ego in *Raetia* fui: ego a te in
Vindelicis, ego in *Pannonia*, ego in *Germania* do-
natus sum; neque uerbis exprimi, & fortasse uix
mereri fidem potest. Intrata protinus *Germania*,
subacti *Caninefates*, *Attuari*, *Brueteri*, recepti
Cherusci gentes, & amnis, mox nostra clade no-
bilis, transitus *Visurgis*: penetrata ulteriora, cum
omnem partem asperrimi, & periculosissimi belli
Caesar uindicaret, in ijs, quae minoris erant discri-
minis, *Sentium Saturninum*, qui tum legatus pa-
tris eius in *Germania* fuerat, praefecisset; uirum
multiplicem in uirtutibus, nauum, agilem, proui-
dum, militariumq. officiorum patientem, ac peri-
tum pariter, sed eundem, ubi negotia fecissent lo-
cum otio, liberaliter, lauteq. eo abutentem; ita ta-
men, ut eum splendidum, ac hilarem potius, quam
luxuriosum, aut desidem, diceres. de cuius uiri
claro, celebriq. consulatu praediximus. *Anni* eius
aestiuus, usque in mensem *Decembrem* perducta,
immanis emolumentum fecere uictoriae. *Pietas*
sua *Caesarem*, paene obstructis hieme alpibus, in
urbem traxit, ad tutelam imperij: eum ueris initio
reduxit in *Germaniam*; in cuius medijs finibus, ad
caput *Iuliae fluminis*, hiberna digrediens prin-
ceps locauerat. Pro dijs boni, quanti uoluminis
opera insequenti aestate, sub duce *Tiberio Caesare*,
gesimus. Perlustrata armis tota *Germania* est.

H 4 *Vittae*

Victae gentes, paene nominibus incognitae. Re-
ceptae Cauchorum nationes. omnis eorum iuuen-
tus, infinita numero, immensa corporibus, situ lo-
corum tutissima, traditis armis, una cum ducibus
suis, saepta fulgenti, armatoq. militum nostrorum
agmine, ante imperatoris procubuit tribunal. Fra-
cti Langobardi; gens, etiam Germana feritate fe-
rocior, Denique, quod numquam antea spe conce-
ptum, nedum opere tentatum erat, ad quadringen-
tesimum miliarium, a Rheno usque ad flumen Al-
bim, qui Senonum Hermundorumq. fines praeter-
fluit, Romanus cum signis perductus exercitus,
& eodem, mira felicitate, & cura ducis, tempo-
rum quoque observantia, classis, quae Oceani cir-
cumnauigauerat sinus, ab inaudito, atque incogni-
to ante mari flumine Albi subuecta, plurimarum
gentium uictoria, cum abundantissima rerum o-
mnium copia exercitui, Caesariq. se iunxit. Non tem-
pero mihi, quin tantae rerum magnitudini hoc, qua-
lecumque est, inseram. Cum citeriorem ripam prae-
dicti fluminis castris occupassemus, & ulterior ar-
mata hostium iuuentute fulgeret, sub omnem mo-
tum nostrarum nauium protinus refugientium,
unus e barbaris, aetate senior, corpore excellens,
dignitate, quantum ostendebat cultus, eminens, ca-
uatum, ut illis mos est, ex materia conscendit al-
ueum, solusq. id nauigii genus temperans, ad me-
dium processit fluminis; & petiit, liceret sibi, sine
periculo, in eam, quam armis tenebamus, egredi
ripam,

ripam, ac uidere Caesarem. Data petenti facultas. Tum, appulso lintre, & diu tacitus contemplatus Caesarem, Nostra quidem, inquit, furit iuuentus, quae cum uestrum numen absentium colat, praesentium potius arma metuit, quam sequitur fidem. sed ego, beneficio, ac permissu tuo, Caesar, quos ante audiebam, hodie uidi deos: nec feliciorem ullum uitae meae aut optavi, aut sensi diem. Impetratoque, ut manum contingeret, reuersus in nauiculam, sine fine respectans Caesarem, ripae suorum appulsus est. Victor omnium gentium, locorumque, quos adierat, Caesar, cum incolumi, inuiolatoque, & semel tantummodo, magna cum clade hostium, fraude eorum tentato exercitu, in hiberna legiones reduxit; eadem, qua priore anno, festinatione urbem petens. Nihil erat iam in Germania, quod uinci posset, praeter gentem Marcomannorum; quae, Maroboduus duce, excita sedibus suis, atque in inferiora refugiens, incinctos Hercinae siluae campos incolebat. Nulla festinatio huius uiri mentionem transgredi debet. Maroboduus, genere nobilis, corpore praeualens, animo ferox, natione magis, quam ratione, barbarus, non tumultuariū, neque fortuitum, neque mobilem, & ex uoluntate parentium constantem inter suos occupauit principatum; sed, certum imperium, uimque regiam complexus animo, statuit, auocata procul a Romanis gente sua, eo progredi; ubi, cum propter potentia

ra arma refugisset, sua faceret potentissima. Occupatis igitur, quos praediximus, locis, finitimos omnes aut bello domuit, aut condicionibus iuris sui fecit. Corpus suum custoditum, imperium, perpetuis exercitiis, paene ad Romanae disciplinae formam redactum, breui in eminens, & nostro quoque imperio timendum perduxit fastigium; gerebatq. se ita aduersus Romanos, ut neque bello nos laceggeret, & si laceggeretur, superesse sibi uim, ac uoluntatem resistendi declararet. Legati, quos mittebat ad Caesares, interdum ut supplicem commendabant, interdum ut pro pari loquebantur. Gentibus, hominibusq. a nobis desciscientibus erat apud eum perfugium; totumq. ex male dissimulato agebat aemulum; exercitumque, quem Lxx. millium peditum, quattuor equitum, fecerat, assiduus aduersus finitimos bellis exercendo, maiori, quam quod habebat, operi praeparabat. Eratq. etiam eo timendus, quod, cum Germaniam ad laeuam, & in fronte, Pannoniam ad dextram, a tergo sedium suarum haberet Noricos, tanquam in omnes semper uenturus, ab omnibus timebatur. Nec securam incrementi sui patiebatur esse Italiam: quippe cum a summis Alpium iugis, quae finem Italiae terminant, initium eius finium haud multo plus cc millibus passuum abesset. Hunc uirum, & hanc regionem proximo anno diuersis e partibus Ti. Caesar aggredi statuit. Sentionio Saturnino mandatum, ut per Cattos, excisis
conti-

cōtinētibus Herciniae siluis, legiones Boiohoemū
 (id regioni, quam incolebat Maroboduus, nomen
 est) ipse a Carnunto, qui locus Norici Regni pro-
 ximus ab hac parte erat, exercitum, qui in Illyri-
 co merebat, ducere in Marcomānos orsus est. Rū-
 pit, interdum moratur proposita hominum, Fortu-
 na. Praeparauerat iam hiberna Caesar ad Da-
 nubium, admotoq. exercitu non plus, quam v.
 dierum iter a primis hostium, Saturninum admo-
 ueri placuerat. paene aequali diuisae interuallo
 ab hoste, intra paucos dies in praedicto loco cum
 Caesare iuncturae erant; cum uniuerſa Panno-
 nia, insolens longe pacis bonis, & adulta uiribus
 Dalmatia, omnibus tractus eius gentibus in socie-
 tatem adductis, ex constituto arma corripuit. Tū
 necessaria gloriosis praeposita; neque tutum ui-
 sum, abdito in interiora exercitu, uacuam tam ui-
 cino hosti relinquere Italiam. Gentium, nationum-
 que, quae rebellauerant, omnis numerus amplius
 DCCC. millibus explebat. CC. fere peditum col-
 ligebantur, armis habilia, equitum VIIII. cuius
 immensae multitudinis, parentis acerrimis, ac
 peritissimis ducibus, pars petere Italiam decreue-
 rat, iunctam sibi Nauporti, ac Tergestis confinio;
 pars in Macedoniam eruperat; pars suis sedibus
 praesidium esse destinauerat. Proxima duobus
 Batonibus, ac Pinneri ducibus auctoritas erat. In
 omnibus autem Pannoniis non disciplinae tantum
 modo, sed linguae quoque notitia Romanae; ple-
 risque

fortune

risque etiam litterarū usus, & familiaris animo-
 rum erat exercitatio. Itaque, hercules, nulla um-
 quam natio tam mature consilio belli bellum iun-
 xit, ac decreta patrauit. oppressi ciues Romani,
 trucidati negotiatores, magnus uexillariorum nu-
 merus, ad internecionem, ea in regione, quae plu-
 rimum ab Imperatore aberat, caesus. occupata
 armis Macedonia; omnia, & in omnibus locis,
 igni, ferroq. uastata: quia tantus etiam huius
 belli metus fuit, ut stabilem illum, & firmatum tā-
 torum bellorum experientia, Caesaris Augusti
 animum quateret, atque terreret. Habiti itaque
 delectus, reuocati undique omnes ueterani, uiri,
 feminaeq. ex censu libertinum coactae dare mili-
 tem. Audita in senatu uox principis, Decimo die,
 ni caueretur, posse hostem in urbis Romae ueni-
 re conspectum. Senatorum, equitumq. Romano-
 rum exactae ad id bellum operae pollicitae. O-
 mnia haec frustra praeparassemus, nisi, qui illa re-
 geret, fuisset. Itaque, ut praesidium militū, resp.
 ab Augusto ducem in bellum poposcit Tiberium.
 Habuit in hoc quoque bello mediocritas nostra
 speciosi ministri locum. Finita equestri militia, de-
 signatus quaestor, necdum senator aequatus sena-
 toribus, & iam designatis tribunis pl. partē exer-
 citus ab Vrbe, traditi ab Augusto, perduxit ad fi-
 lium eius: in quaestura deinde, remissa sorte pro-
 uinciae, legatus eiusdem ad eundem missus, quas
 nos primo anno acies hostium uidimus? quantis,
 pru-

prudencia ducis, opportunitatibus, furentes eorum vires uniuersas euasimus artibus? quanto cum temperamento simul utilitatis res auctoritate Imperatoris agi uidimus? qua prudentia hiberna disposita sunt? quāto opere, inclusus custodiis exercitus nostri, ne qua posset erumpere, inopsq. copiarum, & intra se furens, uiribus hostis elanguesceret? Felix euentu, forte conatu, prima aestate belli Messallini opus mandandum est memoriae; qui uir, animo etiam, quam gente, nobilior, dignissimus, qui & patrem Cornuini habuisset, & cognomen suum Cottae fratri relinqueret, praepositus Illyrico, subita rebellione, cum semiplena legione uicesima, circumdatus hostili exercitu, amplius XX. hostium fudit, fugauitque, & ob id ornamentis triumphalibus honoratus est. Ita placebat barbaris numerus suus, ita fiducia uirium, ut, ubicumque Caesar esset, nihil in se reponerent. pars exercitus eorum proposita ipsi duci, & ad arbitrium, utilitatemq. nostram macerata, perductaq. ad exitiabilem famem, neque instantem sustinere, neque facientibus copiam pugnandi, dirigentibusq. aciem, ausa congredi, occupato monte Claudio, munitione se defendit. At ea pars, quae obuiam se effuderat exercitui, quem A. Caecina, & Siluanus Plautius consulares ex transmarinis adducebant prouinciis, circumfusa v. legionibus nostris, auxiliaribusque, & equitatu regio, (quippe magna Thracū manu iunctus praedictis

Caecina
Capitulum

dictis ducibus Moetalces, Thraciae rex, in adiutorium eius belli secum trahebat) paene exitiabilem omnibus cladem intulit. Fugata regionum equestres acies, fugatae alae, conuersae cohortes sunt. apud signa quoque legionum trepidatum, sed Romana uirtus militis plus eo tempore uindicatum gloriae, quam ducibus, reliquit: qui, multum amore imperatoris sui crepantes, ante in hostem inciderunt, quam per exploratores, ubi hostis esset, cognoscerent. Iam igitur, in dubiis rebus semetipsae legiones adhortatae, iugulatis ab hoste quibusdā tribunis militum, interempto praefecto castrorum, praefectisq. cohortium, non incruentis centurionibus, quibus etiam primi ordines cecidere, inuasere hostes: nec sustinuisse contenti, perrupta eorum acie, ex insperato uictoriam uindicauerunt.

Hoc fere tempore Agrippa, qui eodem die, quo Tiberius, adoptatus ab auo suo naturali erat, & iam ante biennium, qualis esset, apparere coeperat, mira prauitate animi, atque ingenii in praecipitia conuersus, patris, atque eiusdem aui sui animum alienauit sibi; moxque, crescentibus in dies uitiis, dignum furore suo habuit exitum. Accipe nunc, M. Vinici, tantum in bello ducem, quantum in pace uides principem. In multis exercitibus, quiq. sub Caesare fuerant, quiq. ad eum uenerant, contractisq. in una castra decem legionibus, LXX. amplius cohortibus, XIV. sed pluribus, quam decem

tem ueteranorum millibus, ad hoc magno uoluntariorum numero, frequentiq. equite regio; tanto denique exercitu, quātus nullo umquam loco post bella fuerat ciuilia, omnes eo ipso laeti erant, maximamq. fiduciam uictoriae in numero reponebāt.

At imperator optimus, eorum, quae agebat, iudex, & utilia speciosis praeferens, quodq. semper eum facientem uidi, in omnibus bellis, quae probanda essent, non quae utique probarentur, sequens, paucis diebus exercitum, qui uenerat ad refouendas ex itinere eius uires, moratus; cum eū maiorem, quam ut temperari posset, neque habilem gubernaculo cerneret, dimittere statuit: prosecutusq. longo, & perquam laborioso itinere, cuius difficultas narrari uix potest, ut neque uniuersos quisquam auderet aggredi, & partē digredientiū suorū quisque metu finīū uniuersi tētare nō possent, remisit eo, unde uenerant. & ipse, asperrimae hiemis initio regressus Sisciā, legatos, inter quos ipsi fuimus, partitis praefecit hibernis. O rem dictu non eminentem, sed solida, ueraq. uirtute, atque utilitate maximam, experientia suauissimam, humanitate singularem. Per omne belli Germanici, Pannoniciq. tempus, nemo e nobis, gradum uestrum aut praecedentibus, aut sequentibus, imbecillus fuit, cuius salus, ac ualetudo non ita sustentaretur Caesaris cura, tamquā distractissimus ille tantorū onerū mole huic uni negotio uacaret animus. Erat desideratibus paratum iūctū uehiculū;

leuca

gratia
in capite

codex
summarie
in capite

lectica eius publicata, cuius beneficium cum alii, tum ego sensi. Iam medici, iam apparatus cibi, iam in hoc solum importatum instrumentum balinei, nullius non succurrit ualeitudini. Domus tantum, ac domestici deerant; ceterum nihil, quod ab illis aut praestari, aut desiderari posset. Adhuc iam illud, quod, quisquis illis temporibus interfuit, (ut alia, quae retuli) agnosceret protinus. Solus semper equo uectus est; solus cum ijs, quos inuitauerat, maiore parte aestiuarum expeditionum, cenauit sedens; non sequentibus disciplinam, quatenus exemplo non nocebatur, ignouit; admonitio frequens inerat, & castigatio, uindicta rarissima; agebatq. medium, plurima dissimulantis, aliqua inhibentis. Hiems emolumentum patrati belli contulit. sed insequenti aestate omnis Pannonia, reliquiis totius belli in Dalmatia manentibus, pacem petiit. Ferocem illam tot millium iuuentutem, paullo ante seruitutem minatam Italiae, conferentem arma, quibus usa erat apud flumen nomine Bathinum, prosternentemq. se uniuersam genibus imperatoris, Batonemque, & Pinetem, excelsissimos duces, captum alterum, alterum deditum, iustis uoluminibus ordine narrabimus, ut spero. Autumno uictor in hiberna reducitur exercitus, cuius omnibus copiis a Caesare M. Lepidus praefectus est, uir nominis, ac fortunae eorum proximis, quem in quantum quisque aut cognoscere, aut intelligere potuit, in tantum miratur, ac diligit,

git, tantorumq. nominum, quibus ortus est, ornamentum iudicat. Caesar ad alteram Belli Delmatici molem animum, atque arma contulit. in qua regione quali adiutore, legatoq. fratre meo, Magio Celere Velleiano, usus sit, ipsius, patrisq. eius praedicatione testatum est, & amplissimorum honorum, quibus triumphans eum Caesar donauit. signat memoria. Initio aestatis Lepidus, educto hibernis exercitu, per gentes integras, immunesq. ad huc clade belli, & eo feroces, ac truce tendens ad Tiberium imperatorem, & cum difficultate locorum, & cum ui hostium luctatus, magna cum clade obsistit, excisis agris, exustis aedificiis, caesis uiris, laetus uictoria, praedaeq. onustus, peruenit ad Caesarem; & ob ea, quae si proprijs gessisset auspicijs, triumphare debuerat, ornamentis triumphalibus, consentiente cum iudicio principum uoluntate senatus, donatus est. Illa aestas maximi belli consummauit effectus. quippe Daorisi, & Desitiates Delmatae, situ locorum, ac montium, ingeniorum ferocia, mira etiam pugnandi scientia, & praecipue angustijs saltuum paene inexpugnabiles, non iam ductu, sed manibus, atque armis ipsius Caesaris tandem pacati sunt, cum paene funditus euersi forent. Nihil in hoc tanto bello, nihil in Germania aut uidere maius, aut mirari magis potui, quam quod imperatori numquam adeo ulla opportuna uisa est uictoriae occasio, quam damno amissi pensaret militis. semperq. uisum est gloriosum, quod esset
I tutissimum;

tutissimum; & ante conscientiae, quā famae, con-
 sultum; nec umquam consilia ducis iudicio exerci-
 tus, sed exercitus providentia ducis reclusus est. Ma-
 gna in Bello Delmatico experimenta uirtutis, in
 multos, ac difficiles locos praemissus Germanicus
 dedit; celebris etiā opera diligenti Q. Iulius Postu-
 mus, uir consularis, praepositus Delmatiae, or-
 namenta meruit triūphalia: quē honorem ante pau-
 cos annos Passienus, & Cossus, uiri quibusdam di-
 uersis uirtutibus celebres, in Africa meruerant.
 Sed Cossus uictoriae testimoniū etiam in cognomē
 filij contulit, adolescētis in omniū uirtutū exempla
 geniti. At Postumi operū L. Apronius particeps,
 illa quoque militia eos, quos mox cōsecutus est, ho-
 nores excellenti uirtute meruit. Utinam non maio-
 ribus experimentis testatū esset, quantum in omni
 re Fortuna posset; sed in hoc quoque genere abun-
 de agnosci uis eius potest. nam & Seianus, uir an-
 tiquissimi moris, & priscam grauitatem semper hu-
 manitate temperans, in Germania, Illyricoque, &
 mox in Africa, splendidissimis functus ministerijs,
 non merito, sed materia adipiscendi triumphalia,
 defectus est. Et A. Licinius Nerva Silianus, P. Si-
 lij filius, quem uirum, ne qui intellexit quidē, abun-
 de miratus est, ne nihil optimo ciui, simplicissimo
 duci perisset, praereptus immature, & fructu am-
 plissimae principis amicitiae, & cōsummatione eue-
 ctus in altissimum, paternumq. fastigium imaginis,
 defectus est. Horum uirorū mentione si quis quae-
 sisse

fortuna

fisse me dicet locum, fatentem arguet. neque enim ius-
tus sine mendacio Candor apud bonos crimini est.
Tantum quod ultimā imposuerat Pannonico, ac Del-
matico Bello Caesar manum cum, intra quinque con-
summati tanti operis dies, funestae ex Germania epi-
stolae, caesi Vari, trucidatarūq. legionū trium, toti-
demq. alarum & sex cohortium, uelut in hoc saltē
tantummodo indulgente nobis fortuna, ne occupato
duce, et caussa persona moram exigit. Varus Quinti-
lius, illustri magis, quam nobili, ortus familia, uir in-
genio mitis, moribus quietus, ut corpore, & animo
immobilior, otio magis castrorū, quam bellicae assue-
tus militiae; pecuniae uero quam non cōtempitor, Sy-
ria, cui praefuerat, declarauit; quā pauper diuitē in-
gressus, diues pauperem reliquit: is cum exercitui,
qui erat in Germania, praecesset, concepit esse homi-
nes, qui nihil, praeter uocē, mēbraque, haberent ho-
minū; quiq. gladijs domari nō poterāt, posse iure mul-
ceri. Quo proposito mediā ingressus Germaniā, uelut
inter uiros, pacis gaudentes dulcedine, iurisdictio-
nibus, agēdoq. pro tribunali ordine, trahebat aestiua.
At illi, quod, nisi expertus, uix credebat, in summa
feritate uersutissimi, natūq. mēdacio genus, simulan-
tes fictas litiū series, et nūc prouocātes alter alterū
iniuria, nūc agētes gratias, quod eas Romana iusti-
tia finiret, feritasq. sua, nouitate incognitae discipli-
nae, mitesceret, et solita armis discerni iure termina-
rētur, in summā socordiā perduxere Quintiliū, usq.
eo, ut se praetorē urbanū in foro iudicare, nō in me-

dijs Germaniae finibus exercitui praeesse crederet.
 Tum iuuenis, genere nobilis, manu fortis, sensu ce-
 ler, ultra barbarum promptus ingenio, nomine Ar-
 minius, Sigimeri, principis gentis eius, filius, ardorē
 animi uultu, oculisq. praeferēs, assiduus militiae no-
 strae prioris comes, & iam ciuitatis Romanae ius,
 equestrēq. consecutus gradum. segnitia ducis in oc-
 casionem sceleris usus est; haud imprudenter specu-
 latus, neminem celerius opprimi, quā qui nihil time-
 ret; & frequentissimum initium esse calamitatis, Se-
 curitatem. Primo igitur paucos, mox plures in socie-
 tatem consiliū recipit; opprimi posse Romanos, & di-
 cit, & persuadet; decretis facta iungit; tempus insi-
 diarum constituit. Id Varo per uirum eius gentis fi-
 delē, clariq. nominis Segesten indicatur: sed praeua-
 lebant iam fata consilijs, omnemq. animi eius aciem
 praestinxerāt. Quippe ita se res habet, ut plerūque,
 qui fortunam mutaturus est, consilia corrumpat, ef-
 ficiatque, quod miserrimū est, ut, quod accidit, id etiā
 merito accidisse uideatur, & casus in culpam trans-
 leat. Negat itaque se credere, spemq. in se beneuo-
 ēriae ex merito aestimare profitetur. Nec diutius,
 post primum indicem, secundo relictus locus. Ordinē
 atrocissimae calamitatis, qua nulla, post Crassi in
 Parthis damnū, in externis gentibus grauior Roma-
 nis fuit, iustis uoluminibus, ut alij, ita nos conabi-
 mur exponere. Nunc summa deslenda est. Exercitus
 omnium fortissimus, disciplina, manu, experientiaq.
 bellorum inter Romanos milites princeps, marcore
 ducis,

ducis, perfidia hostis, iniquitate fortunae circumuen-
tus; cum ne pugnandi quidem egregie occasio, in quā
tum uoluerant, data esset miseris, castigatis etiam
quibusdam graui poena, quia Romanis & armis, &
animis usi fuissent, inclusus siluis, paludibus, insidijs
ab eo hoste ad internecionē trucidatus est, quem ita
semper more pecudum trucidauerat, ut uitam, aut
mortem eius nunc ira, nunc uenia temperaret. Duci
plus ad moriendum, quam ad pugnandū, animi fuit.
quippe, paterni, auitiq. exempli successor, se ipse trās-
fixit. At e praefectis castrorum duobus quam cla-
rum exemplum L. Eggius, tam turpe Ceionius prodi-
dit; qui, cum longe maximā partē absumpsisset acies,
auctor deditiois, supplicio, quam proelio, mori ma-
luit. At Volumnius, legatus Vari, cetera quietus, ac
probus, diri auctor exempli, spoliatum equite pedi-
tem relinquēs, fuga cum alis Rhenū petere ingressus
est; quod factū eius Fortuna ulta est. non enim deser-
tis superfuit, sed desertor occidit. Vari corpus semi-
ustum hostilis lacerauerat feritas; caput eius, ab-
scissum, latumq. ad Maroboduū, & ab eo missum ad
Caesarem, gentilicij tandē tumuli sepultura honora-
tum est. His auditis, reuolat ad patrē Caesar: perpe-
tuus patronus Romani Imperij, assuetā sibi caussam
suscipit. Mittitur ad Germaniam, Gallias confirmat,
disponit exercitus, praesidia munit, se magnitudine
sua, non fiducia hostium, metiens, qui Cimbricā, Teu-
tonicamq. militiam Italiae minabantur; ultra Rhe-
num, cum exercitu, transgreditur. Arminio territo,

quem arguisse pater, & patria contenti erant pene-
 trat interius, aperit limites, uastat agros, urit domos,
 fundit obuios; maximaq. cum gloria, incolumi o-
 mnium, quos transduxerat, numero, in hiberna reuer-
 titur. Reddatur uerum L. Asprenati testimoniū; qui,
 legatus sub auunculo suo Varo militans, naua, uiri-
 liq. opera duarum legionum, quibus praeerat, exer-
 citum immunē tanta calamitate seruauit; matureq.
 ad inferiora hiberna descendēdo, uacillantium etiā
 cis Rhenum sitarum gentium animos confirmauit.
 Sunt tamen, qui, ut uiuos ab eo uindicatos, ita ingu-
 laterū sub Varo occupata crediderint patrimonia,
 hereditatemq. excisi exercitus, in quātum uoluerit,
 ab eo aditam. Iucij etiā Caeditij, praefecti castrorū,
 eorumque, qui, una circūdati Alifone, in mensis Ger-
 manorum copijs obsidebantur, laudanda uirtus est;
 qui, omnibus difficultatibus superatis, quas inopia
 rerum intolerabiles, uis hostium faciebat inexsupe-
 rabiles, nec temerario consilio, nec segni prouidentia
 uisi speculatiq. opportunitatē, ferro sibi ad suos pe-
 perere reditum. Ex quo apparet, Varum, sane gra-
 uem & bonae uoluntatis uirum, magis imperatoris
 defectum consilio, quam uirtute destitutum militum,
 se, magnificentissimumq. perdidisse exercitum. Cum
 in captiuos saeuiretur a Germanis, praeclari faci-
 noris auctor fuit Caldus Coelius, uetustate familiae
 suae dignissimus; qui, complexus catenarum, quibus
 uinctus erat, seriem, ita illas inlisit capiti suo, ut pro-
 tinus pariter sanguinis, cerebriq. profluuio expira-
 ret.

ret. Eadem & uirtus, & fortuna subsequenti tēpore
ingressa animam Imperatoris Tiberij fuit, quae in-
itio fuerat; qui, concussis hostium uiribus, classicis,
peditumq. expeditionibus, cū res Galliarum maxi-
mae molis, accensasq. plebis Viennensium dissensio-
nes, coercitione magis, quam poena, molisset; & se-
natus populusq. Rom. postulante patre eius, ut
aequum ei ius in omnibus prouincijs, exercitibusq.
esset, quam erat ipsi, decreto complexus esset: (et-
enim absurdum erat, nō esse sub illo, quae ab illo uin-
dicabantur; & qui ad opem ferendam primus erat,
ad uindictandum honorem non iudicari parem) in
Urbem reuersus, iam pridem debitum, sed continua-
tione bellorum dilatum, ex Pannonijs, Delmatisq.
egit triumphum. cuius magnificentiam quis miretur
in Caesare? fortunae uero quis non miretur indulgē-
tiam? quippe omnes eminentissimos hostium duces
occisos fama narrauit, sed uinctos triumphus osten-
dit. quem mihi, fratriq. meo, inter praecipuos, prae-
cipuisq. donis adornatos uiros, comitari contigit.
Quis non inter reliqua, quibus singularis moderatio
Ti. Caesaris elucet, atque eminet, hoc quoque mire-
tur, quod, cū sine ulla dubitatione septem triumphos
meruerit, tribus contentus fuerit? Quis enim dubi-
tare potest, quin ex Armenia recepta, & ex rege ei
praeposito, cuius capiti insigne regiū sua manu impo-
suerat, ordinatisq. rebus Orientis, ouans triumphare
debuerit? & Vindelicorum, Raetorumq. uictor,
curru Urbē ingredi? fractis deinde post adoptionē,

continua triennij militia, Germaniae uiribus, idem
 illi honor & deferendus, & recipiendus fuerit?
 & post cladem, sub Varo acceptam, ocius prosperi
 mo rerum euētu, eadē excisa Germania, triumphum
 summi ducis adornare debuerit? Sed in hoc uiro, ne-
 scias, utrum magis mireris, quod laborum, periculo-
 rumq. semper excessit modum, an quod honorum tē-
 perauit. Venitur ad tempus, in quo fuit plurimum
 metus. quippe Caesar Augustus, cum Germanicum,
 nepotem suum, reliqua belli patraturum, misisset in
 Germaniam, Tiberium autem filiū missurus esset in
 Illyricū, ad firmāda pace, quae bello subegerat, pro-
 sequens eum, simulq. interfuturus athletarum certa-
 minis ludicro, quod eius honori sacratum a Neapo-
 litanis est, processit in Campaniam: quamquam iam
 motus imbecillitatis, inclinataeq. in deterius princi-
 pia ualitudinis senserat; tamen obnitente ui animi,
 prosecutus filium, digressusq. ab eo Beneuenti, ipse
 Nolā petiit; & ingrauescente in dies ualitudine,
 cum sciret, quis, uolenti omnia post se salua remane-
 re, accersendus foret, festināter reuocauit filium. ille
 ad patrem patriae expectato reuolauit maturius.
 Tum securū se Augustus praedicans, circūfususq.
 amplexibus Tiberij sui, commendans illi sua, atque
 ipsius opera, nec quidquam iam de fine, si fata posce-
 rent, recusans, subrefectus primo conspectu, allo-
 quioq. carissimi sibi spiritus, mox, cum omnē curam
 fata uincerēt, in sua resolutus initia, Pompeio, Ap-
 puleioq. c. s. septuagesimosexto anno, animā caele-
 stem

stem caelo reddidit. Quid tunc homines timuerint, quae senatus trepidatio, quae populi confusio, quis orbis metus, in quam arto salutis, exitiūq. fuerimus confinio, neque mihi, tam festinanti, exprimere uacat; neque, cui uacat, potest. Id solum uoce publica dixisse habeo: Cuius urbis ruinam timueramus, eam ne commotā quidem sensimus. tantaq. unius uiri maiestas fuit, ut nec bonis, neque contra malos opus armis foret. Vna tamen ueluti luctatio ciuitatis fuit, pugnantis cum Caesare senatus populiq. Romani, ut stationi paternae succederet; illius ut potius aequalem ciuem, quam eminentem liceret agere principem. tandem magis ratione, quam honore, uictus est; cum, quidquid tuendum non suscepisset, perituum uideret. soli. huic contigit, paene diutius recusare principatum, quam, ut occuparent eum, alij armis pugnauerant. Post redditum caelo patrem, et corpus eius humanis honoribus, nomen diuinis honoratum, primum principalium eius operū fuit, Ordinatio comitiorum; quam, manu sua scriptam, D. Augustus reliquerat. Quo tempore mihi, fratriq. meo, candidatis Caesaris, proxime a nobilissimis, ac sacerdotibus uiris, destinari praetoribus contigit, consecutis, ut neque post nos quemquam D. Augustus, neque ante nos Caesar commendaret Tiberius. Tulit protinus & uoti, & consilij sui pretium resp. neque diu latuit, aut quid, non impetrando, passuri fuissimus; aut quid, impetrando, profecissemus. quippe exercitus, qui in Germania militabat, praesentisq.

Germ a-

Germanici imperio regebatur, simulq. legiones, quae in Illyrico erant, rabie quadam, & profunda confundendi omnia cupiditate, nouum ducem, nouum statum, nouam quaerebant remp. quinetiam ausi sunt minari, daturos senatui, daturos principi leges; modum stipendij, finem militiae sibi ipsi constituere conati sunt. processum etiam in arma, ferrumq. strictum est; & paene in ultimum gladiatorum erupit impunitas. defuitque, qui contra remp. duceret, non qui sequerentur. Sed haec omnia ueteris Imperatoris maturitas, multa inhibentis, aliqua cum grauitate pollicentis, inter seueram praecipue nostrorum ultionem, mitis aliorum castigatio, breui sopiit, ac sustulit. Quo quidem tempore, ut pleraque ignaue Germanicus, ita Drusus, qui a patre in id ipsum, plurimo quidem igne emicans, incendium militaris tumultus missus erat, prisca, antiquaq. seueritate usus, anticipia sibi tam re, quam exemplo, perniciofa, & his ipsis militum gladiis, quibus obsessus erat, obsidentes coercuit, singulari adiutore in eo negotio usus, Iunio Blaeso, uiro nescias utiliore in castris, an meliore in toga. qui, post paucos annos proconsul in Africa, ornamenta triumphalia, cum appellatione Imperatoria, meruit. ac Hispanias, exercitumq. uirtutibus, celeberrimaq. in Illyrico militia, ut praediximus, cum imperio obtineret, in summa pace, quiete continuuit; cum ei pietas rectissima sentiendi, & auctoritas, quae sentiebat, obtinendi, superesset. cuius curam, ac fidem Dolabella quoque, uir simplicitatis

tatis generosissimae, in maxima parte Illyrici per omnia imitatus est. Horū xvi. annorum opera quis, cū incerta sint oculis, animisq. omnīū, in partibus eloquatur? Sacrauit parentem suum Caesar non imperio, sed religione. non appellauit eum, sed fecit deū. reuocata in forū fides, summta e foro seditio, ambitio campo, discordia curia, sepultaeque, ac situ obfite, iustitia, aequitas, industria, ciuitati redditae; accessit magistratibus auctoritas, senatui maiestas, iudiciis grauitas; compressa theatrialis seditio; recte faciendi omnibus aut incussa uoluntas, aut imposita necessitas. honoratur recta, praua puniuntur. suspicit potentem humilis, non timet. antecedit, non contemnit, humiliorem potens. quando annona moderatior? quando pax laetior? Diffusa in Orientis, Occidentisq. tractus, & quidquid meridiano, aut septentrione finitur, pax Augusta per omnes terrarū orbis angulosa latrociniorū metu seruat immunes. Fortuita non ciuium tantummodo, sed Urbium damna Principis munificentia uindicat. Restitutae urbes Asiae. uindictae ab iniuriis magistratū provinciae. honor dignis paratissimus. poena in malos fera sed aliqua superatur aequitate gratia, ambitio uirtute. nam, Facere recte ciues suos, Princeps optimus, faciendo, docet; cumq. sit Imperio maximus, exemplo maior est. Raro eminentes uiri non magnis adiutoribus ad gubernandā fortunam suam usi sunt; ut duo Scipiones duobus Laeliis, quos per omnia aequauerūt sibi; ut D. Augustus M. Agrippa,

Lib. II

pa, &, maxime ab eo, Statilio Tauro. quibus noui-
 tas familiae haud obstitit, quo minus ad multiplices
 consulatus, triumphosque, & complura eniteretur
 sacerdotia. etenim magna negotia magnis adiutori-
 bus egent. Neque in paruo paucitas ministeria de-
 fecit. Interestq. reip. quod usu necessarium, & di-
 gnitate eminere; uti itatemq. auctoritate muniri.
 Sub his exemplis Tiberius Caesar Seianum Aeliū,
 principe equestris ordinis patre natum, materno ut
 ro genere clarissimas, ueteresque, & insignes hono-
 ribus complexum familias, habentem consulares fra-
 tres, consobrinos, auunculum, ipsum uero laboris, ac
 fidei capacissimū, sufficiente etiā uigori animi com-
 page corporis, singularem principaliū onerū adiuto-
 rē in omnia habuit, atque habet, uirū seueritatis lae-
 tissimae, hilaritatis priscae, actu otiosis simillimum,
 nihil sibi uindicātem, eoq. assequentem omnia, sem-
 per infra aliorum aestimationes se metientem, uultu,
 uitaq. tranquillum, animo exsomnia. In huius uir-
 tutum aestimatione iam pridē iudicia ciuitatis cum
 iudiciis principis certant. neque nouus hic mos
 senatus populiq. R. est, putandi, quod optimum sit,
 esse nobilissimum. nam & illi antiqui, ante primum
 Bellū Punicū, abhinc annos CCC.T. Coruncaniū, ho-
 minē nouum, cū aliis omnibus honoribus, tum ponti-
 ficatu etiā maximo, ad principale extulere fastigiū;
 & equestri loco natum Sp. Caruilium, & mox M. Ca-
 tonem, nouū etiā, Tusculo, Urbis inquilinum, Mum-
 miumq. Achaicum in consulatus, censuras, & triū-
 phos

in Romanis
 Cimbrum
 la nobilitate
 recc. de il
 uel. v. r.
 el. p. a.

phos prouexere. & qui C. Mariū, ignotae originis, usque ad sextum consulatum sine dubitatione Romani nominis habuere principem; & qui M. Fulvio tantum tribuere, ut paene, assentatione sua, quibus uellet, principatus conciliaret; quiq. nihil Asinio Polioni negauerunt, quod nobilissimis, summo cum sudore, consequendum foret; profecto hoc senserunt, In cuiuscumque animo uirtus inesset, ei plurimum esse tribuendum. Haec naturalis exempli imitatio ad experiendum Seianum, Caesarem; ad iuuanda uero onera principis, Seianum protulit; senatumque, & pop. Rom. eo perduxit, ut, quod usu optimum intelligit, id in tutelam securitatis suae libenter aduocet. Sed, proposita quasi uniuersa Principatus Ti. Caesaris forma, singula recenseamus. Quae ille prudentia Rhascupolim, interemptorem fratris sui filij Cots, consortisq. eiusdem Imperij, euocauit? singulari in eo negotio usus opera Flacci Pomponij, consularis uiri, nati ad omnia, quae recte facienda sunt, simpliciq. uirtute merentis semper, quam captantis gloria. Cum quanta grauitate, ut senator, & iudex, non ut princeps, & caussas pressius audit? quam celeriter Libonē ingratum, & noua molientē, oppressit? Quibus praeceptis instructum Germanicum suum, imbutūq. rudimentis militiae secum actae, domitorem recepit Germaniae? Quibus iuuentam eius exaggerauit honoribus, respondente cultu triumphu rerum, quas gesserat, magnitudini? Quoties populum congiarijs honorauit, senatorumq. censum, cū id senatus

auctore

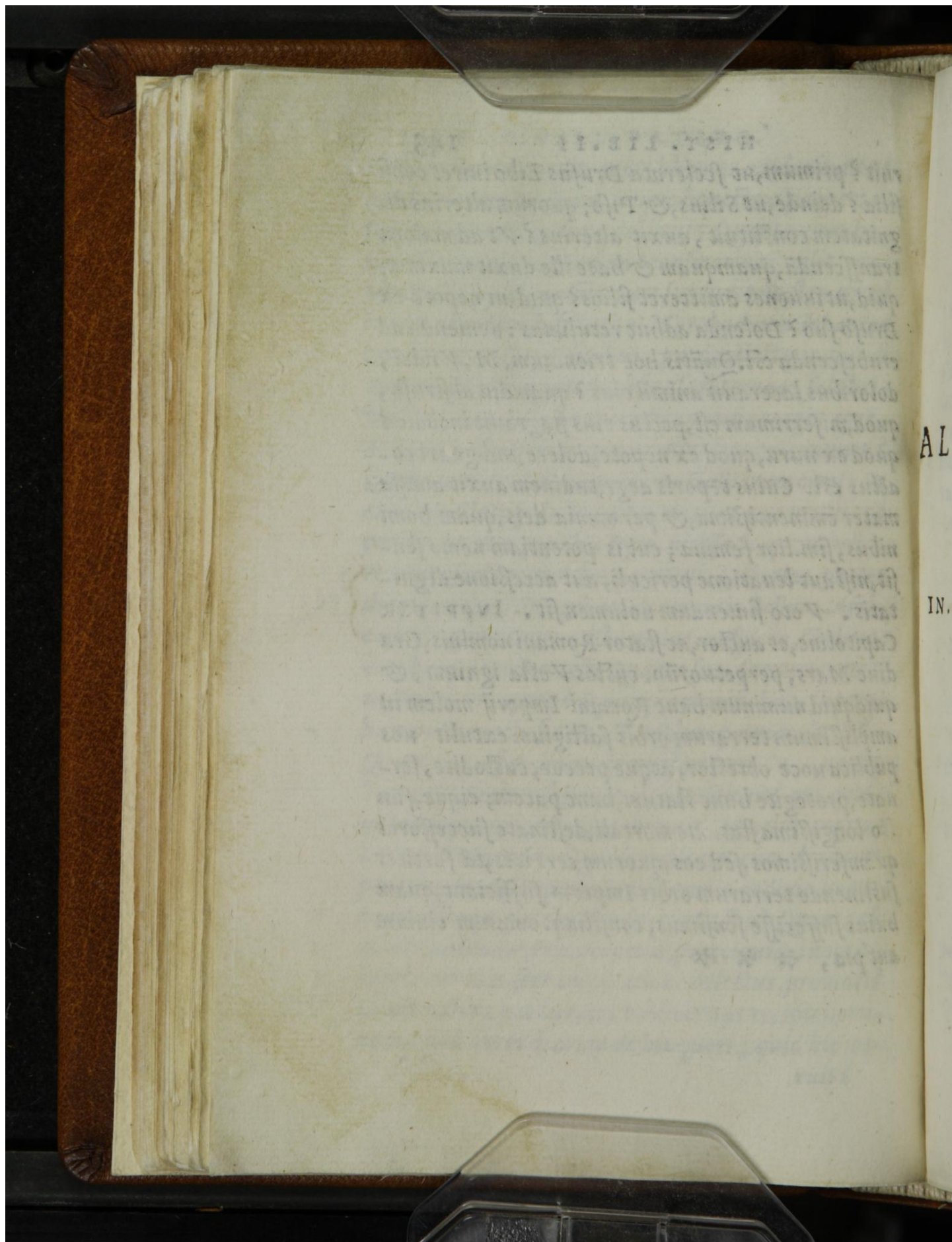

auctore facere potuit, quam libenter expleuit, ut ne
 que luxuriam inuitaret, neque honestam paupertatem
 pateretur dignitate destitui? Quanto cum honore
 Germanicum suum in transmarinas misit provincias?
 Quam uero, consiliorum suorum ministro, & adiutore
 usus Druso, filio suo, Maroboduum, inhaerentem
 occupati Regni finibus, pace maiestatis eius dix-
 erim, uelut serpentem, abstrusam terrae, salubribus
 consiliorum suorum medicamentis coegit egredi?
 quam illum & honorate, nec secure continet?
 Quantaemolis Bellum, principe Galliarum ciente Sa-
 croniro, Floroq. Iulio, mira celeritate, ac uirtute com-
 pressit, ut ante populus Rom. uicisse se, quam bella-
 re, cognosceret; nunciosq. periculi uictoriae praece-
 deret nuncius. Magni etiam terroris Bellum Afri-
 cam, & quotidiano auctu maius, auspiciis, consiliisq.
 eius breui sepultum est. Quanta sua, suorumq. nomi-
 ne, exstruxit opera? Quam pia munificentia, superq.
 humanam euecta fidem, Templum patri molitur?
 Quam magnifico animi temperamento Cn. quoque
 Pompeii munera absumpta igni restituit? qui, quid-
 quid umquam claritudine eminuit, id ueluti cognatum
 censet tuendum. Qua liberalitate, cum alias, tum
 proxime, incenso monte Coelio, omnis ordinis homi-
 num iacturae, patrimonio succurrit suo? Quanta cum
 quiete hominum, rem perpetui, praecipuiq. timoris,
 supplementum, sine trepidatione delectus, prouidet?
 Si aut natura patitur, aut mediocritas recipit homi-
 num, apud aures deorum de his queri; quid hic me-
 ruit?

ruit? primum, ut scelerata Drusus Libo iniret consi-
filia? deinde, ut Silius, & Piso; quorum alterius di-
gnitatem constituit, auxit alterius? Ut ad maiora
transscendā, quamquam & haec ille duxit maxima;
quid, ut iuvenes amitteret filios? quid, ut nepotē ex
Druso suo? Dolenda adhuc retulimus: ueniendū ad
erubescenda est. Quātis hoc triennium, M. Vinici,
doloribus lacerauit animū eius? quamdiu abstruso,
quod miserrimum est, pectus eius flagrauit incēdio?
quod ex nuru, quod ex nepote, dolere, indignari co-
actus est. Cuius tēporis aegritudinem auxit amissa
mater eminentissima, & per omnia deis, quam homi-
nibus, similior femina; cuius potentiam nemo sen-
sit, nisi aut leuatione periculi, aut accessione digni-
tatis. Voto finiendum uolumen sit. **IUPPITER**
Capitoline, et auctor, ac stator Romani nominis, Gra-
diue Mars, perpetuorūq. custos Vesta ignium, &
quidquid numinum hanc Romani Imperij molem in
amplissimum terrarum orbis fastigium extulit, uos
publica uoce obtestor, atque precor, custodite, ser-
uate, protegite hunc statum, hanc pacem; eique, fun-
cto longissima statione mortali, destinate successores
quamserissimos, sed eos, quorum ceruices, tā fortiter
sustinendo terrarum orbis Imperio, sufficiant, quam
huius suffecisse sensimus; consiliaq. omnium ciuium
aut pia, * * *

SCHOLIA
ALDI . MANVTII
PAVLLI . F.
ALDI , N.

IN . C . VELLEIVM . PATERCVLVM

EXPLICATOR ueteris historiae luculentus, & pressus, & efficax in primis, fuit hic, quocumque uel praenomine, uel nomine appelletur, non dubio tamen cognomine Pat erculus. Nam Priscianus lib. VI. M. Velleium nominat. Tacitus autem, lib. III. P. Vellaei mentionem facit. Ipse se C. Velleium appellat. Vt nescias, Marcus, an Publius, an Caius, ei praenomen fuerit. Quod ad nomen attinet, Velleia gens nusquam, quod sciam, nominatur. Tacitus, ut ostendi, Vellaeum agnoscit: itemq. antiquus lapis, cuius uerba subscribam.

Canusij.

C. VELLAEVS. C. LIB. VRSIO. AVG
SIBI. ET. TVTORINAE. FILIAE
TREBELLIAE. FELICVLAE. VXSORI
TREBELLIAE. ARESCVSAE
ET. TREBELLIA. FELICVLA. SIBI. ET
LIBERTIS. LIBERTABVSQVE. MEIS
C. IN. CVLTV. MONVMENTVM. CVM. P. XV
ET. I. T. E. R

Beatus Rhenanus hunc esse putat, quem Tacitus P. Vellaeum vocat. De quo mihi non constat. Nec rationes afferuntur ab eo, cur persuadeat. Priscianus quidem hunc ipsum designat. affert

K 2 enim

enim testimonium ex libro primo eius historiae, quae scilicet pars desideratur. Id huiusmodi est: Nec minus clarus ea tempestate fuit Miltiadis filius Cimon.

5 Philippus Ephyram in Thesprotia.) Enumerat, ex Graecis ducibus ad bellum Troianum profectis, quam quisque urbem, euerso Ilio, condiderit. horum in numero neque ab Homero, neque a Darete Phrygio, Philippus nominatur. itaque facile crediderim, Phidippus, esse reponendum, de quo sic Homerus ἐν τῷ 78 νηῶν καταλόγῳ :

9 Τῶν δ' αὖ φείδιππός τε, καὶ Ἀντίφος ἡγιστάσθην,
9 Θεσπάλῃ ᾗ δ' ὕω ἠρακλείδαο ἀνακλός.

5 Agamemnon, tempestate in Cretam insulam reiectus, tres ibi urbes statuit, a patriae nomine unam, a uictoriae memoria, Mycenae, Tegeam, Pergamum.) aliquid deesse constat. nam Mycenae ab Agamemnonis patria, Pergamum ab urbe Troia nomen accepit: de Tegea nihil additum esse miror. ut omittam, quod Tegeam non ab Agamemnone, sed ab eius praecone Talthybio, in Cretam exstructam, Stephanus docet in libro de Urbibus.

5 Pactae eius,) usitator loquendi modus, Pactae ei.

8 Paullo ante Haletes, sextus ab Hercule, Hippotis filius, Corinthum, quae antea fuerat Ephyre, in Isthmo condidit.) id confirmat Pindari scholiastes in Isthmijs: unde & Ἀλκίδα, inquit uocantur Corynthij. quo nomine usus est & Callimachus

chus in sequentibus uersibus, qui leguntur apud
Plutarchum in v. Symposiacōn.

Καὶ μιν Αλητίδαι πελὺ γεραιότερον.

Νῶδε, παρ' Αιγαῶνι θεῶν τελέοντες ἀγῶνα,

Θάσσειν νίκης σύμβολον Ἰθμιάδος,

Ζήλω τῷ νεμέηδε, πίττω δ' ἀποτιμήσκω,

Ἡ πρὶν ἀγωνισὰς ἔσεφε τὰς Εφύρη.

9 Quo nomine, nō est mirandū, quod saepe illud
usurpat.) Homeri locus hic est, *il. e. pag. 53. &*
il. μ. pag. 136. & il. v. pag. 224: ἔιοι νῦν ἐροτοί εἰσι.
Quod acceptum referre debemus doctissimo, sum-
maeq. industriae uiro, Fulvio Ursino.

10 Pharnaces Medus) Arbaces a Iustino nomina-
tur, lib. i.

10 Disciplinae conuenientissimae) Continentissi-
mae, postulat usus Latini sermonis.

10 Ante annos v & LX,) dissentit a Liuiο, & alijs,
qui, Carthaginem esse conditam ante Aeneae ad-
uentum in Italiam, tradiderunt: idque, opinor, ue-
rius. quos Virgilius quoque secutus est.

10 A quo Magnus Alexander cum fuerit septi-
musdecimus,) decimum numerat Iustinus, non, ut
hic, septimumdecimum.

10 Aemilius Sura de annis populi Rom.) hoc to-
tum, usq. ad illud, Inter hoc tempus, & initium
Nmi &c. tollendum esse putat Petrus Delbenius,
acerrimi iudicij, summaeq. doctrinae adolescens.
Putat autem additum esse ex glossemate alicuius
studiosi, qui ad illud, Qui princeps rer. potitus,

K 3 in

in margine annotarit, *Aemilium Suram* eodem loquendi genere usum esse. nam in eius uerbis haec leguntur: *Assyrij, principes omnium gentium, repotiti sunt.*

- 11 Circa cxx annos distinctus ab Homeri aetate,) *Cicero, de Senectute, pag. 205. Homerum multis saeculis fuisse ante Hesiodum significat. Dio tamen Chrysostomus in secunda oratione de Regno aequales facit. Gellius neutrum affirmat, sed potius in dubium uocat, lib. III. cap. XI. Et lib. XVII. cap. 21. De Homero, inquit, & Hesiodo, inter omnes fere scriptores constitit, aetate eos egisse uel iisdem fere temporibus, uel Homerum aliquanto antiquiorem. Plutarchus in Παράμ. perspicue posterioriorem Homero Hesiodum facit. O δὲ, inquit, de Homero iam locutus, μετὰ τὸν καὶ τῆ δόξης, καὶ τῷ χρόνῳ Ἡσίοδος. Vide & Tzetzem in Lycophronis *Cassandram.**
- 12 Quamquam, iam Asylo facto inter duos lucos, auxit.) *Planius, commodiusque, si legatur, Quam, iam Asylo facto inter duos lucos, auxit.*
- 13 L. *Aemilium Paullū*, qui & praetor, & consul triumphauerat,) *Ex Livio, Plutarcho, Frontino, semel, ante bellum Macedonicū, triumphasse, Paullum, constat, de Liguribus, cum aduersus eos in consulatu profectus esset. itaque puto legendum: Qui & priore consulatu triumphauerat. non quod consul triumphasset, sed quod ex ea prouincia, in quam consul iuerat, triumphum duxit anno sequenti. Eodem*

dem modo locutus est is, qui scripsit de uiris illustri-
 bus, L. Paullum priore consulatu de Liguribus
 triumphasse. In quo uidetur Plutarchum secutus.
 Quod si Liuium sequi malumus, legendum erit, Qui
 & proconsul triumphauerat.

14 Bis millies centies HS aerario contulerit,)
 si ad usum nostratis pecuniae ratio subducatur,
 erunt sexagies ter centena scutatorum millia. ali-
 ter Antias apud Liuium lib. XLV. Plutarchus to-
 tam summam non definit. Plinius lib. XXXIII. cap.

3. non carere mendo uidetur, cum ait: Intulit &
 Paullus Aemilius, Perseo, rege Macedonico, deui-
 Et praedam pondo trium millium: a quo tempore
 populus R. tributum pendere desiit. Nam, Pon-
 do trium millium, longe distat a Bis millies centies.
 HS. Cicero de Officijs, opinor, lib. II. praedae ma-
 gnitudinem significat, modum non exprimit.

14 Cum Antiochus Epiphanes, qui Athenis O-
 lympicum inchoauit, tum regem Syriae Ptole-
 maeum puerum Alexandriae obsideret;) rex
 Aegypti fuit Ptolemaeus, Syriae autem Antio-
 chus: quod historiae significant. Itaque Rex, non,
 Regem, omnino legendum. quod Liuij indicat epit-
 ome lib. XLV. Ptolemaeus autem hic est, cui Philo-
 metori cognomen fuit. Et C. Popillium, qui uir-
 gula Antiochum circumscripserit, non Marcum, Li-
 uius nominat.

15 Alterum ex iis,)legerem, Duobus, ita postulan-
 te sententia.

K 4

Cum

16 Cum pars magna, eiusdem Metelli Macedo-
nici uirtute, armisque, tracta erat,) Repone, Cu-
ius, pro Cum; Fracta, pro Tracta. sententiam, ut
puto, resuues egregie, mutatione parua.

17 Ac sensit.) lege, Aut sensit.

17 L. Censorino, M. Manlio Cos.) *My. Manilio; ex
Fastis Capitolinis, & uniuersa historia.*

18 Omnisq. doctrinae & auctor, & admirator
fuit,) Hic ego nihil mutarem. est enim Auctor, qua
si caussa. quia primus ipse & pauci praeterea do-
ctrinas in urbem Romam induxerunt. Propterea
dixit Cic. in 1. Tusc. Galbam, Africanum, Laelium,
doctos fuisse memoriae traditum est; studiosum au-
tem eum, qui hos aetate antebat, Catonem.

19 Sutrium deducta colonia) Satrium Liuius, Pli-
niusq. nominant: Silius tamen Sutrium agnoscit,
lib. I IX.

- Sabatia quiq.

Stagna tenent, Ciminiq. lacum, qui Sutria teſta.

In antiqua quoque inscriptione Sutria colonia
nominatur. Eius exemplum uide in ORTHOGRA-
PHIA, in Apulia, 3.

DISSENTIT a Liuius, & alij, Velleius, in annorum
ratione: si quis tempora distinguit ordine consulum,
qui a Velleio nominantur.

19 Setina,) lege, Setia.

20 Postq. XXI I. annos) lege, XVII.

21 Cui in demoliendo eximia ciuitatis seueritas,
& consul Caepio restitit.) In demoliendo, di-
xit,

xit, pro, *Vt demoliretur. Vel lege, Moliendo. Vt sit:*
Molienti theatrum Cassio consul Scipio, ciuitatisq.
summa seueritas restitit. historia patet ex Valerio,
Appiano, Epitome Liuiana, Auguslino de Ciuitate
Dei, Orosio. Quod tamen Scipioni consuli (sic enim
legendum puto, non Caepioni) Velleius, & Appia
nus tribuunt, id ex Epitome, & Fastis Capitolinis,
post consulatum esse factum, plane constat.

21 Sallues) Gryphij liber, Sallyes. nos, Salyes, e
 Strabone lib. IV. & Obsequente. Plinius tamen lib.
 III. cap. 4. Salyos nominat; Florus, & epitome Li
 uiana Saluios.

21 Post tres, & uiginti annos) lege, XI IX.

22 Ac nouam comicam.) lege, At.

22 Nequiuert) lege, Nequiuert.

24 Vna urbs Attica pluribus annis eloquentiae,
 quam uniuersa Graecia, operibusq. floruit;)
 Si legas, Eloquentia, hoc totum minima mutatione
 restitues.

I N . L I B R V M . I I

25 Haec urbs numquam x. plura, quam propriae
 iuuentutis, armauit.) legendum, Haec urbs num
 quam plura, quam x. millia, propriae iuuentutis ar
 mauit.

27 Pronepos autem Cn. Scipionis, celeberrimi ui
 ri, P. Africani patruus,) manifestum mendum.
 nam, si est pronepos Cn. Scipionis, qui cum Publio
 fratre,

fratre, *Africani maioris patre, Hasdrubalis insidijs*
in Hispania oppressus, interijt; non uideo, qui possit
esse patruus P. Africani minoris: qui cum ab Afri-
cani maioris filio fuerit adoptatus, ita pronepos
fuit P. Scipionis, quē in Hispania caesum diximus,
ut hic Nasica eius Cn. Scipionis, qui cum fratre
suo Publio occisus est. Puto igitur legendum: P.
Africani patrui, is priuatus, & togatus, &c. Ut in-
telligatur de Africano superiore: cuius patruus
fuit Cn. Scipio, hic, qui a Velleio uir celeberrimus
appellatur, abauus huius Scipionis, quo auctore
Ti. Gracchus est interfectus. Nam, quod ad loquen-
di genus attinet, quod, cum dixisset Velleius, P. Sci-
pio Nasica, aliquot uerbis interpositis, de eodem in-
tulerit, Is priuatus: usitatum est non Velleio tantum,
uerum etiam Ciceroni. Velleius quidem paucis post
uersibus, Aristonicus, inquit, qui mortuo rege Atta
lo, a quo Asia populo R. hereditate relicta erat, sic
uti relicta postea est a Nicomede Bithynia, men-
titus regiae stirpis originem, armis eam occupaue-
rat, is uictus a M. Perperna. Ciceronis autem tale
illud est ep. 28. lib. XII. Illud, quod supra scripsi, id
tibi confirmo, in meq. recipio. Et in 1. Tusculana: Il-
lud, quod non modo facile credendum est, sed, eo cō-
cesso, quod uolunt, consequens, id certe non dant,
ut, cum animus diu permanferit, ne intereat.
 27 Ob eas uirtutes primus omnium absens pon-
 tifex max. factus est, cum data laeuo brachio
 togae lacinia, &c.) Ut haec tota uerborum com-
 prehensio

prehensio apte congruat, legendum existimo: Ob
 quas uirtutes. Quod scilicet talis esset, ea mente
 erga patriam praeditus; quam antea quoque mul-
 tis in rebus testificatus, propterea pontificatum ab-
 sens, quasi suae praemium integritatis, accepisset.
 Quod autem sequitur, Cum data laeuo brachio
 togae lacinia; mendo non uacat. nec difficilis cor-
 rectio uidetur, ipsa enim sententia, Circumdata, re-
 ponendum ostendit. Quod Valerij, lib. III. cap. 2.
 hanc historiam recitantis, confirmat auctoritas.

28 Sed Mª Aquillio) Sed a Mª Aquillio, legendum
 e Strabone lib. XIV. Val. Max. & Iustino lib.
 XXXVII.

29 Abhinc annos CL.) CLIX, reponendum.

29 A. Bruti) is est, qui de Gallaecis, & Lusitanis
 ex ulteriore Hispania triumphauit; Decimus, non
 Aulus, a Cicerone, & alijs nominatus. Vt uel men-
 dum sit hic in praenomine; uel, adoptatus ab A.
 Postumio Albino, praenomen adoptantis, ex uete-
 re consuetudine, sumpserit. quod nummus indicat
 argenteus patricij Veneti nobilissimi, Andreae
 Lauretani, sic inscriptus: A. POSTVMIVS. AL-
 BINVS. COS. BRVTI. F.

32 Haruspex Tuscus,) Herennius Siculus. Sed ali-
 ter Valerius lib. IX. cap. 12.

32 Pontem lapideum) legendum, Postem lap.

32 Rutilium,) Rupilius, repone.

32 Celeberrimum Optimiani uici nomen;) Vini,
 pro Vici, reposui. quam mihi coniecturam attulit
 antiqui-

» antiquitatis observatio . nam Cicero in Bruto , si
 » quis, inquit , Falerno uino delectetur , sed eo nec
 » ita nouo, ut proximis consulibus natum uelit , nec
 » rursus ita uetere, ut Opimium, aut Anicium consu-
 » lem quaerat. Accedit Plinij testimonium, his uer-
 » bis, lib. x i v. cap. 4. L. Opimio consule ea caeli
 » temperies fulsit, quam cocturam uocant, solis ope-
 » re, natali urbis DCXXXIII. durantq. adhuc ui-
 » na ducentis fere annis, iam in speciem redacta mel-
 » lis asperi : (etenim haec natura uinis in uetustate
 » est) nec potari per se queunt, si nō peruincat aqua,
 » usque in amaritudinem carie indomita . Et eo-
 » dem libro, cap. 14. Apothecas fuisse, & diffundi
 » uina solita, anno DCXXXIII. urbis, apparet indi-
 » bitato Opimiani uini argumento , iam intelligente
 » suum bonum Italia . nondum tamen ista genera in
 » claritate erant . itaque omnia , tunc genita, unum
 » habent consulis nomen . Vide & Plutarchum in
 C. Graccho.

32 Anni CLI.) lege, CL.

32 Cos. Cato consularis,) Gryphij liber, M. Cato
 cons. C. Cato cons. ex Ciceronis in Verrem actio-
 nis v. lib. iv. & ex Bruto . Gessit consulatum
 cum M. Acilio Balbo, anno v. DCXXXIX.

33 M. Metelli fratres uno die triumphauerunt.)
 foedum mendum sententiam contaminauit . qui e-
 nim antiquas notas, I I, quibus, Duo, significatur,
 ignorarunt, M reposuere . Duos porro Metellos
 fratres simul triumphasse , Marcum de Sardis post
 annum,

A L D I . M A N V T I I

annum, quam consul fuerat, Caium, cui Caprario cognomen fuit, ex Thracia in consulatu, testatur Eutropius, his uerbis: C. Caecilio Metello, & Cn. Carbone cos. duo Metelli fratres triumpharunt, alter ex Sardinia, alter ex Thracia.

Adoptius in Acidiani Manlii familiam datus, Acidini, legendum uidet, quicumque sit paulo humanior. Quod etiam Fasti Capitolini declarant, anno V. DLXXIV.

Quod solis contigerat Scipionibus.) an, ut fratres germani duo Scipiones censuram simul gererent; quod proxima uidentur indicare superiora uerba? nulla mentio, nullum omnino uestigium in historijs. Quid igitur? hoc fortasse. Cum Velleius colligat fratres, eundem simul honorem asssecutos; fieri potest, ut, quemadmodum de triumphanti bus Metellis, consulibus Q. Fuluij filijs, censoribus rursus Metellis, postremo narrationem suam cōcludat, exemplo duorum fratrum germanorum, qui aedilitatem eodem anno administrarint. hi fuere, P. Scipio, qui postea Hannibalem deuicit, & Lucius eius frater. quod Polybius initio libri x. plane declarat. Hoc notandum putauit, falsa quarundam admonitus coniectura, qui, Caepionibus, legendum existimant; quorum fratrum alter ante Metellos, alter post, censuram gessit: cum Velleius eos commemoret, qui eodem anno simul honorem eundem adepti sunt.

33 Namque Mucius) Erratum hoc: illud recte:

Nam

Nam Q. Mucius.

34 Abhinc annos CLVII.) lege, CLIV.

34 Lepidum Aelium,) Cui dubium est, Aemiliae gentis, non Aeliae, cognomen Lepidum fuisse? Magna haec olim uidebantur: nunc, illustrata Romanarum rerum scientia, paene contemnuntur. sic uita fert. noua placent, & expetuntur: communica ta floccifunt.

34 Vti ante hunc, nobilissimae simplicitatis iuuenem, Cn. Domitium, fuere, singulis omnino parentibus geniti,) saepe loco locus explanatur, aut emendatur: ut hic, pro Vti, VII, legendum esse, si quis Tranquilli uerba in Nerone de Domitijs animaduertat; facile coniiciet. sunt autem haec:
„ Functi consulatibus VII, triumpho censuraq. duplici, & inter patricios allekti.

35 Et meritum, uirtutiq. cognomen Numidici inditum.) inducta copula, Quae, sententiam patefacit.

35 Abhinc annos cxxxix.) lege, cxxxiv.

36 Manliumq. consulem,) Manilium, repono, ex Cassiodoro, & Obsequente.

36 Scaurumq. Aurelium cos.) Legatum fuisse, cum captus, & occisus est, M. Scaurum, ostendit epitome Liuiana. Itaque legendum puto, Consularem. triennio enim ante consulatum gesserunt, anno v. DCXLV.

„ Et Orosius, In ea, inquit, pugna M. Aurelius consularis captus, atque interfectus est.

38 Abhinc annos cxx.) lege, cxix.

Cum

A L D E . M A N V T I I

38 Cum id malum in uniuersa Italia ab Asculanis esset, &c.) hoc totum, si restitueretur hoc modo, planum esset: Vniuersa Italia, cum id malum ab Asculanis ortum esset. Vt illud, Vniuersa Italia, ad illud referatur, quod pone sequitur, Arma aduersus Romanos cepit. Quod alioqui, unde pendeat, non habet, nec potest ipsum per se consistere. Hanc opinor Velleio mentem fuisse: in uerbis fortasse non nihil potuit a nostra coniectura dissentire. nec mihi, a ueteribus libris destituto, affirmare quidquam licet. tantum, quid sentiam, ostendo, studio, & propensione quadam animi ad litteras adiuuandas.

38 Seruium praetorem,) lege, Seruilium.

39 Duplici numero) Petrus Delbenius legendum putat, Duplici munere.

39 Expulsum ciuitate L. Saturnino tribuno pl.) lege, Expulsum ciuitate a L. Sat. tr. pl.

39 Auctoritate senatus, consensu reip. restituit patrem.) nemo, uel mediocriter in Romanis rebus uersatus, non intelligit, Consensu populi Romani, legendum esse. Natus error ex litterarum similitudine, ut alibi quoque. nam Resp. sit, R. P. Populus autem Romanus, P. R. scribebatur. quod iam pueris quoque notum est,

39 Insteius Cato,) Vettium nominat Cicero Phil. XII. & alij.

42 Circa paludem Maricae,) fortasse nomen silvae prope Minturnas. nam Meningem postea se contulit,

tulit, ut ex Plutarcho liquet.

44 Spes maior affuisset potentiae,) libentius legerem, Affulsisset.

45 Excellentissimi quique eminentissimae ciuitatis uiri) Alias, Excelsissimi quoque, atque eminentissimae ciuitatis uiri. Putarem legendum, Excelsissimi quique, atque eminentissimi ciuitatis uiri.

46 Quadrantem solui iusserat:) ut usura annua quadrante solueretur. erat autem quadrans centesima tres. ternos igitur nummos ex centenariis pendit, usurae nomine, Flaccus uoluit.

47 P. Laenas) puto, Popillius Laenas.

49 Scipionem Norbanumque consules) lege, Caepionem, Norb. q. c.

49 Propinquant mox bello facem,) editio Basileensis, Pro quāti mox belli facem? Quod uolui te statim relinquere; cū ferri tamen possit uetus lectio.

49 Gratus Dianae, cuius numini regio illa sacra est, soluit; aquas salubritate in medendisq. corporibus nobiles ut potius agros omnes adduxit deae, huius gratiae religionis memoria, & inscriptio, templi affixa post, hodieq. testatur aerea crabula.) tantum abest, ut doleam, alios in hoc loco emendando feliciter laborasse, ut etiam summo pere laeter, meam coniecturam aliorum coniectura comprobari. Sic igitur legendum putat Claudius Putecanus, doctrina, ingenio, modestia uero, probitateq. in primis excellens: Grates Dianae, c. n. r. i. f. e. s. i. a. s. m. q. c. n. agr. o. a. Deq. h. g. r. m, & i. t. a. p. h.

q. &

q. & tabula test. aerea intra aedem. Ego autem illud amplius: nā ex illis uerbis, Vt potius, quae a Putetano omissa sunt, legebam, In propinquos.

49 Damasippus praetor Domitium Scaeuolam etiam pontificem maximum, & c.) addenda distinctionis nota post uerbum, Domitium. occidit enim Damasippus, ut historiae testantur, L. Domitium, Q. Mucium Scaeuolam, & alios. Posset etiam legi: D. pr. Q. Mucium Sc. & pont. max. Verum distinctio, cum nihil mutet, magis etiam placet.

50 Abhinc annos XL.) Alias, XI. Repone, CXI. Quod Fasti consulares docent.

51 Magnificis proeliis) Magnis, magis placet.

52 In ea iugulati ciuis reip. constitueretur auctoramentum.) idem Putcanus legit: In ea iugulati ciuis R. publice constitueretur auctoramentum. Sic, supra, pag. 31. ait de re non dissimili: Quod capitis non dicam Gracchi, sed ciuis R. pretium se datum, idq. auro repensurum proposuit.

53 Sed ex dignitate, constantiaq. in illam conu. ampl. & c.) omissum uerbum sententiam perturbat. Legendum autem: Sed ex dignitate, constantiaque, quae in illam conu. amp. Alij: Sed ex dignitate constanti, quae in illam conu. ampl.

53 Paene omnium uotorum expers,) Velleium scripsisse, Paene omnium uiciorum expers, facile mihi persuadeo.

53 Sertorium inter cenam Eto scae interemit,) Potuit esse loci nomen, Eto scae, a librarijs postea corruptum:

L

corruptum:

S C H O L I A

- corruptum : potuit, Et escas : id quod sententia nō respuit : potuit etiam aliter. Quod ut aſſequi coniectura, felicitatis eſt ; ſic, affirmare ſine ueterum librorum, aut hſtoriae teſtimonio, temeritat is. Mibi, loci nomen fuiſſe, probabilius uidetur. Et, quoniā in emendando litterarum maxime ſimilitudinem ſequi oportet, placeret, Oſcae : quae fuit urbs Hiſpaniae, inter eas, quarum ope Sertorius uſus eſt. In fidem Romanam, ait Florus, uenere urbes, Oſca, Terme, Tutia, Valentia, Auxima. Meminit etiā Plinius, lib. II I. cap. 3. & Ptolemaeus lib. II. c. 6.
- 54 LXIV. fugitiui) LXIV, in Epitome Liuiana.
- 54 Per omnia maiore ui habebatur :) legendum puto : Per omnia maior euehebatur. Aut : Pae ne homine maior habebatur. Idem enim Velleius, infra, pag. 38. de M. Catone ſimiliter locutus : Per omnia ingenio dijs, quam hominibus, propior. Et, pag. 63. de Pompeio : Per omnia fortunam hominis egreſſus. Et, pag. 143. de Tiberij matre : Per omnia deis, quam hominibus, ſimilior femina. Saluſtius quoque, in Iugurtha, pag. 145. de Mario : Numidae magis, quam mortalem, timere.
- 55 Per idem tempus Cotta) immo biennio ante, Pompeio, & Craſſo cos. quod aſſiones in Verrem, aliaq. teſtantur exempla. Itaque cogor hic, niſi uitioliſi libri, ſunt, Velleij diligentiam requirere.
- 55 Inter utrumque ordinem) diſſentit a Pediano, & alijs: qui, inter tres ordines a Cotta communicata iudicia, tradunt.

Horofcius

A L D I . M A N V T I I

55 Horoscus lege sua equitibus in theatro loca restituit.) *Legem Rosciam theatralem quis iam, qui modo historiam quamvis leuiter attigerit, ignorat? testis Cicero, Peditanus, Plinius, alij. Ut, monere lectorem de reponendo L. Roscij nomine, extruso Horoscio, putidum paene uideatur. Id etiam adulterinum puto, Loca restituit: quasi eadem equites antea habuissent. quod falsum est. primus enim Roscius hoc sua lege induxit. Itaque uel, Constituit, uel, Distribuit, rectius opinor. Nec displicet, quod Putianus pro Horoscio, Otio Roscius reponit. familiare enim est Velleio, cognomina praepone*
 „ re nomini gentilicio. *Ut, Mancinus Hostilius, Car*
 „ *bo Papirius, Lepidus Aemilius, Scaurus Aemilius,*
 „ *Saturninus Appuleius, Ofella Lucretius, Marcel-*
 „ *lus Claudius.*

56 Pecuniae expellebatur cupidine) *scripsit aliter Velleius: quod facile possum affirmare: quid autem scripserit, uix possum. Placuit aliquando, Explebatur, ob similitudinem litterarum: nunc uideo, cum pecuniae cupidine, quae in Lucullo nimia significatur, satis non congruere. Vitium enim auaritiae perspicue notat in Lucullo Velleius.*

57 Quod arguebatur,) *si diligenter attendatur, patebit, Arguebat, esse rectius. Alij: Quo arguebatur.*

57 Conuictibusque,) *Planius esset, Conuiuijsque.*

57 Vsur gloriae) *ita reposui; cum antea legere-
 tur: Vsurae gloria.*

L 2 Eripuit.)

- 58 Eripuit.) forsitan ita scripsit Velleius: ut sit,
Eripuit e rep. Sed aptius uidebatur, & usitatus,
Exstinxit, aut, Oppressit. Quod attingendum puta-
ui, ne quis me gloriae causa putet insignia tantum
persequi, humiliora contemnere. Alij: Aperuit.
- 59 At Catilina non segnus nota obiit, quam sce-
leris conandi consilia inierant: Ego, Mortem ob-
ijt: uel, Vita abiit. Sed, Obire mortem, Velleio fa-
miliarius. Sic enim locutus est pag. 13. 17. 29. 46.
83. 109.
- 59 Abhinc annos LXXXII.) lege, XCII.
- 59 Ciceronem, Hortensium, saneq. Crassum, Ca-
tonem, Sulpicium,) tres de Oratore Ciceronis li-
bri, magis etiam is, qui, Brutus, inscriptus est, quan-
tum eloquentiae laude floruerint Antonius, et Cras-
sus, deinde Cotta & Sulpicius, plane demonstrant.
Itaque Velleium puto tria oratorum paria coniun-
cte posuisse; primo loco, Ciceronem, Hortensium; se-
cundo, Antonium, Crassum; tertio, Cottam, Sulpi-
cium. Locus igitur emendandus.
- 59 Et consecutus Sallustium Liuius,) opinor, haec
uerba e suo loco in alienum detrusa. Cur enim poe-
tis admisceatur historiarum scriptor Liuius? Quod
si post illud, paullo ante dictum, Aemulumq. Thu-
cydidis Sallustium, ponantur, suam sedem obtine-
bunt. Quo in loco requirit antecedentium uerbo-
rum ordo, ut legatur, Et consecutum Sallustium Li-
uium; uel, Et, qui consecutus Sallustium, Liuius. Cū
enim nec unum oratorem, nec unum poetam, sed
multos

multos simul Velleiut nominet, de uno Sallustio historico mentionem ab eo factam esse, uerisimile non uidetur. Quod si quis cum Sallustio in historiae Romanae laude coniungendus; quem Liuius anteponamus, aut etiam conferamus, prorsus non habemus. Ipse etiam Velleius in extrema parte libri I. pag. 23. perhonorifice eum appellauit.

59 Et Naso, perfectissime in forma operis sui.) corruptum hoc uidetur. sincerum fortasse illud : Perfectionissimae metamorphosis. Quo maxime in opere Nasonis enituit ingenium. Quod si licentiae nimium in corrigendo assumimus; ne quis adscribat temeritati. opinantes enim scribimus, non affirmantes : & haec, quae scribimus coniectura ducti, tamquam dubia iudicari, non ut explorata, ac certa laudari, uolumus.

60 Tigranemq. socerum petit,) Librarij erratum, non Velleij. quis enim nescit, Mithridatis generum, non socerum, Tigranem fuisse?

60 Cuius se societati commissurus foret,) proprietas Latinae linguae magis exigit, Committere se potestati, quam Societati: idq. comprobant hoc in loco, quae supra proxime, quaeq. infra dicuntur. Alij: Cuius se fidei c. f.

60 Notauimus facilius, ut quae partibus simul uniuersa conspici possint.) distinguendum, & legendum puto sic: Notauimus, facilius ut e partibus simul uniuersa conspici possint. & si uereor, ne quid de sit, quod cum uerbo, Notauimus, coniungatur. so

SCHOLIA

- lum enim male consistit. Alij: Vt quae facilius,
quam partibus, simul uniuersa conspici possint.
- 61 Gallias primum Domitio Fabio nepote Pauli, &c.) lege, Gallias primum a Domitio, & Fabio nepote P.
- 62 Ignauum conferunt stipendium.) non displicet, In aerarium conferunt stipendium.
- 62 Ab eodem facta Numidicus Ciliciam perdomuit, uisa uicisset post bellum Antiochinum Vulso Manlius Gallograeciam.) mendosa omnia. Ego totum hunc locum ita legerem, ex Epitome Liuij lib. xciii. Et eodem tractu Ciliciam perdomuit Isauricus, & post bellum Antiochinum Vulso Manlius Gallograeciam. Vel: Et eodem tractu P. Seruius Ciliciam perdomuit: cum descuisset post bellum Antiochinum, Vulso Manlius Gallograeciam.
- 63 Cuius reditum fauorabilem opinio fecerat.) Reditum formidabilem, quae proxime sequuntur uerba, legendum significant.
- 63 Praeterquam a Paulo,) recte. Male alij: Praeterquam Capitolio.
- 65 Cum idem enim Asiam eam quam obtinebat) ego hic, quid plane scripserit Velleius, assequi coniectura non facile possum: sententia uero, non dubito, quin haec fuerit: Is enim Asiam provinciam obtinebat. Alij: Is enim Asiam tum obtinebat.
- 67 Ius ab his restitutum) Puteanus legendum putat, Ius ciu. his restitutum. Vt errori causam dederit similitudo scripturae, ci, & a; & migratio τὸ b, in

b, in u: quo mendo nullum est frequentius in scriptis libris. Quod obseruatum a nobis est in Scholijs ad Caesarem.

68 Qui ciuem R. damnatum interemisset,) M. Ciceronem praecipue lex Clodia notabat, qui conu-ratos indicta causa necauerat. quod cum omnes hi storiæ, tum ipse Cicero in epistolis, & orationibus commemorat. Itaque, reponendum, Indemnatum, pro, Damnatum, omnes, opinor, aut uident, aut, si a uidentibus doceantur, probabunt.

68 Inter xx. uiros diuidendo agro Campano) a Cicerone ep. 2. lib. 1x. ad Att. xx uiri, ut hic, nominantur: item ep. 6. lib. 2. ad eundem: cum quo consentit Dio. lib. xxxi ix. Contra, de V uiris, de pro uincijs cons. & ep. 7. lib. 2. ad Att. Et in oratione in Pisonem, cum dixit, Eorum honorum, quos cum proximis communicauit, me socium esse uoluit: uidetur significare quinque potius, quam uiginti uiros. quid enim honoris Pompeius, & Piso, consulares, ac Cicero ipse consecutus esset, accepto inter uiginti uiros loco? Haec igitur, manifeste inter se pugnantia, difficultatis afferunt plurimum in dijudicanda ueritate. Quamobrem relinquo, quod ij, qui iudicio, ingenioq. praestant, accuratius considerent: qui bus aliquid afferentibus, quo uideamur in alterutram partem impelli, libenter assentiemur.

68 Intra biennium,) x. exsiliij mense. Plutarchus.

68 Sera Cn. Pompeii cura, uerum & cupito interitu,) corruptum opinor, Et cupito interitu. Proba-

L 4 rem,

- rem, si scripti libri consentient, Excupito reditu .
- 68 Quæstor) libentius legerem, Quæstor . Catonem multo antea quæstor fuerat .
- 69 Cuius integritatem laudari, nefas est:) hoc in Catonem conferri, credibile non est, cuius per omnem uitam laudata a bonis omnibus integritas. Addendum igitur puto, Non: ut sit : Non laudari, nefas est.
- 69 Is egressus est,) lego, Is egressus est.
- 72 Accepto centies HS.) exiguum corrupti Curionis pretium, immani aere alieno oppressi. nam, Centies HS, scutorum modo sunt trecenta millia. Trecenties, igitur, pro, Centies, omnino legendum existimo, adductus in hanc opinionem Appiani testimonio, qui lib. 1. de Bel. ci. Paulum Aemilium consulem emptum a Caesare ait talentis D, Curionem aliquanto etiam maiore mercede, utpote qui Caesaris caussae utilior, quam Paulus, esse posset. quod res ipsa declarauit. nam Paulus, Marcello collega Caesarem oppugnante, non restitit, sed tantum tacuit. at Curio tribunus pl. ne fieret S. C. de Calliarum successione intercessit.
- 73 Nihil relictum a Caesare, &c.) uide, quam dissentiat Plutarchus in Antonio.
- 73 Tantummodo contentus, &c.) hoc, usque ad uerbum, Decreuerat, parent hesi seiungendum opinor a reliqua periodo, adhibita etiam correctione quadam. alioqui tota comprehensio satis apte non cohaeret. quod ut indicari comodius possit, uerba ipsa,

sa, qua mihi probantur & distinctione, & correctione, recitabo. Vt deinde, spretis omnibus, quae Caesar postulauerat, (tantummodo enim contentus cum una legione titulum retinere prouinciae, priuatus in urbem uenire, & se in petitione consularis suffragiis P. R. committere decreuerat) ratus bellandum Caesar, cum exercitu Rubiconem transiit: Cn. Pompeius, consulesque, & maior pars senatus, relicta urbe, ac deinde Italia, transmisere Dyrrhachium.

74 Quibus non Hispaniae suae natus,) subobscurum hoc uidetur: quod si legas, Natus esset, id est, Consule et, & splendorem afferret, ipseque Caesaris gratia potens & clarus non dico in Hispania sua fieret; sed homo Hispanus & pontificatum & consulatum postea adipisceretur: planius erit.

75 Effusumque alterum Romani imperii lumen,) Effusum lumen, Latinae linguae ratio respuit; Exinctum, probat. nec tamen affirmare de mendo auctorem; qui, Velleium non optimum esse Latinitatis auctorem, probe nouerim.

76 Quos uictores darent comites ei fortuna aggregauerat,) hoc equidem, ut nunc legitur, tam intelligo, quam si natus numquam essem. Quod si sic: Quos, uictore Caesare, comites ei fortuna aggregauerat: nihil erit apertius. Audax coniectura: fateor: aliquanto tamen eorum audacior, qui illud, Victores darent, delent.

77 Vbique Iubae nomine;) ut sagittario scopus, item

SCHOLIA

item nobis, ubi quid cupimus emendare, proposita debet esse sententia, operaq. danda, ut eam ita attin- gamus, ne litterae corrigentes longius a corruptis, quas ob similitudinem falsa quaedam ueritatis ima- go peperit, recessisse uideantur. quod ego, quantum licet, retinere institutum decreui. nec tamen is sum, qui, si quis a me dissentiat, continuo ei, quod non- nulli solent, inimicitias indicam. Decet enim eos, qui sese honestissimis liberalium doctrinarum stu- dijs dediderunt, multo magis de litterarum utilita- te, cōmuniq. commodo, quā de sua laude, laborare. Itaque meas opiniones, ut olim suas tabulas Apel- les, patere omnibus uolo: reprehendentibus, & me- liora ostendentibus, non modo assentiar, uerum et- iam gratiam habebo, eoq. maiorem, quo magis id fieri non obtrectandi consilio, sed studio excitan- dae uirtutis, intelligam. Ego hic, quam recte, alio- rum esto iudicium, pro, Iubae, restituo, Viuens, uel, Vicens. Ut aliquid tamen aptius excogitari posse, non diffitear.

77 Primo uaria fortunam expugnauit uia,) mu- to pauca, & meliorem, ut opinor, apertior em certe sententiam restituo: hoc modo: Primo uaria fortu- na, mox pugna uicit.

78 Acies restitutae, c. A. duce, quam a milite, for- tius.) si diuinatio locum habet, emendo, Ceterum a duce.

78 Plus quinque mensium) Cicero ad Att. lib. x. ep. 7. dixit, eius Regnum uix semestre esse posse.

Cuius

79 Cuius cum fortunam) quo diligentius animad-
uerto, eo magis abundare, Cum, intelligo. Alij: Cu-
iuscumque fort.

80 Nepotem sororis suae Iuliae,) filium sororis
falso nominat Plutarchus in Antonio.

80 Etiam si praeuentis & pauca dicenda sunt.) le-
gerem, Etiam si praeuentis, tamen pauca dicenda
sunt.

81 Paratis bellis ciuilibus,) lego, Patratis. Alij,
Peractis.

82 Insertis falsis, ciuitatibusque) sic antiqua editio.
non obscuro mendo. Ego sic: Insertis falsis, subla-
tisq. nam illud, Corruptis, ad Commentarijs, refero:
ut sit, Actorum eiusdem corruptis cōmentarijs. Cor-
rupit autem Antonius duobus modis, quia falsa
& inseruit, & quae Caesar pro rep. scripserat, ip-
se sustulit.

82 xix. annum ingressus,) Alij legunt, xlix. ma-
le. uide Tacitum lib. xiii.

83 Laudati, quicumque his se exercitus tradidif-
sent.) non displicet. interdum tamen in mentem ue-
nit, scripsisse Velleium: Laudati, quicumque hisce ex-
ercitus tradidissent.

84 Caesarem laudandum, & tollendum cense-
bat;) uide Ciceronem, Fam. ep. 20. lib. xi. & ad.
Att. ep. 5. lib. xv.

84 Per auersa castrorum proruto uallo militibus
receptus est:) aut, Auersa, simpliciter enuncia-
tum, Auerjam castrorum partem significat; aut ad-
dendum,

SCHOLIA

- dendum, Partem; legendumque, Per auersam ca-
strorum partem eruto uallo militibus receptus est.
- 85 Tribunus Canutius) tribunus pl. fuit hoc an-
no. interdum tamen, Ti. Canutius, (id ei praeno-
men fuit) legendum esse cogitavi. Quod quia nihil
affert ad sententiam, ualde non laboro.
- 86 Annis DCCIX,) lege, DCCXI.
- 86 Consularem praetextam iungentem praeto-
ria.) cum enim praetor esset, consul factus est. ui-
de Dionem lib. XLVII. & Fastos.
- 86 Coactus est;) uideo te, Vellei, seruire tempori-
bus. uerius enim Suetonius, de Octauij crudelitate
contra proscriptos.
- 87 Citiusque in mundo genus hominum, quam
cadet.) mendosum hoc esse, omnes fatentur. Alij a-
lia addunt. Pater, nihil addendo, minima fere muta-
tione, ita legit: Citiusq. in mundo genus hominum
concidet.
- 88 Cum in modica quidem seruari posset,) alij
aliter. Ego quoque, si est indulgendum coniecturae,
legerem: Cum ne modica quidem re seruari posset.
Nulla enim ei res erat. quod ostendunt uerba, quae
sequuntur.
- 89 Imperatoribus, qui praeualidis &c.) lege, Im-
peratoribusq. praeualidis.
- 89 Laodicea expugnat;) lege, Expugnat.
- 89 Vatinius nulli nomini non esset postferen-
dus.) Puteanus legit, Nulli minimo. Aliquando
putavi legendum, Nulli homini. Posset & illud
Nomini

Nomini deleri, tamquam glossema ad τὸ Nulli; cū prius glossema esset, Nemini; ex quo factum sit, Nomini.

9 Aqua, igniq. damnatis interdictum erat.) Petrus Delbenius tollit, Damnatis.

1 Iuliae Augustae pater,) Liuiæ, reponendum putato. uide pag. 94. & 110.

2 Corrupto animo eius in diem,) commodius, si legatur, Corrupto animo eius una die, & c.

4 Quam transgressi ad eos sacerdotem, ac filiam, &c.) Vtramque Liuiæ fortunam notat. Quæ bimum, inquit, filium sinu gestans, uno tantum comitante, deuijs itineribus, fugiebat iram Caesaris, eam postea ipsius Caesaris coniugem uidimus, qui n etiam, postquam ad superos migravit, sacerdotem paene habuit, ac flaminem. Legi igitur, incolumi sententia, posset: Quin transgressa ad deos, sacerdotem paene habuit, ac flaminem. Nam Tacitus, Suetonius, Dio, noluisse Tiberium caelesti religione matrem honorari, nulla controuersia traderunt. Quam tamen postea Claudius Imp. consecrauit, Suetonio teste.

94 Cuius bimum) alij, Vix bimum. Non displicet.

95 Ac Tironis) lege, Ti. Neronis.

95 Comes esse non poss.) lego, Cum com. esse non poss.

100 Hoc M. Antonio acto, illis legionibus sal. fuit.) legerem, Hoc M. Antonij octo illis leg. sal. fuit.

101 Mox autem hunc mox auunc.) dele alterū Mox. Illam

SCHOLIA

- 102 Illam arcebant omnia.) lege, *In illa iacebant, uel, marcebant omnia.*
- 102 Nauium haec magnitudo, modica ne celeritate, &c.) lege, *Nauium hic magnitudo modica, cum celeritate.*
- 103 Temperaturus fuerat,) lege, *Temperaturus fuerit.*
- 103) Ex quo in quem statum peru. &c.) lege, *Ex eoq. in q. st. p.*
- 104 Ad solium alarunt, in prisca grauitate celeberrimi fides, mox diu clem. &c.) locus mendosus. *Quem ita emendandum opinabar: At filium Messallae in prisca grauitate celeberrimi, non diu clem. &c. Petrus autem Delbenius aliter cum corrigit: At Iulium Antonium. (uel, At filium Antonij) in prisca grauitate creberrime insistentes, (uel, In prisca grauitate celeberrima fide) mox diu clem. Hanc autem sibi opinionem peperit alius Velleij locus, pag. 115. Quod uero attinet ad genus loquendi, Celeberrima fide, sic locus est idem Velleius, supra, pag. 84. Plancus deinde, dubia, idest sua fide, diu, quarum esset partium, secum luctatus, ac sibi difficile consentiens, & nunc adiutor D. Bruti, & mox eiusdem proditor.*
- 105 Vt dederat Trebonius.) lege, ex Ciceronis Philippicis, & ex Latini sermonis obseruatione, *Vt dederat primus Trebonius.*
- 105 Equestris, & splendido genere natus,) lege, *Equestri, & splend. gen. nat.*

Et

107 Et coram altero,) haec si tollentur, constabit
sensus; si relinquuntur, sententiam perturbant.

110 Quo primo, ut praediximus,) nemo non uidet,
legendum esse, Trimo : ex loco superiore, pag. 94.
nam, etsi bimum nominauit, tamen ab eo tempore
ad nuptias annus fere intercessit.

110 Mandato uictrici,) Vitrice, legendum esse, quae
sequuntur proxime, perspicue docent.

111 Neque ipsi honori, &c.) lege, Neque ipsis hon.

113 Mores eius uigore, ac lenitate mixt.) Putea-
nus legendum putat, Rigore.

114 Ut omnes, qui procoss. legatique, in transmar-
inas profecti prouincias, uisendi eius gratia, ad
quem conuenientes, semper priuatos illa maie-
stas priuata numquam fuit,) totus hic locus si, quo
modo sequitur, emendetur, sententia elicietur satis
commoda: Ut omnes procoss. legatique, in transma-
rinas profecti prouincias, uisendi eius gratia ad eū
conuenientes semper priuatum, etsi illa maiestas
priuata numquam fuit, &c. Vel, Si illa maiestas pri-
uata umquam fuit.

115 Adsidendum obitis) non displicet, quod alij re-
ponunt, Ad sedandum obitis.

115 Cum rege Parthorum iuene excelsissimae in-
sulae &c.) probo eorum coniecturā, qui legunt: Cū
rege Parthorum iuene excelsissimo, in insula, etc.

116 M. Vinicio,) legendum proculdubio, M. Vinici.
nam pater eius Publius dicebatur. quod patet in-
fra, pag. 117.

Cum

SCHOLIA

117 Cum ante annum ferme quinquagesimum Caesar, frater eius, Hispanias petens, Masiliae decessisset.) lege, Cum ante annum ferme L. Caesar, &c. Vt de Lucio Caesare intelligamus. Suetonius in Augusto: Caium, inquit, & Lucium, in duodeviginti mensium spatio amisit ambos.

117 Aelio Cato Sentio cos.) lege, Sex. Aelio, C. Sentio cos.

117 DCCLIV.) lege, DCCLVI.

117 Abhinc annis xxvii.) lege, xxvi.

119 Caninefates,) Cannenfates, apud Plinium, lib. IV. cap. 15.

121 Nostra quidem, inquit, furit iuventus,) Fugit, legit Petrus Delbenius. Quod pag. superiore, 120. dixerit, Sub omnem motum nostrarum navium protinus refugientium.

123 Batonibus,) Petrus Delbenius legit, Batoni. nā infra, pag. 128. Batonem, & Pinetem, excelssimos duces, nominat. De eo uide & Suetonium in Augusto.

124 Et iam designatis tribunis pl.) lego, Etiam de signatus tribunus plebi.

125 Magna Thracum manu) uerborum structura legendum docet: Magnam Thracum manum.

131 Et caussa persona moram exigit.) Petrus Delbenius legendum putat: Sed caussa personae morā exigit. Ait enim, indulisse in hoc fortunam Romanis, quod hoc bellum non accidit occupato duce, s. Caesare, quem proxime dixit imposuisse ultimam manum

A L D I . M A N V T I I
manum Delmatico bello. Deinde, quia de Varo mentionem fecerat, ait, Caussam personae moram exigere. Ideoq. digreditur in Vari moribus describendis, more suo.

133 L. Eggius,) alij, Egilius. Ego, Eggius, retineo. quod hanc familiam ex inscriptione antiqui lapidis notam habeam. Cuius exemplum sequitur.

In Opido D. Germani, ad Cathedralem Ecclesiam.

H E R C V L I
S A N C T O . S A C R
D . P O M P O N I V S . N O E
T V S . V O T V M . S O L
A M I C O S . A C C . B E N E
. . . . .
M . E G G I O . M A R V L L O . E T
M . P A P I R I O . A E L I A N O . C O S
L . D . D . D . K . I V L

135 Quam erat ipsi, decreto complexus esset:) ineptum loquendi genus, nec ullo confirmatum exemplo, Aequum ei ius, quam erat ipsi. Haec me ratio adducit, ut glossema fuisse putem. non enim necesse est hoc addere, cum satis aperta sententia sit. nam ad Aequum ei ius, subauditur, Cum Patre: quod ideo non addidit Velleius, quia dixerat iam, Postulante patre.

M Facere

SCHOLIA . ALDI . MAN .

139 Facere recte ciues suos, Princeps optimus, faci-
ciendo, docet;) Cicero, Fam. lib. 1. ep. 9. pag. 25.

„ Quales in Rep. principes essent, tales reliquos sole
„ re esse ciues. Sumptum autem ex Platone, lib.

„ 1v. de Leg. Μηδεις υμα, πειθετω ω φίλοι, ἄλλη θᾶπρον,

„ καὶ ῥᾶον μεταβάλλειν ἀν πότε πόλιν τοὺς νόμους, ἢ τῇ τῷ

„ δυνασδόντων ὑγεμονία.

141 Et causas pressius audit.) dele particulam, Et.

143 Iuppiter Capitoline, & auctor, ac stator Ro-
mani nominis, Gradiue Mars, &c.) Puteanus le-
gendum putat: Iupp. Cap, & Stator, ac auctor R.
n, G.M.

F I N I S .

I N D E X
R E R V M . E T . V E R B O R V M
M E M O R A B I L I V M

A

<i>ACERRANIS data est ciuitas</i>	19
<i>Achaei ex Laconica pulsi</i>	7
<i>Achaei quas sedes occupauerint</i>	7
<i>Achaei a Q. Metello Macedonico fusi</i>	15
<i>Achaia in bellum instincta</i>	16
<i>Achaiam Mummius in prouinciam redegit</i>	61
<i>Actia uictoria</i>	102
<i>Adulatio magnae fortunae comes</i>	116
<i>Aegisthus per annos VII regni potitur</i>	5
<i>Aegisthum Orestes cum Electra sorore obtruncat</i>	5
<i>Aegyptus a D. Augusto facta stipendiaria</i>	62
<i>L. Aemilij Paulli laudes</i>	13
<i>Aemilius Sura de annis pop. Rom.</i>	10
<i>Aemulatio alit ingenia</i>	23
<i>Aeolij multos locos obtinent</i>	9
<i>Aeschylus tragicus</i>	22
<i>Aesulum deducta colonia</i>	20
<i>Actoliam Fuluius Nobilior stipendiariam fecit</i>	61
<i>Affinitas inter Caesarem, Pompeiūq. contracta nuptijs</i>	67
<i>Affinitas inter Antonium, & Caesarem</i>	86
<i>Afranius 23. 71. in Togatis clarus</i>	33
<i>Agamemnon, ex regum, ab Aegistho occiditur</i>	5

M 2   Agrippa

I N D E X

<i>Agrippa</i>	81
<i>M. Agrippae uirtus</i>	97
<i>M. Agrippa classem exornat</i>	97
<i>M. Agrippa insigne coronae classicae donatur</i>	100
<i>M. Agrippa Leucadem expugnat, Patras capit, Corinthum occupat</i>	102
<i>M. Agrippa Iuliam uxorem ducit</i>	110
<i>M. Agrippae mors</i>	111
<i>M. Agrippa, Agrippae filius, ab Augusto adoptatus</i>	118
<i>M. Agrippae filij mira prauitas</i>	126
<i>Alba deducta colonia</i>	19
<i>Albis fl. Senonum, Hermundorumque fines praeterfuit</i>	120
<i>Alcmaeon ultimus Archontum Atheniensium</i>	120
<i>Alcmana Lacones falso sibi uindicant</i>	24
<i>Alexander Magnus a Carano septimus decimus</i>	10
<i>Alexander Hercule paterni generis auctore gloriabatur</i>	10
<i>Alexander Achille generis materni auctore iure gloriatus est</i>	10
<i>Alexander Magnus a Lysippo impetrauit, ut eorum equitum, qui ex ipsius turma apud Granicum flumen ceciderant, expressa similitudine figurarum, faceret statuas, & ipsius quoque ijs interponeret.</i>	15
<i>Alexandria condita</i>	19
<i>Alexia</i>	70
<i>Alsum coloni deducti</i>	20

Altinum

I N D E X

181

<i>Altinum</i>	95
<i>T. Ampij, & T. Labieni trib. pl. lex pro Pempeio</i>	63
<i>Amyntas Rex</i>	102
<i>Andrum insulam Iones occupant</i>	9
<i>Anicius</i>	13
<i>Antiochus deuictus</i>	10
<i>Antiochus Epiphanes Athenis Olympicum inchoauit</i>	14
<i>Antistius aedilicius occiditur</i>	50
<i>L. Antonius M. Antonij frater</i>	93
<i>L. Antonius consul Italiam tumultibus implet</i>	93
<i>Perusiam petit</i>	94
<i>M. Antonius orator</i>	33
<i>Marij, Cinnaeq. iussu confossus</i>	45
<i>M. Antonius C. Caesaris in consulatu collega</i>	79
<i>M. Antonij, & Dolabellae consulum furor</i>	82
<i>M. Antonius occupat HS septies millies</i>	82
<i>M. Antonius a M. Lepido per colloquia repulsus</i>	84
<i>M. Antonij priuigna desponsa Octauio</i>	86
<i>M. Antonius L. Caesarem auunculum proscribit</i>	87
<i>M. Antonius in Italiam uenit</i>	95
<i>M. Antonius Octauiam, sororem Caesaris, ducit uxorem</i>	96
<i>M. Anton. exsecratione populi, spectaculo pellitur</i>	98
<i>M. Antonij apud Parthos gesta</i>	100
<i>M. Antonius Artuafdem, Armeniae regem, catenis aureis uincit</i>	101
<i>M. Antonij in Cleopatram amor</i>	101

M 3

M. Anto-

I N D E X

<i>M. Antonius bellum patriae inferre constituit</i>	101
<i>5 Liberum patrem se appellari iubet</i>	101
<i>M. Antonius militiae, classisq. desertor</i>	103
<i>M. Antonius se ipse interimit</i>	104
<i>Antonianorum militum in pugnando constantia</i>	103
<i>Apolliniis Pythij oraculum</i>	6
<i>Appuleius Satur. ius a Mario morte multatus</i>	36
<i>L. Apronii uirtus</i>	130
<i>Aquileia colonia deducitur</i>	20
<i>Archilochus, & Homerus soli perfectissimi in ijs operibus, quorum primi auctores fuerunt</i>	9
<i>Archontes cum honorem usque ad Charopem usurpabant</i>	7
<i>Archontes perpetui Athenis esse desierunt</i>	12
<i>Archontes in x annos Athenis creari coepti</i>	12
<i>Argius nullus orator</i>	24
<i>Aricini in ciuitatem recepti</i>	19
<i>Ariminum deducuntur coloni</i>	20
<i>Aristoteles</i>	22
<i>Aristodemus, unus ex Heraclidis</i>	6
<i>Aristonicus Asiam occupat</i>	28
<i>Aristonicus a M. Perperna uictus, ductusq. in triumpho</i>	28
<i>Aristonicus Crasum Mucianum occidit</i>	28
<i>Aristonicus poenas Ne Aquilio capite dat</i>	28
<i>Aristonicus captus</i>	61
<i>Aristophanes comicus</i>	22
<i>Arminius</i>	133
<i>Arminius, Sigimeri filius, in Varum coniurat</i>	132
<i>Arun-</i>	

I N D E X

183

<i>Arruntius Aetius reip. restituitur</i>	96
<i>Artauasdi regnum restituitur</i>	111
<i>Artorius C. Octavij medicus</i>	90
<i>Artauasdes, Armeniae rex, catenis aureis ab Antonio uinctus</i>	101
<i>Asculani Scruium paetorem, Fonteiumq. legatum occiderant</i>	38
<i>Asiaticum imperium ab Assyrij ad Medos translātū</i>	9
<i>Asiam L. Scipio eripuit Antiocho</i>	61
<i>Asia ab Attalis possessa regibus</i>	61
<i>Asiam M. Perperna tributariam fecit</i>	61
<i>L. Asprenatis uirtus</i>	134
<i>Assyrij, principes omnium gentium</i>	10
<i>Asinius Pollio</i>	59
<i>Asinius Pollio Iulianis partibus fidus</i>	85
<i>Asinius Pollio speciosas res circa Altinum, aliasque Venetiae urbes edidit</i>	95
<i>Asinius Pollio Domitium iunxit Antonio</i>	95
<i>Asinij Pollionis factum, & dictum memorabile</i>	104
<i>Asylum</i>	12
<i>Athenae sub regibus esse desunt</i>	6
<i>Athenae a Sulla oppugnatae</i>	46
<i>Athenienses in Euboea</i>	8
<i>Atheniensium ingenia</i>	24
<i>Atheniensium in Romanos fides certa</i>	47
<i>Atheniensium decretum celeberrimum</i>	80
<i>Atia Augusti mater</i>	79
<i>Atreus Olympicum sacrum quando instituerit</i>	11
<i>Attalus rex Asia pop. Rom. hereditate reliquerat</i>	28

M 4

Attica

I N D E X

<i>Antica fides</i>	47
<i>Attius tragoedus</i>	23
<i>Attius in Tragoedijs clarus</i>	33
<i>Attuari subacti</i>	119
<i>D. Augustus Cicerone consule natus</i>	59
<i>Augustus Caesar in Campaniam</i>	136
<i>Nolam petit</i>	136
<i>expirat</i>	136
<i>Aurunca deducta colonia</i>	19
<i>Auximum coloni missi</i>	21

B

<i>BALBI Cornelij facinora</i>	74
<i>Bathinus flumen</i>	128
<i>Batones Pannonum duces</i>	123. 128
<i>Bella ciuilia finita uicesimo animo</i>	106
<i>Belli ciuilis initia</i>	71
<i>Belli ciuilis incendia</i>	72
<i>Bellorum ciuiliu damna</i>	107
<i>Bellum Africanum</i>	77. 142
<i>Bellum Campanum</i>	94
<i>Bellum Germanicum</i>	118
<i>Druso Claudio delegatum</i>	112
<i>Ti. Neroni</i>	113
<i>Bellum Italicum</i>	38
<i>Bellum Iugurthinum</i>	34
<i>Bellum Nolanum</i>	58
<i>Bellum Numantinum</i>	25
<i>Bellum</i>	

I N D E X

185

<i>Bellum Pannonicum pro Herone gestum</i>	113
<i>Bellum Pannonicum maximum</i>	123
<i>Bellum seruile</i>	54
<i>Bellum Thracicum</i>	113
<i>Beneuentum coloni deducti</i>	20
<i>Bibulus, collega Caesaris</i>	67
<i>Bithyniam Nicomedes pop. R. legat</i>	62
<i>Bocchus rex</i>	35
<i>Boiohoemum regio</i>	123
<i>Bononia deducta colonia</i>	20
<i>Britannia bis a Caesare penetrata</i>	70
<i>Bructeri subacti</i>	119
<i>Brundisium colonia deducta</i>	20
<i>Brutus</i>	59
<i>A. Bruti Gallarum praeclara in Hispania militia</i>	29
<i>D. Bruto decursus triumphus</i>	87
<i>D. Brutus consul</i>	79
<i>D. Brutus iugulatur</i>	85. 104
<i>Caesaris intersector</i>	85
<i>Brutus praetor in Caesarem coniuratus</i>	79
<i>M. Brutus, & C. Cassius provincias, exercitusq. occupant</i>	83
<i>M. Brutus 89. Lycios deuincit 90. Cassio melior uir</i>	92
<i>M. Bruti morientis aetas</i>	92
<i>M. Brutus, a Stratone Aegeate impetrat, ut sibi morituro commodet manum</i>	91. 104
<i>Buxentum coloni mittuntur</i>	21
C	
<i>CAECILIUS comoedus</i>	23
<i>Caeciliae</i>	

INDEX

<i>Caeciliae familiae claritudo</i>	35
<i>A. Caecina</i>	125
<i>L. Caeditij uirtus laudanda</i>	134
<i>Caepionis censoria seueritas</i>	34
<i>Caesar</i>	59
<i>C. Caesar Strabo</i>	33
<i>C. Caesaris consulatus, & gesta</i>	64
<i>C. Caesar Migno Alexandro simillimus</i>	64
<i>C. Caesaris lex de Campano agro plebi diuidundo</i>	67
<i>C. Caesar, & Pompeius oppressi Ciceronis suspicione non caruerunt</i>	68
<i>C. Caesaris in Gallia gesta clarissima</i>	69.70
<i>C. Caesar ad urbem</i>	73
<i>C. Caesar Thessaliam petit</i>	75
<i>Caesar in Africam</i>	77
<i>C. Caesaris in uictos clementia</i>	77.78
<i>C. Caesar in Hispaniam</i>	77.78
<i>C. Caesaris in Hispania facinus, & uirtus eximia</i>	78
<i>C. Caesaris in urbem reditus triumphi</i>	78 ibid.
<i>C. Caesar interemptus</i>	79
<i>C. Caesaris obitus praemonitiones</i>	79
<i>C. Caesaris testamentum</i>	80
<i>C. Caesar cum rege Parthorum coit</i>	115
<i>C. Caesar ab Adduo uulneratus</i>	116
<i>C. Caesaris mors</i>	117
<i>L. Caesaris obitus</i>	117
<i>Ti. Caesaris gesta</i>	62

Ti. Caes-

I N D E X

187

31	Ti. Caesar in Germaniam reuolat	133
131	Ti. Caesar ex Pannonijs, Delmatisq. triūphū agit	135
131	Ti. Caesar patri succedere renuit	137
31	Ti. Caesaris laudum enumeratio	141
11	Caldus Coelius praeclari facinoris auctor	134
31	Cales deducta colonia	19
61	Calidius	59
61	Calpurnia, uxor Antistij, iugulato uiro, seipsam gladio transfixit	50
dundo 61 suspicio	Calpurnia Caesaris uxor	79
61	Caluus	59
69, 71	Campanis data est ciuitas	19
71	Campanae coloniae supplementum adiicitur	99
71	Canidius ad Antonium praecipiti fuga se rapit 103	
77, 71	Canidius moritur	105
77, 71	Caninefates subacti	119
itus 21	Canutius continua rabie lacerat Antonium	85
71	Capito, Velleij patruus, Agrippae subscribit in C. Cassium	90
61	Cappadocia facta stipendiaria	62
71	Capua conditur a Tuscis	11
71	Capua in formam praefecturae redacta	67
71	Caranus, sextusdecimus ab Hercule, regnum Macedo- niae occupat	10
11	Carbo Papirius orator	33
11	Carbo solus toto anno consul fuit	48
11	C. Carbo praetorius, consulis frater, occiditur	50
61	Carnuntum locus Norici Regni proximus	123
Cat-	Carseoli	

I N D E X

<i>Carseoli deducta colonia</i>	19	Cato
<i>Carthago annos 65. ante Romam conditur</i>	10	M. Cato
<i>Carthaginem senatus statuit excidere</i>	16	M. Cato
<i>Carthago a P. Scipione deleta</i>	17	M. Cato
<i>Carthago in Africa prima extra Italiam colonia con- dita est</i>	21. 38	Q. Catul
<i>Carthaginis remoto metu cursu praecipiti a uirtute de- scitum</i>	25	Q. Catul
<i>Sp. Caruilius homo nouus</i>	140	Cicero
<i>Cassij censoris theatrum</i>	21	Censor
<i>Cassio in demoliendo theatro eximia ciuitatis seueri- tas, & consul Caepio restitere</i>	21	Cetbegu
<i>C. Cassius M. Crassi quaestor</i>	70	Chalcid
<i>C. Cassius praetor in Caesarem coniuratus</i>	79	Charop
<i>C. Cassius Dolabellam Laodicea inclusum expugnat</i>	89	Chios
<i>C. Cassius Rhodum capit</i>	90	M. Cice
<i>C. Cassius cervicem liberto praebet</i>	90. 104	M. Cice
<i>C. Cassius melior Bruto dux</i>	92	M. Cice
<i>Cassius Longinus censor seuerus</i>	34	M. Cice
<i>Cassius Parmensis occiditur</i>	105	M. Cicer
<i>Castrum colonis occupatum</i>	20	M. Cicer
<i>Catilina urbe pulsus</i>	58	fit no
<i>Catilina, fortissime dimicans, obtruncatur</i>	59	M. Cicer
<i>Cato</i>	59	Cilician
<i>Cato historicus</i>	23	Cimbri,
<i>Cato Porcius consul Italico bello occisus</i>	40	Cimbri
<i>Catonis filij mors</i>	91	Cinna
<i>M. Cato de Nola, & Capua</i>	11	Cinna
<i>M. Cato, perpetuus diruendae Carthaginis auctor</i>	17	Cinna
		Cato

<i>Cato repetundarum ex Macedonia damnatus</i>	32
<i>M. Catonis uirtus</i>	58
<i>M. Cato ad spoliandum regno Ptolemaeum missus.</i>	68
<i>M. Cato homo nouus</i>	140
<i>Catullus poeta</i>	59
<i>Q. Catuli mors</i>	45
<i>Q. Catuli uerecundia, & auctoritas</i>	55
<i>Q. Catuli mors</i>	72
<i>Ceionij exemplum turpe</i>	133
<i>Censorini obitus</i>	116
<i>Censura Paulli, & Planci</i>	111
<i>Cethegus, alijq. in carcere necati</i>	58
<i>Chalcidenses orti Atticis</i>	8
<i>Charops primus Archon decennalis</i>	12
<i>Chios ab Ionibus occupata</i>	9
<i>M. Cicero, eloquentium princeps</i>	23
<i>M. Ciceronis laudes, & in coniuratos gesta</i>	57
<i>M. Cicero patriae restitutus</i>	68
<i>M. Ciceronis domus 38. a senatu restituta</i>	68
<i>M. Ciceronis acta</i>	83.84
<i>M. Cicero continuis actionibus Antonij memoriae inus sit notas</i>	85
<i>M. Ciceronis mors</i>	85.86
<i>Ciliciam perdomuit Numidicus</i>	62
<i>Cimbri, Theutoniq. Rhenum transsunt</i>	33
<i>Cimbrorum in Romanos gesta</i>	36
<i>Cinna neque Mario, nec Sulpicio temperatior</i>	43
<i>Cinnae consulatus a senatu abrogatus</i>	43
<i>Cinna ab exercitu, qui circa Nolā erat, receptus</i>	44
<i>Patriae</i>	

I N D E X

<i>Patriae bellum infert</i>	44
<i>Marium cum filio ab exsilio reuocat</i>	44
<i>Cinna, seditione orta, ab exercitu est interemptus</i>	48
<i>Circenses ludi</i>	51
<i>Ciuitas quo pacto Italiae data</i>	4
<i>Claudius consul primus in Siciliam transiecit exerci- tum</i>	61
<i>P. Clodij lex</i>	67
<i>P. Clodij de M. Catone lex</i>	68
<i>P. Clodius a Milone iugulatus</i>	71
<i>Ti. Claudius Nero bellum Campanum cit</i>	94
<i>Ti. Claudij Neronis laudes</i>	110
<i>Ti. Claudius Nero cum Druso Claudio fratre Raetos, Vindelicosq. adgreditur</i>	111
<i>Ti. Claudius Nero triumphat</i>	112. 113
<i>Ti. Claud. Nero Germanos domat</i>	113
<i>Clazomenae, ab Ionibus conditae</i>	9
<i>Cleopatrae fuga</i>	103
<i>Cleopatra, illata aspide, morsu eius spiritum reddit</i>	104
<i>Cremona deducta colonia</i>	20
<i>Codrus, Melanti filius, ultimus rex Athenarum</i>	6
<i>Codrus interemptus</i>	6
<i>Coelius</i>	59
<i>Coelius historicus</i>	34
<i>M. Coeli acta</i>	88
<i>Coloniarum enumeratio</i>	19
<i>Colophon, ab Ionibus condita</i>	9
<i>Compsa a Milone oppugnatur</i>	88
<i>Coniurati Capitolium occupant</i>	80

Coponij

Coponij dictum in Plancum	102
Corfinium	40
Corfinio Caesar potitur	73
Corinthus, antea Ephyre, a quo condita	8
Corinthus ab Homero nominatur	8
Corinthus ab Halete, sexto ab Hercule, cōditur.	8.18
Corinthus occupata	102
Cornelia, Africani filia, Gracchorum mater	31
L. Cornelius Merula, flamen Dialis in locum Cinnae cō sul suffectus	43
interficitur iussu Cinnae	45
Cornelius Rufinus, bello Pyrrhi dux celeberrimus	40
L. Cornelius Sulla consul	40
Cornificius, Octavij legatus	98
Corvinus	59
T. Coruncanius, pont. max. homo novus	140
Cossam coloni missi	20
Cossi uirtus	130
Cotta, iudicandi munus aequaliter inter senatum, & equites partitus est	55
Crassus	59
L. Crassus orator	33
M. Crassus servile bellum repressit	54
M. Crasso Syria decreta	69
M. Crassus a Parthis interemptus	69
P. Crassus orator	23
Cratinus comicus	22
Creon primus Archon annuus	12
Creta in pop. Rom. potestatem redacta	57
Creta	

INDEX

<i>Creta longissimae libertatis sine multata</i>	61
<i>Cresphontes, unus ex Heraclidis</i>	6
<i>Crispus Marcius</i>	89
<i>Cumae in Italia a Chalcidensibus conditae</i>	3
<i>Cumarum, & Neapolis in Romanos eximia fides</i>	8
<i>Cumanos ritus Osca mutauit uicinia</i>	8
<i>C. Curio trib. pl. bello civili facem subiecit</i>	72
<i>Cymen Aeolij condunt</i>	9
<i>Cyprus deuicta</i>	61

D

<i>DAMASIPPVS Domitium Scaeuolam, C. Carbo-</i>	
<i>nem, & Antistium trueidat</i>	50
<i>Daorisi Delmatae</i>	129
<i>Delos occupata ab Ionibus</i>	9
<i>Dertona</i>	21
<i>Desitantes Delmatae</i>	129
<i>Diphilus comicus</i>	22
<i>Diuerfitas morum, & studiorum inter P. Scipionem,</i>	
<i>& L. Mummiu</i>	18
<i>Dolabella consul</i>	80
<i>Dolabella C. Trebonium occidit</i>	89
<i>Dolabella ad ictum serui ceruicem praebet</i>	89
<i>Dolabella, uir simplicitatis generosissimae</i>	138
<i>Domitiae familiae felicitas</i>	34
<i>Domitij ex Aruernis uictoria</i>	34
<i>Cn. Domitij lex de sacerdotum creatione</i>	36
<i>Cn. Domitius occupatus nauibus fugit</i>	92

Domitius

I N D E X

193

<i>Domitius Calvinus Vibillum, primipili centurionem,</i>	
<i>ob turpem ex acie fugam, fuste percutit</i>	97
<i>Domitius Scaeuola trucidatur</i>	50
<i>Domus Ciceronis 38. a senatu restituta</i>	68
<i>Drusi Claudij uirtus 112. mors</i>	113
<i>Drusus Linius, Iuliae Augustae pater, se ipse inter-</i>	
<i>imit</i>	91
<i>E</i>	
<i>LEGGII clarum exemplum</i>	33
<i>Egnatius Rufus interimere Caesarem statuit</i>	108
<i>Elissa Tyria, quam quidam Dido autumant</i>	10
<i>Enumeratio eminentium ingeniorum</i>	59
<i>Ephesus ab Ionibus condita</i>	9
<i>Ephyram in Thesprotia Philippus occupat</i>	5
<i>Ephyre antea Corinthus</i>	8
<i>Epirum Pyrrhus occupat</i>	5
<i>Eporaedia colonia deducta</i>	21
<i>Erethria ab Atheniensibus in Euboea occupatur</i>	8
<i>Erethra ab Ionibus condita</i>	9
<i>Eryx primus Archon decennalis</i>	12
<i>Eumenes rex</i>	13
<i>Eupolis comicus</i>	22
<i>Euporus seruus C. Gracchum dominum prius, se dein-</i>	
<i>de interemit</i>	31
<i>Euripides tragicus</i>	22
<i>F</i>	
<i>FABIVS Aemilianus disciplinae in Hispania clarissi-</i>	
<i>mus</i>	30
<i>Fabij ex Allobrogibus uictoria</i>	34
<i>Fabrateria deducta colonia</i>	21

N

Fannius

I N D E X

<i>Fannius</i>	23
<i>C. Fannius orator</i>	33
<i>Firmum colonis occupatur</i>	20
<i>C. Flavius Fimbria se ipsum interimit</i>	47
<i>Formiani in ciuitatem recepti</i>	19
<i>Fregellae deducta colonia</i>	20
<i>Fregellae a L. Opimio excisae</i>	30
<i>Fulvia, Antoni uxor, omnia armis miscet</i>	94
<i>Praeneste capit</i>	94
<i>Fulvia Italia excedit</i>	95
<i>Cn. Fulvius censoris frater a fratre senatu motus</i>	15
<i>Fulvii Flacci aspera censura</i>	15
<i>Fulvius Flaccus cum filio a L. Opimo interemptus</i>	31
<i>Fulvii Flacci, qui Capuam ceperat, filiorum exemplum clarissimum</i>	33
<i>Fundani in ciuitatem recepti</i>	19
G	
<i>A. GABINII trib. pl. lex, ut Pompeius ad Piratas compescendos proficisceretur</i>	54
<i>Gades a Tyria classe conditae</i>	7
<i>Ser. Galba</i>	23
<i>Gallias Domitius Fabius primum cum exercitu intrauit</i>	61
<i>Galliae C. Caesaris auspicijs infractae</i>	62
<i>Galliae Caesari in quinquennium decretae</i>	67
<i>Galliae Caesari prorogatae</i>	69
<i>Gallograeciam perdomuit Vulso Manlius</i>	62
<i>Gentes multae a Pompeio deuictae</i>	62
<i>Gentius Illyriorum rex in triumpho ductus</i>	13
<i>Germa-</i>	

<i>Germania rebellat</i>	114
<i>Germanici uirtus</i>	130
<i>Germanicus pleraq. ignaue gesserat</i>	138
<i>Germani militis Caesaris uidendi cupido</i>	120
<i>Germanus seruus, ad interficiendum Marium missus, ut eum agnouit, profugit e carcere</i>	42
<i>Gracchi</i>	23
<i>Gracchi oratores</i>	33
<i>C. Gracchi furor</i>	30
<i>Gracchus colonias extra Italiam posuerat</i>	38
<i>Ti. Gracchi laus, & uituperatio</i>	26
<i>Graecia concussa maximis motibus</i>	7
<i>Grauisca colonia deducitur</i>	20

H

<i>HALETES, Hippotis filius</i>	8
<i>Hercinia silua</i>	123
<i>Hercules in Olympicis uictor</i>	12
<i>Hermione Orestis pacta</i>	6
<i>Hesiodus 120 annos distinctus ab Homeri aetate</i>	11
<i>Hesiodus quando claruerit</i>	11
<i>Hispania uniuersa facta stipendiaria</i>	61
<i>Hispaniae, Cn. Pompeio decretae</i>	71
<i>Homerus floret</i>	9
<i>Homerus solus appellari Poeta meruit</i>	9
<i>Homeric laus</i>	9
<i>Homerus, & Archilochus soli perfectissimi in ijs ope- ribus, quorum primi auctores fuere</i>	9
<i>Homerus quando floruerit</i>	9
<i>Homerus non caecus genitus</i>	9

INDEX

Horoscus lege sua equitibus in theatro loca restituit

55

Q. Hortensius de Minatij Magij uirtutibus in annalibus retulit

40

Q. Hortensius orator

59

Q. Hortensij mors

72

Hortensius, Hortensii oratoris filius, obtruncatur

91

I

IANVS Geminus quoties certae pacis argumentum clausus dederit

61

Illyrium, Dalmatiaq. a Ti. Caesare deuicta

62

Initium in urbe Roma ciuili sanguinis, gladiatorumq. impunitatis

27

Interamna

19

Inuidia, eminentis fortunae comes

13

Iones, duce Ione, regionem occupant, Ioniamq. appellant

8

Iones multas insulas occupant

9

Ionia

9

Iphitus Elius Olympiorum certamen, mercatumq. instituit ante M. Vinicium consulem an. 904.

11

Isocrates

22

Italicum bellum

38

Italici belli Imperatores clari

39

Italicorum duces

39

Iuba Cn. Pompeio fauebat

75

Iugurtha sub Africano militauit

34

Iugurthinum bellum

34

Iulia flumen

119

Iulia,

I N D E X

197

Julia, Pompeij Magni uxor, decedit 70

Julia M. Marcelli primum, M. deinde Agrippae uxor

110

Julia Neroni nubit 112

Juliae luxuria 115

Juliae moechi poenas pendens 115

Julia in insulam relegata 115

Iulij Blaesii laudes 138

Iulius Florus Galliarum princeps 142

Q. Iulij Postumi celebris opera 130

Iurgia inter Pompeium, & Lucullum 56

Iuuentius Lateranensis seipse gladio transfixit 84

L

*LABIENVS transmarinas prouincias magnis mo-
mentis concutit* 97

occiditur a Ventidio 97

Lacedaemonij in Asia 8

Lacedaemonius nullus orator 24

Laelius 23

Laelius orator 33

*P. Laenas trib. pl. Sex. Lucilium saxo Tarpeio dei-
cit* 47

Langobardi fracti 120

Larissa, ab Aeolijs condita 9

Lasthenes, & Panares, duces Cretensum 57

Latinus, Romuli auus 12

Lebedus ab Ionibus condita 9

Lentulus, & Marcellus consules 72

Lentulus necatus in carcere 58

N 3

Lepidus

I N D E X

<i>Lepidus Aelius augur, quod sex millibus aedes condixisset, adesse iussus</i>	34
<i>M. Lepidus pont. max.</i>	84
<i>M. Lepidus a senatu hostis iudicatus</i>	85
<i>M. Lepidus Paullum fratrem proscribit</i>	87
<i>M. Lepidus, uanissimus omnium uir</i>	98
<i>Caesari denunciat, ut Sicilia excedat</i>	99
<i>M. Lepidus Octauij genibus aduolutus</i>	99
<i>M. Lepidus, Lepidi triumuii filius, Augusti interficiendi consilium capit</i>	105
<i>opprimitur a Maecenate</i>	105
<i>M. Lepidus a Ti. Nerone copijs oibus praefectus</i>	128
<i>Lesbos insula</i>	9
<i>Leucas expugnata</i>	102
<i>Lex Licinia</i>	30
<i>Lex Pedia aduersus Caesaris interfectores</i>	89
<i>Lex Valeria turpissima</i>	46
<i>Libo ingratus, a Ti. Caesare oppressus</i>	141
<i>Licinia lex</i>	30
<i>A. Licinius Nerva Silianus</i>	130
<i>Liuias, Drusi Claudiani filia, Augusti coniux</i>	94.97
<i>Liuias cum uiro Nerone Siciliam peruehitur</i>	95
<i>Liuius historicus</i>	23
<i>Liuius</i>	59
<i>M. Liuius Drusus tribunus pl. non bona fortuna usus</i>	36. interficitur
<i>M. Liuij Drusi nouissima uox</i>	37
<i>37. mores</i>	38
<i>M. Liuij Drusi domus, postea Ciceronis, mox Censorini, deinde Statilij Sifennae</i>	38

M. Lollj

M. Lollij legati exercitusque in Germania clades

112

M. Lollius pecuniae cupidior 112*M. Lollij crimen, & mors* 116*Luca colonia deducitur* 21*Luccria deducta colonia* 19*Lucilius* 33*Lucretius poeta* 59*Lucretius Offella Praenestis, ac Marij oppugnationi**praefuerat* 51*Lucullus, Luculli filius, occiditur* 91*Lucullus Mithridatem multis locis fundit* 56*Cyzicum liberat,* 56*Tigranem vincit**L. Lucullus profusae in aedificijs, conuictibusque, &**apparatibus luxuriae primus auctor* 57*L. Lucullus Xerxes togatus cura Pompeio dictus* 57*L. Lucullus* 64*M. Lucullus circa Fidentiam hostes Sullae fudit* 51*Lucullorum duorum mors* 72*Ludi circenses* 51*Ludi scenici a Circensibus differunt* 63*Q. Lutatius Catulus proconsul* 36*Lycia, seu Lymira urbs* 117*Lycurgus Lacedaemonius claret* 10*Lydus, & Tyrrhenus fratres regnant in Lydia* 6*Lydus, & Tyrrhenus fratres, sterilitate frugum com-**pulsi, sortiuntur, uter cum parte multitudinis pa-**tria decedat* 6

N 4

Lysip-

I N D E X

Lysippus statuarius praestantissimus 15

M

MACEDONES, orbis domitores 10

Macedoniam Paullus prouinciam fecit 61

Macedonia armis exteris occupatur 124

Q. Macedonici seuerum ad Contrebiā imperium 29

Macedonici in Perusia facinus 94

C. Maecenas urbis custodijs praepositus 105

M. Lepidum iuuenem opprimit 105

Magius Celer Velleianus, Velleij frater 129

Magnesium Lacedaemonij in Asia occupant 8

Mancinus Hostilius in Numantinos 26

Mancinum uerecundia impunitum habuit 26

Mancini foedus turpissimum 107

Manilij trib. pl. lex, ut bellum Mithridaticum per Cn.

Pompeium administraretur 56

Marcellus Siciliam fecit prouinciam 61

M. Marcelli mors 110

Marcomanni 120. 123

C. Marius sub Africano miles factus 34

Q. Metelli legatus 35

Marius describitur 35

Marius primum consul creatus 35

Marius iterum consul Iugurtham in triumpho duxit

35

Marius tertium consul in Cimbros 36

Marij, quartum consulis, cum Teutonis conflictus 36

Marij,

I N D E X

201

Marij, quintū consulis, fortunatissimum proelium	36
Marius, sextum consul, Servilij Glaucia, Saturniniq. Appuleij furorem armis compescuit	36
Marius septimum consul cum Cinna	46
cuius mors	46
Marius urbe a Sulla pulsus	42
Marius in carcerem ductus	42
Marius a ciuibus impositus in nauē in Africam cursum dirigit	43
Marius urbis moenia ingreditur	45
Marius Marij filius consul ann. 26.	49
a Sulla acie pulsus	49
interemptus	51
Maroboduus Marcomannorum dux	120
Maroboduus Vari caput ad Caesarem mittit	133
Martia, & Quarta legiones ad Octauium se conferunt	
82	
Marullus Epidius, Flaviusque Caesetius trib. pl. in C. Octauio uoluntatem regni arguebant	88
Masiliam Caesar proficiscitur	74
Medi rerum potiuntur	10
Medon, Codri filius, primus Athenis Archon	6
Medontis posterij, Medontidae dicti	7
Megara a Peloponnesijs condita	7
Menandrus comicus	22
Menas, classis Pompeianae praefectus	93.96
Menecrates, classis Pompeianae praefectus	93.96
Messalla Coruinus seruatur Caesaris beneficio	91
Messallini opus egregium	125
M. Metelli	

INDEX

<i>M. Metelli fratres uno die triumpharunt</i>	33
<i>Q. Metelli, qui lugurthinum bellum gessit, laus</i>	34
<i>Q. Metellus Cretam in pop. R. potestatem redigit</i>	57
<i>Metellus Creticus</i>	64
<i>Q. Metellus Macedonicus Pseudophilippum uicit, Achaeosq. fudit</i>	15
<i>Q. Metellus Macedonicus uel magnificentiae Romanae, uel luxuriae princeps</i>	16
<i>Q. Metelli Macedonici singularis felicitas</i>	16
<i>Metellus Numidicus orator</i>	83
<i>Q. Metelli Numidici triumphus</i>	35
<i>Q. Metellus Numidicus a L. Saturnino ciuitate expulsus</i>	39
<i>Q. Metellus Pius Italici belli Imperator</i>	39
<i>Metellus Pius apud Fauentiam Sullae hostes uicit</i>	51
<i>Metellus, & Pompeius ex Hispanis triumpharunt</i>	53
<i>Metelli mors</i>	72
<i>Miletus, ab Ionibus condita</i>	9
<i>Milo a Pompeio damnatus, absolutus a M. Catone</i>	71
<i>Milo Annii lapide ictus perijt</i>	88
<i>Minatij Magij laudes, & gesta</i>	39
<i>Mineruium deducta colonia</i>	21
<i>Minturnas coloni missi</i>	20
<i>Minucij triumphus</i>	33
<i>Mithridatis odium in Romanos</i>	41
<i>Mithridates Pharnacis filij insidijs oppressus</i>	62
<i>Mitylene ab Aeolijs condita</i>	9
<i>Mitylenaeorum perfidia</i>	41
<i>Moetalces, Thraciae rex</i>	126

Mucius

I N D E X

203

33	Mucius iuris scientia clarus	33
34	Mummius Achaico bello gerendo destinatus	16
37	L. Mummius Corinthum funditus eruit	18
64	L. Mummius Achaicus dictus	18
104	Mummius Achaicus homo nouus	140
15	L. Mummius rudis	18
Romanus	L. Murena, & Fannius Caepio occidendi Caesaris consi	
16	lia ineunt	108
16	Mycenas Agamennon in Creta statuit	5
83	Myrinam condunt Aeoli	9
37	Myuns ab Ionibus condita	9
itate epi	N	
10	NARBO Marcius colonia in Gallia deducta	21
10	Nauportum	123
es uici	Neapolis a Chalcidensibus condita	8
barit	Neapolis, & Cumarum in Romanos fides eximia	8
7	Naso	59
9	Neapolitani Caesaris Augusti honori athletarum cer	
Canis	tamen sacrauerunt	136
88	Nepe colonia deducta	19
53	Neptunia colonia	21
14	Nero Claudius patriae redditus	96
20	Ti. Nero Rhodum proficiscitur, ibiq. septem annos mo	
33	ratur	114
4	Ti. Nero Romam reuertitur	117
61	Ti. Nero adoptatur a Caesare Augusto	117
8	Ti. Nero in Germaniam mittitur	118. 119
9	Ti. Nero bello Pannonico designatus	124
41	Ti. Neronis mirus erga milites amor, et cura	127. 128
126	Nicomedes	
Lucius		

I N D E X

Nicomedes Bithyniam pop. Rom. legauit	28
Ninus rex Assyriorum	10
Nola condita a Tuscis	11
Nolanum bellum	41
Noricos Ti. Caesar deuicit	62
Noui homines ad celsiores dignitatis gradus euecti	140
Numantia a Scipione deleta	28
Numantinum bellum	25

O

CN. OCTAVIUS Perseo', ut se Romanorum fidei com- mitteret, persuasit	13
C. Octavius Macedoniam sortitur	79
C. Octauij laudes	80
C. Octavius a C. Caesare adoptatus	80
C. Octavius equestri familia genitus	80
C. Octauij, Romam intrantis, solis orbis super caput curuatus aequaliter, rotundatusque, in colorem ar- cus, ueluti coronam tanti mox uiri capiti impo- nens, conspectus est	81
C. Octauio statua equestris a senatu posita	82
C. Octauij circa Mutinam uirtus	83
C. Octavius consul	86
C. Octauij dictum de proscriptis	89
C. Octauij in Illyrico, Dalmatiaq. expeditiones	97
C. Octavius Pompeio, Siciliaeq. bellum infert	97
classis maiori parte uiuentorum priuatur	98
C. Octavius cum Pompeio classe concurrat	98
C. Octauij fortissimum factum	99
C. Octavius	

C. Octavius ad urbem reuertitur	100
C. Octavius Antonium classe uincit	103
C. Octauij erga uictos clementia	103
C. Octauij ad urbem reditus, ciuiumque erga eum fa- uor	106
Octavius consul iussu Cinnae interfectus	45
C. Octavius, & Antonius cum M. Bruto, Cassioq. acie concurrunt	
Olympici certaminis initium	11
Opimianum uinum celeberrimum ab Opimio dictū	32
L. Opimius C. Gracchum, & Fuluium Flaccum morte afficit	31
L. Opimius damnatus	32
Oratorem Argos, Thebae, Sparta, nullum habuere	24
Oratores clari	33
Ordinatio comitiorum a D. Augusto relicta	137
Orestis, et Electrae factum a dijs comprobatum	5
Orestes annis XC uixit	5
Orestes Aegisthum, cum Electra sorore, obtruncat	5
Orestes annis LXX regnauit	5
Orestes se a Pyrrho uirtute uindicauit	5
Orestes Pyrrhum Delphis interfecit	6
Orestis liberi ab Heraclidis exclusi	7
Orestis liberi circa Lesbum sedem cepere	7
Orodes Parthorum rex	69
Osci	8
P	
PACORVS, Parthorum regis filius, interimitur	97
Pacuius in Tragoedijs clarus	33
Paesium	

I N D E X

<i>Paestum coloni mittuntur</i>	20
<i>Panares, & Laesthenes Cretensium duces</i>	57
<i>Pannoniam Ti. Caesar imperio addidit</i>	62
<i>Pannonia, Dalmatiaq. arma in Romanos corripit. 123</i>	
<i>Pannonia pacem petit</i>	128
<i>Pansa, Hirtiusq. Caesari praedixerat, ut principatum, armis quaesitum, armis teneret</i>	79
<i>Pansae, atque Hirtij mors</i>	83.84
<i>Parthi Armeniae manum admouent</i>	114
<i>Parthorum legati ad Sullam</i>	47
<i>Parthorum rex Augusto Romana signa remittit. 108</i>	
<i>obsides filio mittit</i>	111
<i>Pasieni uirtus</i>	130
<i>Patrae captae</i>	102
<i>Patres a Romulo electi</i>	12
<i>Patricij a Patribus dicti</i>	12
<i>Paullus ad Cannas caesus</i>	13
<i>Paulli triumphum impedire nonnulli obnitebantur</i>	14
<i>Paulli triumphus quantum priores excesserit</i>	14
<i>L. Paulli filij quattuor</i>	14
<i>L. Paulli egregia uox</i>	14
<i>L. Paulli filij moriuntur</i>	15
<i>Pax circa Brundisium inter Antonium, & Augustum</i>	95
<i>Pax circa Misenum cum Pompeio inita</i>	96
<i>Pedia lex aduersus Caesaris interfectores</i>	89
<i>Q. Pedius C. Octauij in consulatu collega</i>	86
<i>Pelasgi Athenas commigrauerunt</i>	7
<i>Pelopis progenies, pulsus Heraclidis, Peloponnesi imperium</i>	

I N D E X

207

perium obtinebat	6
Pelopis progenies ab Herculis progenie expellitur	6
Penthelus, & Tisamenus, Orestis filij, post patrem regnauere triennio	6
Pergamum Agamennon in Creta statuit	5
M. Perperna Sertorium interimit	53
Persae orbis terrarum imperant	10
Perseus a Paulo uictus	13
Perseus in triumpho ductus a Paulo	13
Perseus in libera custodia Albae decessit	15
Perusia ab Octauio expugnatur	94
Petreius	71
Pharnaces Medus Sardanapalum interimit	10
Pharnaces a Caesare uictus	77
Pharsalica acies	75
Pharum insulam occupant Iones	9
Philemon comicus	22
Philippus deuictus	10
Phocaea ab Ionibus condita	9
Phraates Parthorum rex	108
Picenum coloni missi	21
Pindari os Thebas illuminauit	24
Pinetes Pannonum dux	123. 128
Pisaurum coloni missi	20
L. Piso bellum in Thracia ortum comprimit	113
Placentiam coloni missi	20
Planci inconstantia	84
Plancus impetrat, ut Plancus Plotius frater eius pro scriberetur	88

Plancus

I N D E X

<i>Plancus Fulviam fugientem comitatur</i>	93
<i>Planci uitia, fugaq. ad Octavianum</i>	101
<i>Plato</i>	22
<i>Plautius Silvanus</i>	125
<i>Pompeiorum familiae quot</i>	44
<i>Cn. Pompeij bello Marsico praeclara opera</i>	44
<i>Asculum capit</i>	44
<i>cum Cinna confligit</i>	44
<i>obiit</i>	44
<i>Cn. Pompeij iuuenis praeclara gesta, & laudes</i>	52
<i>Cn. Pompeius praedonibus orbem liberat</i>	56
<i>Cn. Pompeius gloriae cupidissimus</i>	57
<i>Cn. Pompeij de Lucullo dictum</i>	57
<i>Cn. Pompeij aduersus Mithridatem uictoriae</i>	59
<i>Cn. Pompeij uictoriae</i>	62
<i>Cn. Pompeius omnium gentium, quas adierat, ui-</i>	
<i>etor</i>	62
<i>Cn. Pompeij insignes triumphus</i>	63
<i>Cn. Pompeius, & M. Crassus consules</i>	69
<i>Cn. Pompeius tertium consul solus</i>	70
<i>a Caesare maxime alienatus</i>	70
<i>Cn. Pompeius Dyrrhachium transmisit</i>	73
<i>Cn. Pompeius in Pharsalia uictus</i>	75
<i>Cn. Pompeius iugulatur</i>	76
<i>Cn. Pompeius, Cn. Pompeij filius, uulneribus conse-</i>	
<i>ctus</i>	78
<i>Cn. Pompeij filius paruus, Iulia natus, obiit</i>	70
<i>Q. Pompeius consul</i>	40
<i>Q. Pompeij foedus turpe</i>	107

Sex.

I N D E X

209

<i>Sex Pompeius describitur</i>	93
<i>Sex. Pompeius Siciliam occupat</i>	92.93
<i>Sex. Pompeij cum Caesare, & Antonio pax</i>	96
<i>Sex. Pompeij dictum</i>	96
<i>Sex. Pompeius omnibus, qui ad eum fugerant, reditu, salutemq. in pace paciscitur</i>	96
<i>Sex. Pompeius a Titio iugulatur</i>	98.104
<i>Pompeium primum e Pompeijs consulem, magni nominis uirum, ad turpissima foedera Numantini deduxere</i>	26
<i>Pompeium gratia impunitum habuit</i>	26
<i>Pompeius Mitylenaeis libertatem restituit, in unius Theopanis gratiam</i>	41
<i>Pompeius, collega Sullae, seditione interfectus</i>	43
<i>Pompeius curru urbem triumpho inuectus</i>	53
<i>Pompeius tribuniciam potestatem restituit</i>	54
<i>Pomponij singularis in Gracchum fides</i>	31
<i>Pomponij laudes</i>	34
<i>Pomponius Flaccus, uir ad omnia recta natus</i>	141
<i>Pontius Telesinus, Samnitium dux</i>	50
<i>Pontus, Syriaq. Cn. Pompeij uirtutis monumenta</i>	61
<i>Popillium, Rutiliumque, qui consules asperrime in Ti. Gracchi amicos saeuierant, postea iudiciorum publicorum merito oppressit inuidia</i>	32
<i>M. Popillius Laenas mittitur legatus ad Antiochum Epiphanem</i>	14
<i>Postumij Albini aspera censura</i>	25
<i>Potentia colonia deducta</i>	20
<i>Priene ab Ionibus condita</i>	9

O   Princeps

INDEX

Princeps optimus, faciendo, docet recte facere ciues suos	139
Proscriptio triumviralis	86
Proscripti ad Sex. Pompeium confluunt	92
Pseudophilippus a Q. Met. Macedonico superatus	15
Ptolemaeus Syriae rex ab Antiocho Alexandriae ob seßus	14
Ptolemaeus, sub aduenum Catonis, uitae suae uim intulit	68
Ptolemaei in Pompeium perfidia 76 .inCaesarem	77
Puteolos coloni missi	21
Pyrrhus Epirum occupat	5
Pyrrhus Hermionis nuptias occupauerat	6
Pyrrhus regnat	20
Q	
QVADRIGARIUS historicus	34
Quae cuiusque ductu gens, ac natio redacta in formam prouinciae, stipendia pacta sit	60
R	
RABIRIVS	59
Raetiam Ti. Caesar R. imperio nouam subiunxit prouinciam	62
Regulus in Africam primus transiecit	61
Rhascupolis Cotym occidit	141
Rhodij a Romanis deficiunt	13
Rhodiorum in Romanos eximia fides	41
Roma a Romulo condita	12
Roma, libera, dominaq. gentium	53
Romani rerum domini	10

Roma-

I N D E X

211

<i>Romanorum magnificentia in aedium structuris</i>	25
<i>Romanae linguae, & disciplinae notitia in Pannonijs omnibus</i>	123
<i>Romana signa a Parthorū rege Augusto remissa</i>	108
<i>Rufi Saluideni scelestā consilia</i>	95
<i>Rutilium consulem iudiciorum publicorum merito oppressit inuidia</i>	32
<i>Rutilus historicus</i>	34
<i>P. Rutilius repetundarū ab equitibus damnatus</i>	37
<i>Rutilius consul Italico bello caesus</i>	40

S

<i>Sacrovir, Galliarum princeps</i>	142
<i>Sabinarum uirginum raptus</i>	12
<i>Sabinis sine suffragio data ciuitas</i>	20
<i>Sabinis ius ferendi suffragiū datum</i>	20
<i>Salamina Teucer in Cypro constituit</i>	5
<i>Salernum missi coloni</i>	21
<i>Sallues a Sextio Caluino deuicti</i>	21
<i>Sallustius Thucydidis aemulus</i>	59
<i>Saluidenus</i>	81
<i>Samnitium parti ciuitas data</i>	19
<i>Samos ab Ionibus occupatur</i>	9
<i>Sardanapalus a Pharnace Medo imperio, uitaq. priuatur</i>	10
<i>Saticula deducta colonia</i>	19
<i>Scaurus orator</i>	33
<i>P. Scipionis Aemiliani laudes</i>	16. 18
<i>P. Scipio Aemilianus consul creatus</i>	17
<i>P. Scipio Carthagini bellum infert</i>	17

O 2

P. Sci-

I N D E X

<i>P. Scipio Aemil. in Hispania murali corona donatus est,</i>	17
<i>in Africa obsidionali,</i>	
<i>in Hispana ex prouocatione hostem interimit</i>	
<i>P. Scipio liberalium studiorum & auctor, & admirator</i>	18
<i>P. Scipio Polybium Panaetiumq. domi militiaeq. secum habuit</i>	18
<i>intervalla negotiorum otio elegantissime dispūxit</i>	18
<i>P. Scipio Africanus dictus</i>	18
<i>P. Scipio Nasica Ti. Gracchum interficit</i>	27
<i>P. Scipio Numantiam solo aequat</i>	28
<i>P. Scipio de Ti. Gracchi caede a Carbone interrogatur</i>	28
<i>P. Scipionis Africani mors</i>	29
<i>P. Scipio Aemilianus Africam in formulam redegit prouinciae</i>	61
<i>Scipio Romanorum potentiae uiam prior, luxuriae posterior aperuit</i>	25
<i>Scipio orator</i>	23
<i>Scipio Aemilianus orator</i>	33
<i>Cn. & P. Scipiones primi omnium in Hispanias dux re exercitus</i>	61
<i>Scordisci a Ti. Caes. debellati</i>	62
<i>Scribonia Iuliae mater</i>	115
<i>Scylacium colonia deducta</i>	21
<i>Segetes Varo coniuratos indicat</i>	132
<i>Seianus</i>	130
<i>Seiani Aelii uirtus</i>	140

Seianus

<i>Seianus Aelius Ti. Caesaris principum onerum adiutor</i>	140.141
<i>Sentius Saturninus reip. restitutus</i>	96
<i>Sentius Saturninus</i>	119.122.123
<i>C. Sentij Saturnini consulis factum praeclarum</i>	119
<i>Sertorius Metellum laudabat, Pompeium timebat</i>	53
<i>Sertorius a Perperna interfectus</i>	53
<i>Servile bellum</i>	54
<i>Servilia, Lepidi uxor, uiuo igni deuorato, diem suum obiit</i>	105
<i>Seruiliij duo apud Clusium pro Sulla uictores</i>	51
<i>Seruilius Glaucia a Mario morte multatus</i>	36
<i>Setina colonia deducta</i>	19
<i>Sextiae aquae</i>	21
<i>Sextius Calvinus Sallues deuicit</i>	21
<i>M. Silanus reip. restitutus</i>	96
<i>Sinuessam missi coloni</i>	20
<i>Siscia</i>	127
<i>Sisenna historiarum auctor</i>	34
<i>Smyrna ab Aeolijs condita</i>	9
<i>Societas potentiae inita inter C. Caesarem, Cn. Pompeium, & M. Crassum</i>	66
<i>Socrates</i>	22
<i>Sophocles tragicus</i>	22
<i>Sora deducta colonia</i>	19
<i>Spartacus fugitiuorum dux</i>	54
<i>Spoletium coloni deducti</i>	20
<i>Staius Murcus</i>	89
<i>Staius Murcus Sex. Pompeium petit</i>	92

Staius

I N D E X

<i>Staius Murcus a Pompeio interfectus</i>	96
<i>Statilius Taurus</i>	140
<i>Statuae equestres ex Macedonia Romam delatae</i>	15
<i>Statuae equestres L.Sullae, Cn.Pompeio, & C.Caesari positae</i>	83
<i>Suessa deducta colonia</i>	19
<i>L.Sulla C.Marij quaestor</i>	35
<i>Sulla urbem armis occupat</i>	42
<i>Sullae contra Mithridatem uictoriae</i>	46
<i>ulla Mithridati uicto leges imponit</i>	47
<i>Sullae quid Magi ex corporis notis respondeant</i>	47
<i>Sulla iustis legibus tentat bellum componere</i>	48
<i>Sulla Scipionem, Norbanumq. consules superat</i>	49
<i>Sulla, dum uincit, iustissimo lenior, post uictoriam audito fuit crudelior</i>	49
<i>Sulla Q. Sertorium exarmatum dimisit incolumem</i>	49
<i>Sulla grates Dianae soluit</i>	49
<i>Sulla, Mario iuvene occiso, Felicis nomen assumpsit</i>	51
<i>Sulla dictator immodice crudelis</i>	52
<i>P. Sulpicius</i>	33
<i>P. Sulpicius Q. Pompeij consulis filium interfecit</i>	42
<i>exsul factus</i>	42
<i>P. Sulpitij contra Sullam pro Mario lex</i>	42
<i>P. Sulpicius ingulatur</i>	42
<i>Sulpicius</i>	59
<i>Sutrium colonia deducta</i>	19
<i>Syria facta stipendiaria</i>	60
<i>Syria, Pontusq. Cn. Pompeij uirtutis monumenta</i>	61

TARRA-

T

TARRACINA deducta colonia	19
Tarentum colonia deducta	21
Tegeam Agamennon in Creta statuit	5
Telamon, & Teucer, fratres	5
Teminus, unus ex Heraclidis	6
Tenos occupatur ab Ionibus	9
Terentius	23
Tergestes	123
Teucer, & Telamon, fratres	5
Thebanus nullus orator	24
Theophanes	41
Thessalus Thesprotius Thessaliam armis occupat	7
Thessalia, prius Myrmidonum ciuitas uocitata	7
Thessalos a Thessalo, filio Herculis, appellatos cur nō dicendum	7
Tibullus	59
Tigranes a L. Lucullo uictus	56
Tigranis filius, deinde Tigranes, supplex ad Pompe- ium uenit	60
Tigranes ingenti multatur pecunia	60
Titius Sex. Pompeium iugulat 98. ad Octauium trās fugit	101
Tullius eloquentium princeps	23
Tyrrhenus, & Lydus, fratres	6
Tyrrhenum sors decedendi contigit	6
Tyrrhenus, peruectus in Italiam, loco, incolis, & mari nomen dedit	6
VALENTIA colonia deducta	20

Valerius

I N D E X

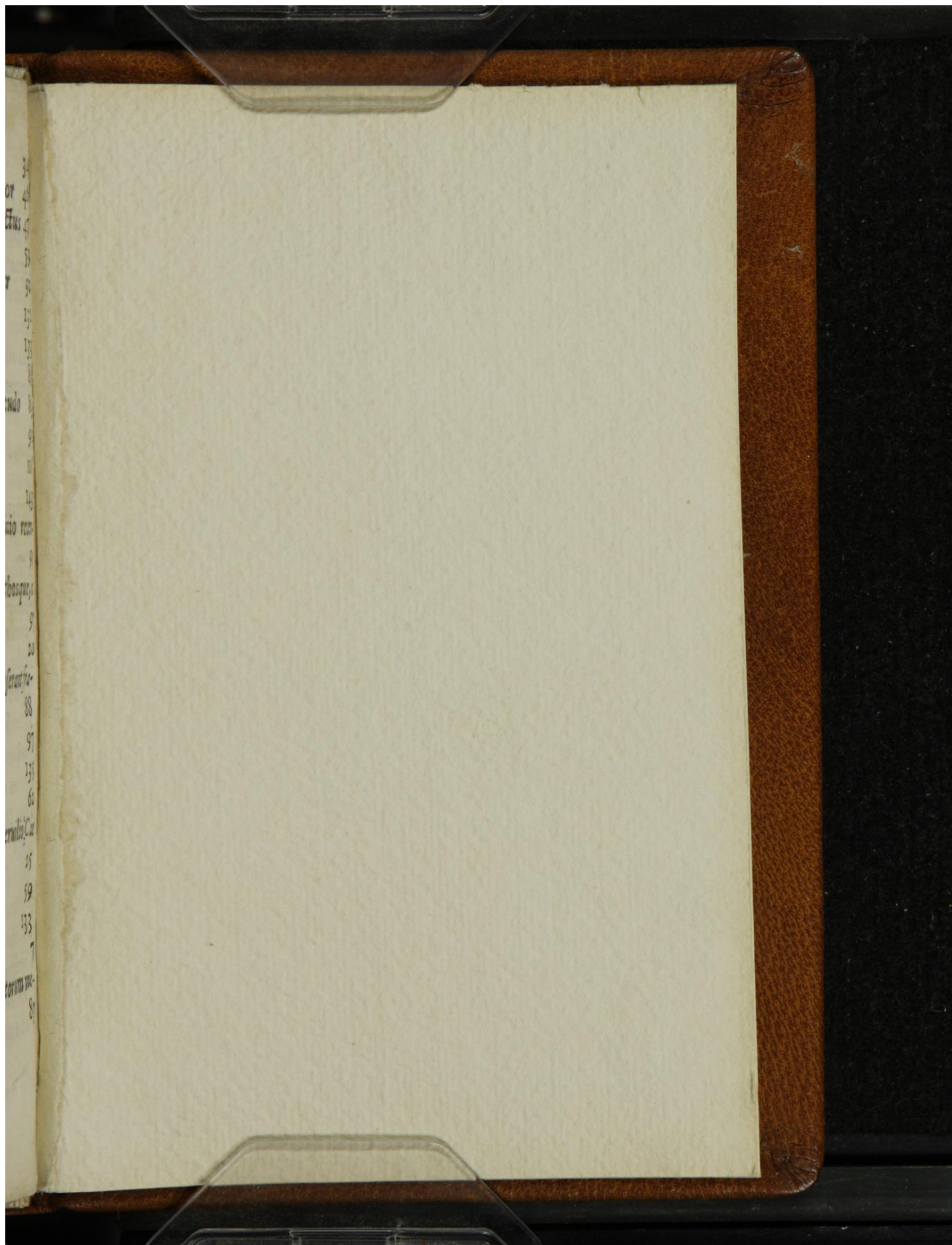
<i>Valerius Antias</i> historicus	34
<i>Valerius Flaccus</i> consul turpissimae legis auctor	46
<i>Valerius Flaccus</i> consularis a <i>Fimbria</i> interfectus	47
<i>Varro</i>	59
<i>Varus</i> <i>Quintilius</i> 131 liberti manu iugulatur	92
<i>Varus</i> a Germanis caesus	131
<i>Varus</i> se ipse transfigit	133
<i>Vatinius</i>	89
<i>Vatinij</i> deformitas corporis, ingenijq. turpitude	89
<i>C. Velleius</i> gladio se ipse transfixit	95
<i>Velleius</i> miles factus	118
<i>Velleij</i> uotum de salute <i>Ti. Caesaris</i>	143
<i>Venetia</i> diu in potestate <i>Antonij</i> ab <i>Asinio</i> retenta	95
<i>Ventidius</i> triumphat 86. <i>Labienum</i> , <i>Parthosque</i> , et <i>Pacorum</i> regis filium exstinguit	97
<i>Venusiam</i> mittuntur coloni	20
<i>Versus</i> de <i>Lepido</i> , & <i>Planco</i> , qui proscripserant fratres	88
<i>Vibillius</i> primipili centurio	97
<i>Viennensium</i> dissensiones	135
<i>Vindelicos</i> debellauit <i>Ti. Caesar</i>	62
<i>Viriathus</i> , latronum in <i>Hispania</i> dux, a <i>Servilio</i> <i>Cae</i> <i>pione</i> interemptus	25
<i>Virgilius</i> , carminum princeps	59
<i>Volumnij</i> fuga	133
<i>Vtica</i> , a <i>Tyria</i> classe condita	7
<i>Vxorum</i> fides in proscriptos summa, libertorum media, seruorum aliqua, filiorum nulla	87

F I N I S .

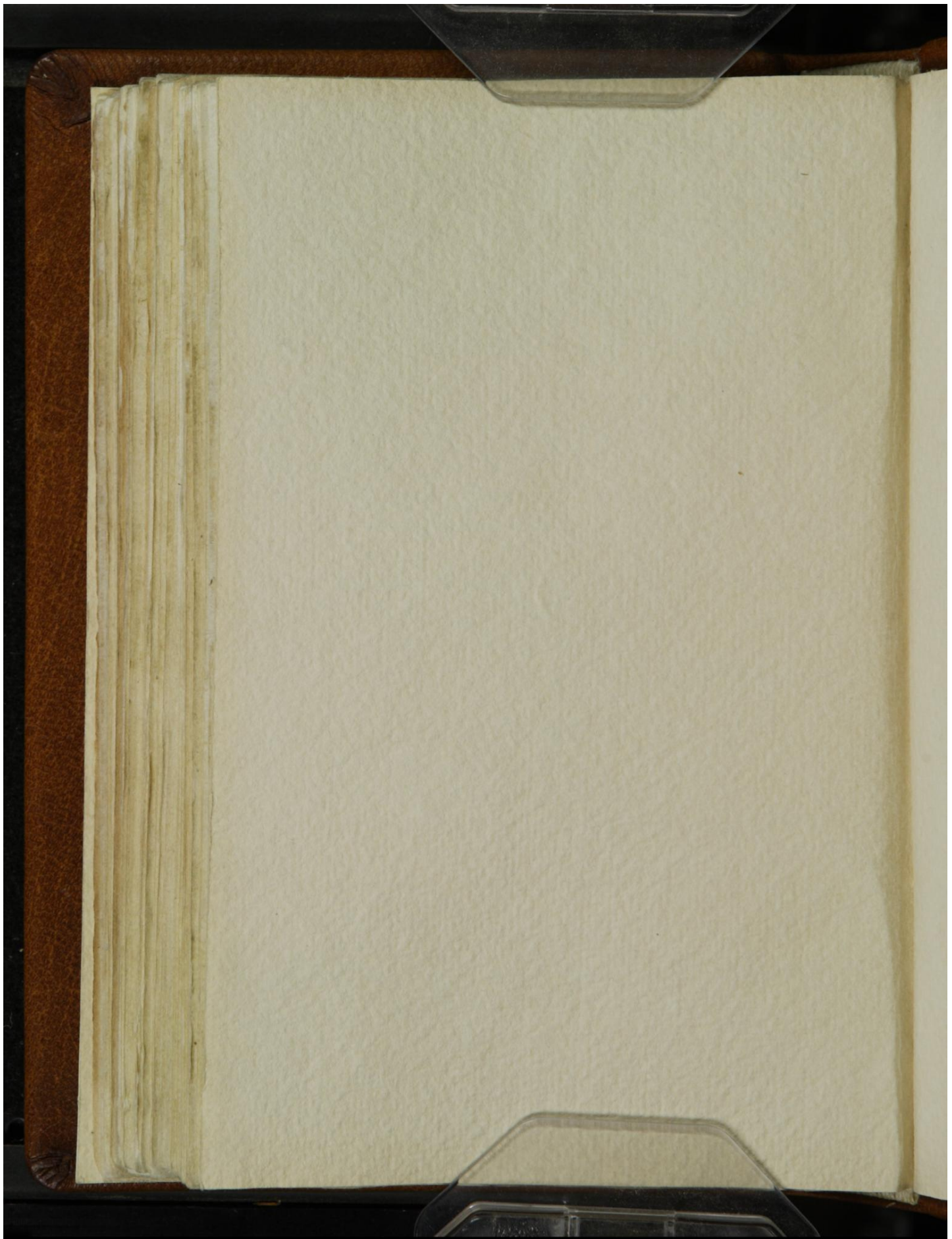
Z 4-6-91

M 81803

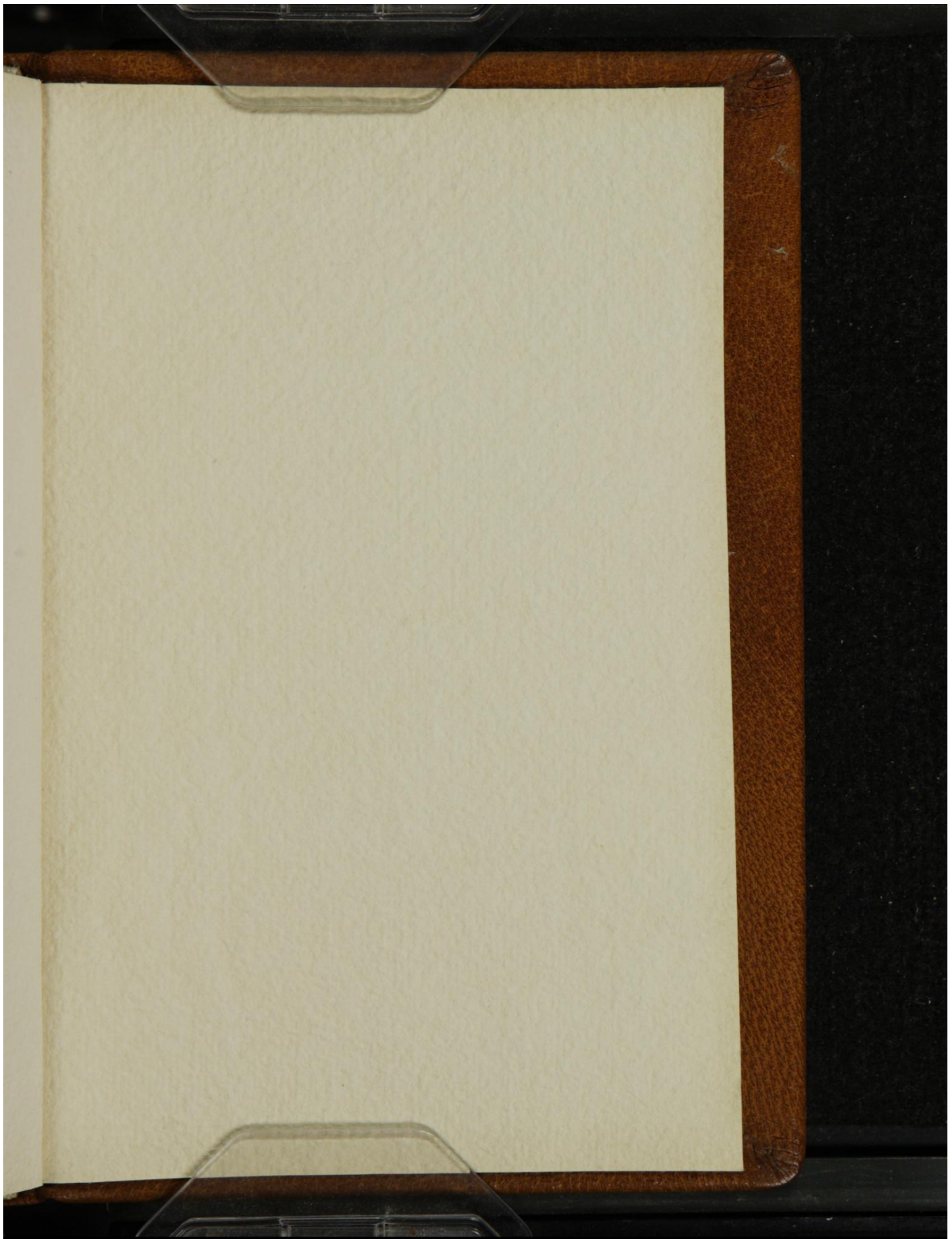

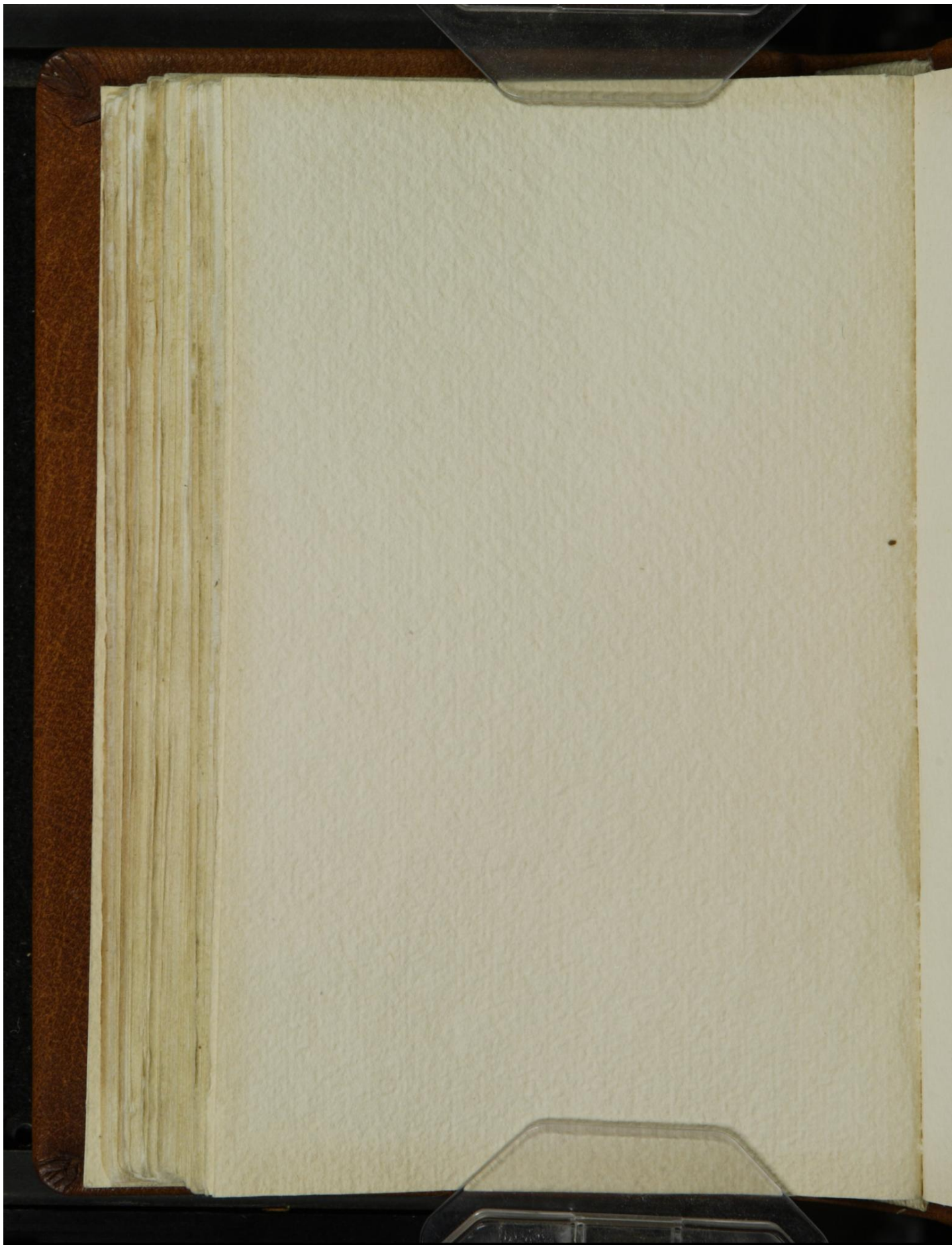

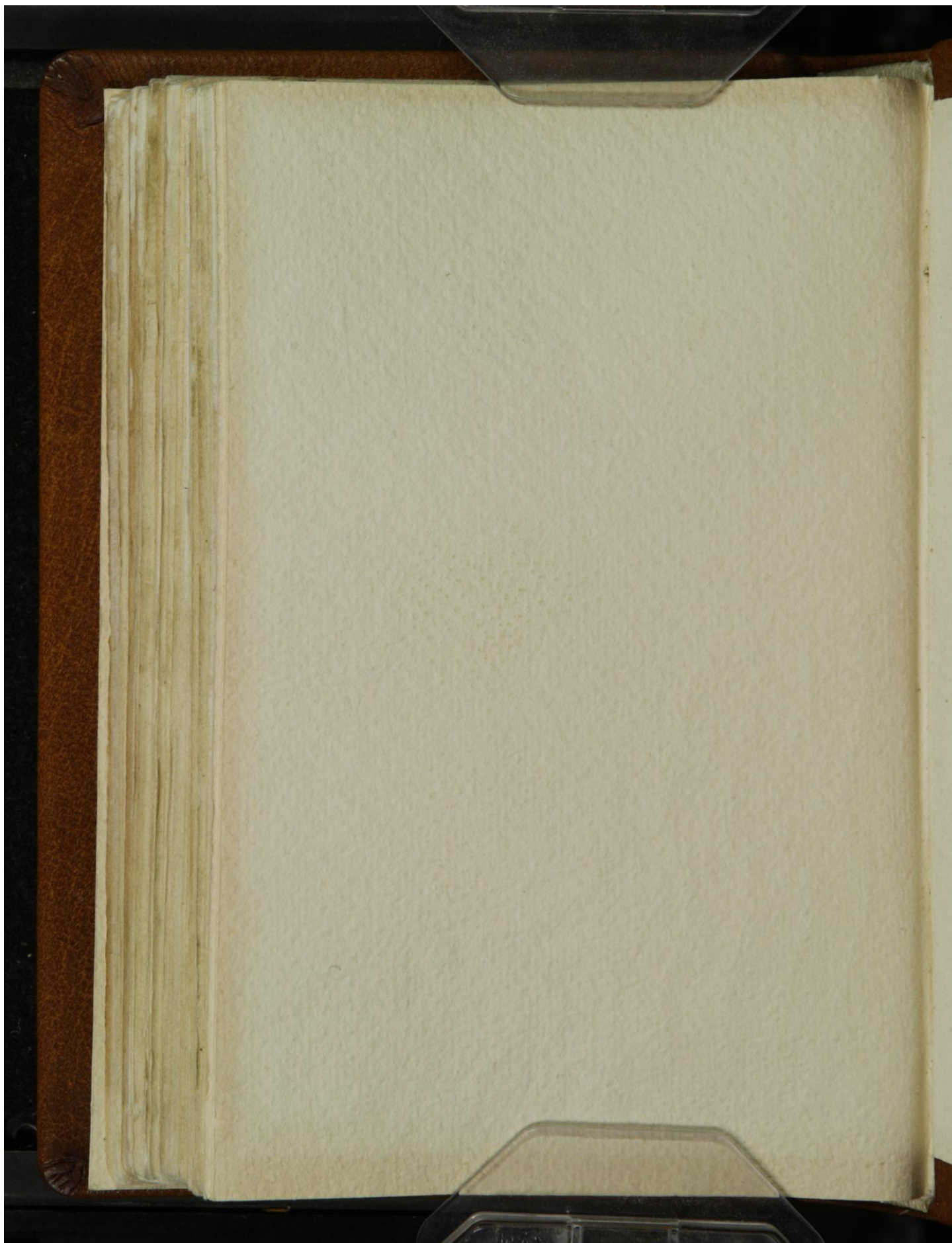

005650576

MC